Beheerplan Natura 2000 gebied 56-Arkemheen

provincie Gelderland

Januari 2016

Beheerplan Natura 2000 gebied 56-Arkemheen

Provincie Gelderland

Januari 2016

Colofon

© 2014 Provincie Gelderland

Tekst en samenstelling:
Provincie Gelderland in samenwerking met Tauw, Natuurbalans - Limes Divergens, B-Ware, Stichting Bargerveen en KWR Watercycle Research Institute.

Foto omslag:
Yerom - Rutger Hollander.

Inhoudsopgave

Samenvatting 5

1 Inleiding 7

2 Begrenzing en natura 2000-doelen 11
2.1 Inleiding 11
2.2 Begrenzing 11
2.3 Eigendomssituatie 12
2.4 De instandhoudingsdoelen 13
2.5 Kernopgaven en sense of urgency 15

3 Doelsoorten van het gelderse natuurnetwerk (weidevogels) 17
3.1 Inleiding 17
3.2 Bespreking weidevogelsoorten 17

4 Beleid, afwegingen en keuzes 21
4.1 Inleiding 21
4.2 Beleid 21
4.3 Kwalitatief hoogwaardige natuur 22
4.4 Ruimte voor bedrijven 22
4.5 Lopende gebiedsprocessen 23

5 Landschaps ecologische systeemanalyse 25
5.1 Inleiding 25
5.2 Beschrijving Arkemheen 25
5.3 De vogelrichtlijnsoorten 25
5.4 De weidevogels 27
5.5 Beinvloedbaarheid van kwaliteitsfactoren 28
5.6 Programmatische aanpak stikstof 29

6 Visie op doelbereik 31
6.1 Inleiding 31
6.2 Streefbeeld lange termijn 31
6.3 Doelbereik komende planperiode 31

7 Maatregelen 33
7.1 Inleiding 33
7.2 Lopende en voorgenomen maatregelen 33
7.3 Verkeersmaatregelen 34
7.4 Water 35
7.5 Beheer 35

8 Geïnventariseerde activiteiten 37
8.1 Activiteiten binnen het Natura 2000-gebied 39
8.2 Activiteiten binnen het Natura 2000-gebied 40

9 Vergunningverlening en handhaving 43
9.1 Inleiding 43
9.2 Vergunningverlening 43
9.2.1 Wanneer geldt de vergunningplicht? 43

9.2.2 Welke factoren zijn bepalend voor de vergunningplicht? 43
9.3 Wat moet een initiatiefnemer doen? 47
9.4 Toezicht en handhaving 48
9.5. Handhaving en vergunningverlening voor weidevogels 49

10 Sociaal-economische aspecten 51
10.1 Inleiding 51
10.2 Resultaten 51
10.3 Conclusie 52
10.4 Sociaal-economische meerwaarde 52

11 Uitvoering en monitoring 53
11.1 Uitvoering 53
11.2 Monitoring en evaluatie 53

Bronnen 57

Bijlagen
Bijlage 1 Samenstelling klankbordgroep Arkemheen 2009
Bijlage 2 Verklarende woordenlijst
Bijlage 3 Aanwijzingsbesluit Arkemheen
Bijlage 4 Wijzigingsbesluit Arkemheen
Bijlage 5 Geïnventariseerde activiteiten Arkemheen
Bijlage 6 Nulmeting en lopende monitoring

Samenvatting

Inleiding

Arkemheen is een voormalige Zuiderzeepolder met grote betekenis voor broed- en trekvogels. Voor twee soorten De Kleine Zwaan en de Smient is de internationale betekenis onderkend. Om die reden heeft de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit dit gebied aangewezen als bijzondere beschermingszone onder de Vogelrichtlijn, in het kader van Natura 2000.
Natura 2000 is een Europees netwerk van natuurgebieden, bedoeld om de rijke biodiversiteit in Europa te behouden. De Minister heeft met deze aanwijzing tevens specifieke doelen voor het gebied geformuleerd.
Arkemheen is op nationaal niveau van grote betekenis voor weidevogels. Om een goed inzicht te kunnen bieden in de ecologische kwaliteit van het gebied zijn ook de belangrijkste weidevogels in dit beheerplan beschreven.

Functie beheerplan

Voor ieder Natura 2000-gebied wordt een beheerplan opgesteld. Daarin is aangegeven welke maatregelen worden genomen om de doelen die voor het gebied zijn geformuleerd te halen en voor welke activiteiten een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 moet worden aangevraagd.
De in dit plan opgenomen weidevogels vallen buiten de bescherming van de Natuurbeschermingswet. De bescherming van deze soorten valt onder de Flora- en faunawet. In dit plan wordt de werking van deze wet niet verder uitgewerkt.
Het beheerplan Arkemheen is door de provincie Gelderland opgesteld in nauw overleg met een klankbordgroep van belanghebbenden uit het gebied. Deze klankbordgroep heeft GS over het beheerplan geadviseerd.

Doelen voor Arkemheen

Arkemheen is aangewezen ten behoeve van de Kleine Zwaan en de Smient. Het doel is zorg te dragen voor een gunstige staat van instandhouding. In beide gevallen gaat het om behoud van omvang en kwaliteit van hun leefgebied.
Een deel van het aangewezen gebied is in eigendom van Staatsbosbeheer. Het overige deel is in agrarisch eigendom en gebruik.

Sleutelfactoren

De sleutelfactoren voor beide Natura 2000-soorten en tevens voor de weidevogels zijn gras, rust en water. Een goede kwaliteit van leefgebied voor Kleine Zwaan en Smient is goed te combineren met gangbaar agrarisch graslandbeheer. Met dien verstande dat er sprake is van blijvend grasland en relatief hoge waterstanden. Een regelmatige afwisseling met maisteelt komt de kwaliteit van het leefgebied niet ten goede.
Voor weidevogels is een aangepast beheer zoals onder meer uitgestelde maaidata noodzakelijk.
Het leefgebied voor de Kleine Zwaan en de Smient is niet gevoelig voor depositie van stikstof.

De maatregelen

De ambitie van de provincie voor de eerste beheerplanperiode is om tenminste de achteruitgang van de soortenrijkdom te stoppen. Met name de Kleine Zwaan vertoont een dalende trend.
Met het peilbesluit van 2011 is de waterhuishouding van Arkemheen in goede orde. De belangrijkste maatregelen hebben betrekking op handhaving of herstel van voldoende rust in het gebied. Een aantal wegen in het gebied wordt gebruikt door sluipverkeer. Dit leidt tot onnodige en te voorkomen rustverstoring. Met diverse voorzieningen aan de wegen wordt het gebied onaantrekkelijk gemaakt voor sluipverkeer.

Gevolgen voor bedrijven en andere activiteiten

Bedrijven in de omgeving kunnen hun 'bestaand gebruik' voortzetten. Bestaand gebruik is in de Natuurbeschermingswet gedefinieerd als:
"Gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag". Voor significant schadelijke projecten, die overigens niet zijn gesignaleerd, geldt de peildatum 24 maart 2000.
Voor nieuwe projecten of nieuwe activiteiten moet, wanneer zij mogelijk een negatief effect zouden kunnen hebben op de doelen voor Natura 2000, nagegaan worden of er een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig is. Hiervoor dient een toets te worden uitgevoerd.

Sociaaleconomische aspecten

Bedrijven binnen en buiten de Natura 2000-begrenzing kunnen hun bestaande gebruik normaal voortzetten. Voor uitbreiding dient onderscheid te worden gemaakt tussen bedrijven binnen en buiten de begrenzing. Met uitzondering van recreatiebedrijven op de grens van het gebied, kunnen de bestaande bedrijven buiten de begrenzing zonder beperkingen vanuit Natura 2000 uitbreiden. De recreatiebedrijven binnen de begrenzing en op de grens zullen ingeval van uitbreiding of wijziging de gevolgen op het leefgebied van Kleine Zwaan en Smient moeten toetsen.
Agrarische bedrijven binnen de begrenzing kunnen uitbreiden mits dit niet leidt tot omzetting van grasland in akker.

Uitvoering van de maatregelen

Om tot uitvoering van de gewenste maatregelen te komen zal de Provincie afspraken maken met de betrokken instanties of personen.
De Provincie zal tevens zorgen voor een goede monitoring van de te beschermen vogels.

1 Inleiding

Gebiedsbeschrijving

Het gebied Arkemheen bestaat uit twee laaggelegen, zeer open polders met een veenweidekarakter langs de Randmeren, de Putterpolder en de Nijkerkerpolder.
Van oorsprong is het gebied een delta: laaglandbeken van de Veluwe en de Gelderse Vallei mondden hier uit in de voormalige Zuiderzee. De laaglandbeken en kreken zijn in het centrale deel van het gebied nog steeds herkenbaar als bochtige sloten.
Vanaf omstreeks 1250 tot ver in de zeventiende eeuw is het gebied stapsgewijs bedijkt en ontgonnen in lange stroken (slagenverkaveling). Aan de noordzijde van een ontgonnen stuk land werd telkens een dwarskade aangelegd, die bescherming moest bieden tegen het water van de Zuiderzee. Dit heeft een strak kavelpatroon opgeleverd dat nog steeds intact is.
In de eeuwen die volgden op de ontginning klonk het land in. De boeren schakelden daarom noodgedwongen over van akkerbouw op veeteelt.
Na de afsluiting van de Zuiderzee nam de brakke invloed af. Met de inpoldering van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland daalde de waterstand.
Tegenwoordig bestaan de polders uit, deels zilte, graslanden en enkele rietlandjes. Het gebied is van groot nationaal belang voor weidevogels en internationaal van belang voor de hier overwinterende Kleine Zwanen en Smienten.

Arkemheen en Natura 2000

De polder Arkemheen is van groot belang voor een groot aantal vogelsoorten. Voor minstens twee soorten is hierbij sprake van internationale betekenis. Om deze reden is Arkemheen door het Ministerie van Economische Zaken aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn binnen het kader van Natura 2000. Natura 2000 is een Europees netwerk van natuurgebieden, bedoeld om de rijke biodiversiteit in Europa te behouden. Daarom wijzen alle Europese lidstaten Natura 2000-gebieden aan en nemen zij maatregelen om de soortenrijkdom in die gebieden in stand te houden en waar mogelijk te verbeteren. Nederland heeft 162 Natura 2000-gebieden aangewezen.

Het Ministerie van Economische Zaken heeft op 13 maart 2013 het definitieve aanwijzingsbesluit vastgesteld. In dit aanwijzingsbesluit is de begrenzing van de beschermingszone aangegeven en zijn de instandhoudingsdoelen vastgesteld.

Het beheerplan

Voor ieder Natura-2000-gebied wordt op grond van de Natuurbeschermingswet een beheerplan opgesteld. Het ministeriële aanwijzingsbesluit is daarbij het uitgangspunt.
Het beheerplan heeft twee functies. Het geeft enerzijds aan hoe de instandhoudingsdoelen het best kunnen worden gerealiseerd. Anderzijds beschrijft het beheerplan de randvoorwaarden en de beperkingen aan gebruik en activiteiten, binnen en buiten het aangewezen gebied, die noodzakelijk zijn voor een adequate bescherming van de natuur.

Het beheerplan maakt concreet:
- Waar de te beschermen natuur in het gebied, voorkomt.
- Door welke factoren en omstandigheden de kwaliteit van de natuur wordt bepaald en gestuurd.
- Welk beheer en welke maatregelen noodzakelijk zijn om de instandhoudingsdoelen te kunnen realiseren en wie daarvoor verantwoordelijk is.
- Welk gebruik en welke activiteiten worden beschouwd als “bestaand gebruik” en om die reden zijn vrijgesteld van vergunningplicht.
- Welke activiteiten mogelijk negatieve effecten hebben op de natuur.

Arkemheen en Gelders NatuurNetwerk

Het Natura 2000 gebied Arkemheen is door de Provincie Gelderland tevens aangewezen als onderdeel van het Gelders NatuurNetwerk (GNN) en Groene Ontwikkelingszone, tezamen voorheen Ecologische Hoofdstructuur. De doelen voor de Gelders NatuurNetwerk zijn deels gelijk aan de Natura2000-doelen. Een belangrijk GNN-doel voor Arkemheen, het behoud en de ontwikkeling van het gebied als hoogwaardig weidevogelgebied, is echter niet als Natura2000-doel opgenomen.
Om in dit document toch een integraal overzicht te kunnen bieden van de wettelijk te beschermen natuurwaarden heeft de Provincie Gelderland besloten om naast de Natura2000-doelen hier ook de GNN-doelen op een vergelijkbare wijze te beschrijven. De beschrijving van de GNN-doelen is in dit document beperkt tot het Gelders NatuurNetwerk binnen de Natura2000-begrenzing.
De begrenzing van het Gelders NatuurNetwerk (GNN) en Groene Ontwikkelingszone is weergegeven in figuur 2.2.

De juridische status van het plan

Voor Natura 2000-gebieden geldt de Natuurbeschermingswet 1998. Dit beheerplan is een plan in de zin van artikel 19a van de Natuurbeschermingswet 1998. In de Natuurbeschermingswet is aangegeven dat, voor activiteiten in en rond het Natura-2000 gebied, een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet moet worden aangevraagd, als die activiteiten mogelijk een significant negatief effect hebben op de natuurdoelen. In dit plan wordt aangegeven voor welke activiteiten onderzocht moet worden of er een dergelijk significant negatief effect optreedt. Beheerplannen worden opgesteld na overleg met eigenaren, gebruikers en andere belanghebbenden. Het beheerplan kan echter geen rechtens afdwingbare verplichtingen opleggen.
De doelen in het kader van de Gelders NatuurNetwerk vallen buiten de bescherming van de Natuurbeschermingswet. De Wet op de Ruimtelijke Ordening (gemeentelijk bestemmingsplan) en de Flora en Faunawet zijn hiervoor de juridische kaders. Waar sprake is van verschillen in beleid, of juridische consequenties wordt dit aangegeven.

De totstandkoming van het plan

Dit plan is opgesteld door de provincie Gelderland. Het eerste conceptbeheerplan is in 2009 opgesteld in overleg met een klankbordgroep samengesteld uit eigenaren, gebruikers, andere belanghebbenden en andere betrokken overheden. Dit plan is inhoudelijk op het concept uit 2009 gebaseerd. Door de actualisatie van het plan en de verwerking van de tussentijdse wijzigingsbesluiten van de minister is de tekst echter sterk gewijzigd. De aangepaste tekst is vervolgens schriftelijk afgestemd met de klankbordgroep. De samenstelling van de Klankbordgroep is vermeld in bijlage 1.

De vaststelling van het beheerplan

Dit beheerplan is vastgesteld door de provincie Gelderland en het Ministerie van EZ. Zij zijn het bevoegd gezag voor het Natura -2000 beheerplan. De gevolgde procedure is als volgt:
Het bevoegd gezag stelt eerst een ontwerp-beheerplan vast. Vervolgens wordt het ontwerp-beheerplan ter visie gelegd. Belanghebbenden kunnen, wanneer zij zich niet kunnen vinden in (onderdelen van) het plan, een zienswijze indienen. Deze zienswijzen worden beoordeeld door het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag kan naar aanleiding van de zienswijzen het plan aanpassen. Vervolgens stelt het bevoegd gezag het plan definitief vast. Tegen het besluit om het plan vast te stellen kan beroep worden aangetekend. Een beroep kan uiteindelijk ook weer leiden tot aanpassing van het plan.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de begrenzing en de doelen uit het Aanwijzingsbesluit van Arkemheen.
Hoofdstuk 3 geeft aan welke afwegingen en keuzen een rol hebben gespeeld bij de opstelling van het beheerplan.
Hoofdstuk 4 beschrijft de doelsoorten vanuit de Ecologische hoofdstructuur (GNN). Deze soorten vallen niet onder de bescherming van Natura2000. Om een goed overzicht te kunnen bieden van relevante, beschermde soorten, zijn deze soorten toch in dit beheerplan opgenomen.
In Hoofdstuk 5 wordt een eenvoudige landschapsecologische systeemanalyse weergegeven, beperkt tot de voor de beschermde vogels, relevante onderdelen
In Hoofdstuk 6 wordt een visie weergegeven op Arkemheen en op de realisatiemogelijkheden van de Natura2000-doelen.
In Hoofdstuk 7, worden de maatregelen opgevoerd die noodzakelijk zijn voor een goede instandhouding van de aangewezen soorten.
Hoofdstuk 8 beschrijft op welke wijze wordt omgegaan met bestaand gebruik in en om het gebied.
Hoofdstuk 9 beschrijft de wijze waarop vergunningverlening en handhaving worden vormgegeven.
Hoofdstuk 10 biedt een globale beschrijving van de sociaaleconomische aspecten van Natura-2000.
Hoofdstuk 11 beschrijft op welke wijze de uitvoering van de maatregelen en de monitoring wordt opgezet.

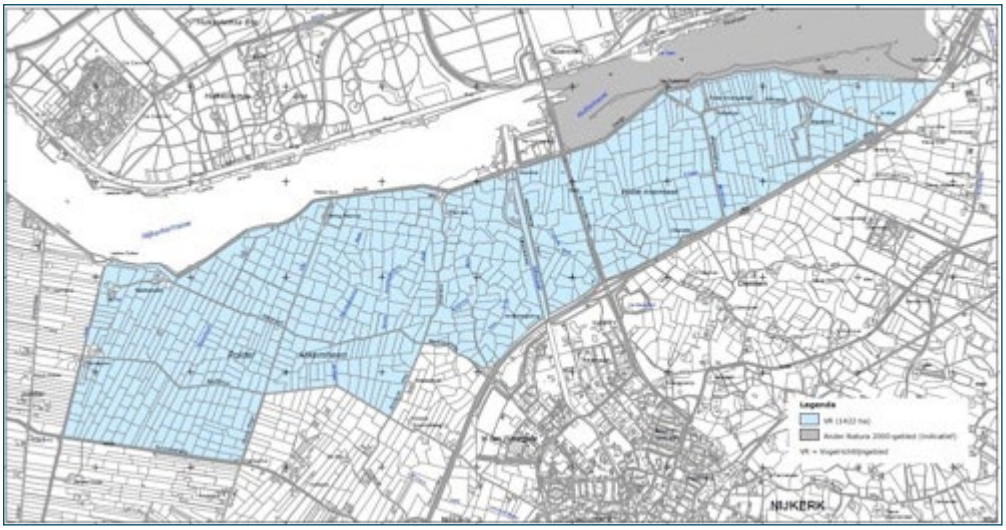
2 Begrenzing en natura 2000-doelen

2.1 Inleiding

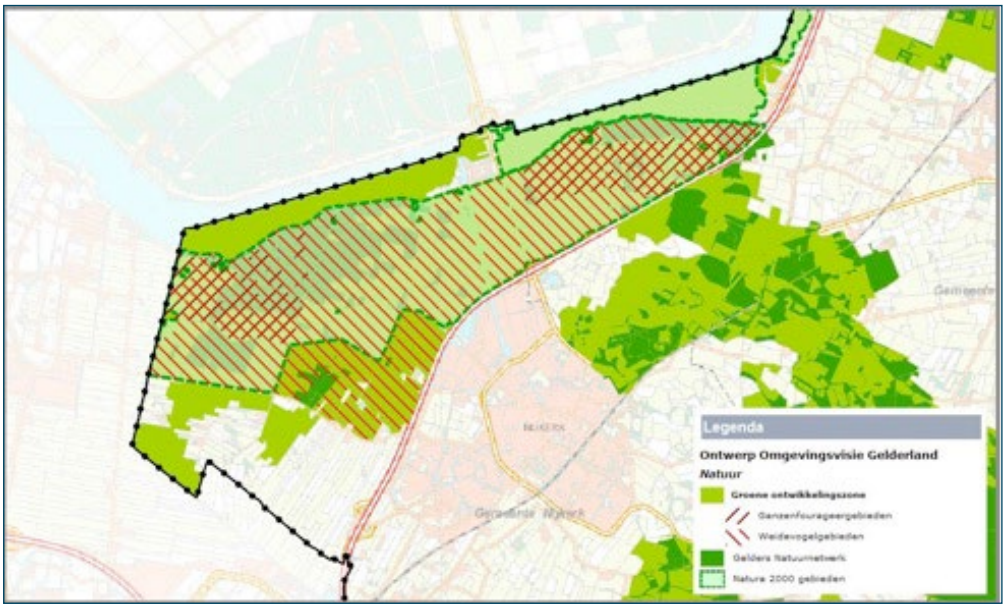
Het Aanwijzingsbesluit voor Arkemheen (bijlage 3) is door de Staatssecretaris van het Ministerie van Economische zaken vastgesteld op 13 maart 2013. In het Aanwijzingsbesluit is de begrenzing van het gebied aangegeven en zijn de instandhoudingsdoelstellingen beschreven.

2.2 Begrenzing

De grens van het Vogelrichtlijngebied is bepaald door het gebruik dat de aanwezige vogels ervan maken. Hierbij is uitgegaan van de landschapsecologische eenheden en de biotoopeisen van de betrokken vogelsoorten.
Arkemheen is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van open vochtige graslanden die als geheel het leefgebied vormen van onder meer de Kleine Zwaan en de Smient en tevens fungeert als overwinterings- en rustgebied.
De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan met de aangrenzende vogelrichtlijngebieden Eemmeer en Wolderwijd en Nuldernauw.
Het Natura 2000-gebied Arkemheen ligt in de provincie Gelderland ten noord-westen van Nijkerk en ten noord-oosten van Amersfoort. Het gebied valt geheel binnen het grondgebied van de gemeenten Nijkerk en Putten. Bestaande bebouwing, tuinen, erven en verhardingen maken geen deel uit van het Natura 2000-gebied. De begrenzing van het gebied is weergegeven in figuur 2.1.

Figuur 2.1 De begrenzing van het Natura 2000-gebied Arkemheen

Figuur 2.2. Begrenzing Gelders NatuurNetwerk en Groen Ontwikkelingsgebied in Arkemheen

2.3 Eigendomssituatie

Het grootste deel van het Natura 2000 gebied (1180 ha), is eigendom van ongeveer 300 eigenaren. Het merendeel van deze eigenaren treedt op als verpachter aan boeren uit de omgeving.
Ongeveer 275 ha is als weidevogelreservaat in bezit van Staatsbosbeheer. Het gaat hier om een smalle strook langs de Zeedijk in de Putterpolder en een groter gebied langs de Zeedijk in de Nijkerkerpolder, in 2008 in totaal 275 ha (zie figuur 2.3). Staatsbosbeheer verpacht dit land aan boeren uit de omgeving, onder de voorwaarde dat het gebied als weidevogelgebied wordt beheerd.

Nagenoeg geheel Arkemheen is in gebruik als agrarisch grasland. Doordat de meeste agrarische gebruikers van het gebied hun bedrijf op (grote) afstand hebben wordt het grasland vooral voor ruwvoederwinning benut. Begrazing door vee komt betrekkelijk weinig voor.

De meeste agrarische gebruikers van het gebied zijn aangesloten bij de Agrarische Natuurvereniging 'Stichting BAO' (Biotoopverbetering Agrarisch Overleg). In dat gezamenlijke kader is het agrarische gebruik, voor een belangrijk deel van het gebied, in meer of mindere mate, afgestemd op behoud van weidevogels (Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL).

Verder liggen in Arkemheen een aantal percelen, in beheer bij het Geldersch Landschap en Kastelen, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, die een natuurbestemming hebben.
Als een eiland in de open Putterpolder ligt een beplante stacaravan-camping.
In de Nijkerkerpolder is drinkwaterwinlocatie van Vitens aanwezig.

Figuur 2.3. Eigendomssituatie Arkemheen; situatie 2012

2.4 De instandhoudingsdoelen

Voor ieder Natura 2000-gebied zijn zogenaamde instandhoudingsdoelen vastgelegd in het aanwijzingsbesluit. Hierbij wordt per habitattype of soort aangegeven of dat instandhouding volstaat of dat er verbetering of uitbreiding is gewenst.
Bij de landelijke doelen is er voor gekozen om een grote opgave te leggen bij habitattypen die in een zeer ongunstige staat verkeren en waarvoor Nederland internationaal een grote verantwoordelijkheid heeft (prioritaire habitattypen/soorten)

De algemene Natura2000-doelen zijn voor Arkemheen als volgt beschreven:

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Voor Arkemheen zijn twee vogelrichtlijnsoorten aangewezen. Het gaat om soorten die niet in het gebied broeden maar hier de winter doorbrengen. De instandhoudingsdoelen zijn als volgt beschreven:

A037 Kleine zwaan	
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 190 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting	Aantallen kleine zwanen zijn van nationale en internationale betekenis. De landelijk trend is significant negatief (daling > 5%). Het afgelopen decennium volgt Arkemheen de landelijke trend en komt het jaarlijkse gemiddelde aantal inmiddels nauwelijks boven de 100 uit. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Het gebied levert als foerageergebied één van de grootste relatieve bijdragen binnen het Natura 2000-netwerk. De soort is een overwinteraar, arriveert in oktober en vertrekt in februari/maart. Kleine zwanen gebruiken de natte graslanden van Arkemheen en Putterpolder om te foerageren, en slapen en drinken in de nabijgelegen randmeren. In het begin van het seizoen wordt in deze meren nog op waterplanten gefoerageerd; naarmate deze voedselbron uitgeput raakt wordt overgeschakeld op het achterliggende grasland. De aantalsontwikkeling in Arkemheen wordt dus mede beïnvloed door ontwikkeling van de vegetatie in de randmeren.

A050 Smient	
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 850 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting	Aantallen Smienten zijn van nationale en internationale betekenis. Het aantal Smienten vertoont sinds de aanwijzing een licht negatieve trend (afname < 5%). Deze trend voor het gebied komt overeen met de landelijke trend. Het gebied heeft voor de soort vooral een functie als foerageergebied. De Smienten foerageren, vrijwel altijd nabij open water, op het voedselrijke gras van de polder. De dichtheid aan sloten met een hoog waterpeil is daarbij een bepalende factor. De vogels rusten en slapen met name op het aangrenzende Nuldernauw dat onderdeel is van het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

Code	Vogelrichtlijn-soort	Landelijke staat van instand-houding	Relatieve bijdrage gebied in Nederland	Doel-stelling opper-vlakte	Doel-stelling kwaliteit	Doel-stelling populatie
A037	Kleine Zwaan	--	+	=	=	190
A050	Smient	+	+	=	=	850

Tabel 2.1. Overzicht instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebied Arkemheen

Landelijke staat van instandhouding:	-- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig
Relatieve bijdrage habitattypen:	++ groot (> 15%); + gemiddeld (2-15%); - gering (< 2%)
Relatieve bijdrage soorten:	- 0-2%; + 2-15%; ++ 15-50%; +++ 50-100%
Doelstelling:	= Behoud; > Uitbreiding of verbetering.

2.5 Kernopgaven en sense of urgency

Naast instandhoudingsdoelen voor afzonderlijke Natura 2000-gebieden zijn er tevens kernopgaven per Natura2000-landschap benoemd (Natura2000-Doelendocument; Min. LNV 2006). Deze opgaven zijn niet opgenomen in het aanwijzingsbesluit. De kernopgaven dienen als hulpmiddel bij de uitwerking van de doelen in het beheerplan. Zij geven aan wat de belangrijkste bijdragen van een concreet gebied zijn aan het Natura 2000-netwerk en geven inzicht in de belangrijkste verbeteropgaven.
Arkemheen wordt gerekend tot het Natura2000-landschap "Meren en Moerassen".
De kernopgave voor dit landschap is gericht op behoud van de landschappelijke samenhang en interne compleetheid en is als volgt geformuleerd:

> *Behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden in het bijzonder voor grasetende watervogels. Voor afgesloten zeearmen en randmeren behoud van de specifieke betekenis van de verschillende onderdelen voor habitattypen en vogels. Herstel van mozaïek van verlandingsstadia van open water tot moerasbos en herstel van gradiënt watertypen (inclusief brak) met name in het deellandschap Laagveen.*

Voor veel gebieden volgen hieruit specifieke kernopgaven en instandhoudingsdoelen met een "sense of urgency". Voor Arkemheen is geen van beide aan de orde.

3 Doelsoorten van het gelderse natuurnetwerk (weidevogels)

3.1 Inleiding

In dit beheerplan worden naast de Natura2000-soorten tevens de vogel-soorten behandeld die in het kader van het Gelderse Natuurnetwerk (GNN voorheen Ecologische hoofdstructuur) zijn aangewezen als doelsoorten. Het gaat hier om verschillende soorten weidevogels die een belangrijk onderdeel vormen van de natuurwaarden van Arkemheen. Het betreft de soorten: Grutto, Tureluur, Watersnip, Veldleeuwerik, Slobeend en Zomertaling. Terwijl het bij de beschreven Natura2000-soorten gaat om wintergasten gaat het bij de GNN-soorten om de aanwezigheid als broedvogel.
Hieronder worden GNN-doelsoorten verder uitgewerkt. Hierbij wordt een gelijke indeling aangehouden als bij de hierboven beschreven Natura 2000 soorten.

3.2 Bespreking weidevogelsoorten

Als instandhoudingsdoel voor de weidevogels geldt voor alle soorten het zelfde doel als dat voor de beschreven vogelrichtlijnsoorten, te weten: handhaving van de populatieomvang ten tijde van de aanwijzing (2000).

Grutto	
Doel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 600 broedparen.
Toelichting:	De Grutto heeft zich, ondanks een zeer negatieve landelijke trend, in Arkemheen lang kunnen handhaven. Sinds 2005 is hier ook echter sprake van een duidelijk negatieve trend. Op grond daarvan is de staat van instandhouding als matig ongunstig aangegeven. De Grutto broedt in relatief extensief gebruikte graslanden, waarbij kruidenrijke, licht bemeste en laat gemaaide hooilanden de voorkeur genieten. Bovengenoemd biotoop is in Arkemheen nog in redelijke oppervlakte vertegenwoordigd. Ook is de grondwaterstand in belangrijke delen van de polder nog redelijk hoog en kent het gebied nog steeds een behoorlijke rust en openheid. Dit zijn cruciale factoren voor de kwaliteit van het leefgebied.

Tureluur	
Doel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 300 broedparen.
Toelichting:	De landelijke trend is negatief voor de Tureluur maar in Arkemheen licht positief. Vandaar dat, ondanks de plaats op de rode lijst, voor deze soort hier een gunstige staat van instandhouding is vastgesteld. De Tureluur broedt in Nederland op schorren en kwelders, maar ook op vochtige en structuurrijke weidegronden. In de broedtijd worden vooral insecten en kleine, in slikkige sloten levende macrofauna gegeten. Net als bij de Grutto zijn rust en openheid belangrijke vestigingsfactoren.

Watersnip	
Doel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 broedparen.
Toelichting:	De trend voor de Watersnip is zowel landelijk als voor Arkemheen sterk negatief. Ook voor deze soort een plek op de rode lijst. De Watersnip is een kritische weidevogel, die bij voorkeur in zeer natte graslanden broedt, vooral op veengronden. De soort broedt ook op enigszins vergraste, natte en gemaaide rietlanden. Dit soort rietlanden komt in Arkemheen voor langs de zeedijk van het Nijkerkernauw en op die plaatsen komt de Watersnip nog voor. Het aanwezige grasland is te droog geworden voor de Watersnip.

Veldleeuwerik	
Doel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 100 broedparen.
Toelichting:	De Veldleeuwerik is een talrijke broedvogel geweest in Arkemheen, met 350 broedparen in 1985. Daarna is landelijk een zeer scherpe daling ingetreden. Arkemheen is daarin gevolgd. De afgelopen jaren is minder dan 10% van de populatie van 1985 over. De staat van instandhouding wordt dan ook als zeer ongunstig beoordeeld. De oorzaak van de achteruitgang is niet geheel duidelijk. Externe factoren spelen waarschijnlijk een grote rol. Wellicht dat de beperkte kruiden- en insectenrijkdom in Arkemheen eveneens een factor is.

Slobeend	
Doel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 50 broedparen.
Toelichting:	De afgelopen decennia is de populatie Slobeend vrij stabiel met 50 broedparen. De staat van instandhouding wordt als gunstig beoordeeld. De Slobeend is afhankelijk van waterrijke weidegebieden. Voor voedsel is de Slobeend afhankelijk van plankton, insecten en waterplanten in sloten en oevers. Een goede waterkwaliteit is daarvoor van belang. Bij het broeden is de Slobeend net als Grutto en Tureluur, gevoelig voor verstoring.

Zomertaling	
Doel:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 10 broedparen.
Toelichting:	De afgelopen decennia is de Zomertaling sterk in aantal achteruitgegaan. De soort is nu geheel beperkt tot de aanwezige reservaten binnen Arkemheen. Arkemheen volgt de landelijke trend. De staat van instandhouding is zeer ongunstig. De Zomertaling staat bekend als één van de meest kritische weidevogels. Het is een schuwe vogel die sterk reageert op intensivering van het landgebruik en verstoring. Ook waterkwaliteit (biodiversiteit in de sloten) is een belangrijke factor. Arkemheen lijkt momenteel te druk en te droog voor deze soort.

GNN-soort	Landelijke staat van instand-houding	Relatieve bijdrage gebied in Nederland	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit	Doelstelling populatie (broedparen)
Grutto	--	+	=	=	600
Tureluur	+	+	=	=	300
Watersnip	--	+	=	>	20
Veldleeuwerik	--	+/-	=	>	100
Slobeend	-	+	=	=	50
Zomertaling	--	+	=	>	10

Tabel 3.1. Overzicht instandhoudingsdoelen GNN-vogelsoorten Arkemheen

Landelijke staat van instandhouding: -- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig

4 Beleid, afwegingen en keuzes

4.1 Inleiding

Het Natura 2000-gebied Arkemheen kan niet op zich worden beschouwd. Er is een bestaande situatie met een omgeving en belangen. Hierop is door de jaren heen beleid ontwikkeld. Dit vraagt soms om afwegingen en keuzes bij de realisatie van de Natura2000-doelen. In dit hoofdstuk wordt dit nader toegelicht.

4.2 Beleid

Al jaren wordt gewerkt aan uitbreiding en verbetering van natuur in Gelderland. Sinds de decentralisatie van het natuurbeleid in 2011 is de provincie Gelderland verantwoordelijk voor het natuurbeleid. Zij heeft haar doelen vastgelegd in de Beleidsuitwerking Natuur en Landschap (vastgesteld in juni 2012). Gelderland richt zich op:

- Zorgvuldig omgaan met natuur en landschap
- Vergroten van de betrokkenheid van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties en
- Haalbare en betaalbare natuur

De ruimtelijk bescherming, natuurbeheerdoelen en natuurontwikkelingsdoelen voor Arkemheen zijn afgestemd op de Natura 2000-doelen voor dit gebied. Het Natura 2000-beheerplan geeft hier nadere invulling aan.

Ruimtelijke bescherming
In de Omgevingsvisie (in ontwerp vastgesteld in mei 2013) legt Gelderland de ruimtelijke bescherming van het Gelders NatuurNetwerk (GNN) vast (voorheen Ecologische hoofdstructuur). Het Natura 2000-gebied Arkemheen is onderdeel van GNN/GGO. Het GNN heeft een ruimtelijke bescherming waarbij aantasting niet, of alleen onder zeer bijzondere omstandigheden mogelijk is. Daarnaast is een Gelderse Groene Ontwikkelingszone (GGO) vastgesteld. Deze bestaat uit gebieden rond het GNN en (ecologische) verbindingen tussen delen van het GNN. De GGO biedt ruimte voor ontwikkeling van functies die passen in het landelijk gebied. Daarbij moet wel steeds een bijdrage worden geleverd aan natuur- en landschapsdoelen. GNN en GGO heetten eerder samen Ecologische Hoofdstructuur.

Figuur 2.2. geeft een ruimtelijke weergave van het Gelders NatuurNetwerk en de Gelderse Groene Ontwikkelingszone.

Natuurdoelen
De natuurbeheerdoelen en natuurontwikkelingsdoelen legt de provincie vast in het Natuurbeheerplan (in ontwerp vastgesteld in mei 2013). Daarmee geeft de provincie aan op welke specifieke natuurdoelen het natuurbeheer moet worden gericht en welke subsidies daarbij beschikbaar zijn. Dat geldt ook voor functieverandering waarbij grond voor natuur bestemd worden. Het Natuurbeheerplan geeft aan voor welke doelen deze nieuwe natuur ingericht moet worden. Dit Natura 2000-beheerplan heeft een directe relatie met de doelen in het Natuurbeheerplan en geeft een specifiekere invulling aan de doelen voor beheer en functieverandering en inrichting voor Arkemheen.

Watercondities
Goede watercondities zijn in het algemeen erg belangrijk voor de Natura 2000-doelen. Verschillende soorten en habitattypen zijn afhankelijk van voldoende oppervlakte en/

of grondwater van een goede kwaliteit. Het waterbeheer van provincies (onderdeel van de Omgevingsvise) en van waterschappen (Stroomgebiedsbeheerplanen) is er dan ook op gericht deze condities te behouden of te verbeteren. Prioriteit hierbij ligt bij het tegengaan van verdroging. De gebieden waar dit voornamelijk speelt zijn in de omgevingsvisie aangeduid als 'natte landnatuur', waarbij ook hydrologische bufferzones zijn opgenomen. Sommige maatregelen ten behoeve van Natura 2000-doelen zijn ook opgenomen in het maatregelenpakket van de Kader Richtlijn Water. Zijn hebben daarmee Europees rechtelijk een verplicht karakter. Voor Arkemheen is dit niet aan de orde.

4.3 Kwalitatief hoogwaardige natuur

Gelderland heeft als provincie veel natuur. Veel van die natuur is kwalitatief hoogwaardig en niet zelden van betekenis op Europees niveau. Arkemheen vormt daar een goed voorbeeld van. De grote verantwoordelijkheid die dit met zich meebrengt wordt door het Gelderse bestuur volmondig onderschreven. Dit mede vanuit het besef dat bescherming en kwaliteitsverbetering van natuur niet alleen van ecologisch belang is. De natuur is ook een belangrijke economische factor voor recreatie en toerisme en draagt bij aan een prettig en gezond vestigingsklimaat om te wonen en te werken.

In het provinciale natuurbeleid hebben de internationale natuurdoelen de hoogste prioriteit gekregen. Dat betekent dat alle provinciale middelen voor natuur en instrumenten zoals functieverandering, inrichting en beheer van natuur, met prioriteit worden ingezet in de Natura 2000-gebieden.

Hierbij legt de provincie Gelderland de nadruk op landschapsecologisch systeemherstel. Dat betekent dat de voorkeur uitgaat naar herstel van robuuste natuurlijke systemen in hun landschappelijke samenhang. Alleen op deze manier kan duurzame instandhouding worden gegarandeerd.

Voor de eerste beheerplanperiode (tot 2020) is de ambitie om in elk geval te behouden wat er nu is en de, vaak aanwezige, neergaande trend te stoppen. Voor de tweede en derde beheerplanperiode (tot 2032) is de ambitie gericht op herstel en uitbreiding. In 2032 dienen de instandhoudingsdoelen te zijn gerealiseerd.

4.4 Ruimte voor bedrijven

De provincie vindt het belangrijk dat bedrijven in de omgeving van natuur of Natura 2000-gebieden zich kunnen blijven ontwikkelen. Een gebied moet niet "op slot gaan" vanwege de natuur. Soms levert dat conflicten op. Dat kan bijvoorbeeld aan de orde zijn wanneer er sprake is van grootschalige grondwateronttrekking, de uitstoot van stoffen waar de natuur kwetsbaar voor is of wanneer bedrijven of activiteiten op een andere manier een verstorend effect hebben op de natuur.

Landbouw
De natuurkwaliteiten van Arkemheen zijn ontstaan als gevolg van het eeuwenlange, relatief extensieve agrarische gebruik in de vorm van hooiland en veeweide. Voortzetting van dit type van agrarisch gebruik is dan ook een voorwaarde voor de Natura2000-doelen.
Mits verstoring wordt voorkomen en er sprake is van blijvend grasland zijn de Natuura2000-

doelen goed te combineren met gangbaar agrarisch gebruik. De spanning tussen landbouw en N2000-doelen zit op de agrarische wens tot periodieke graslandvernieuwing en lagere waterpeilen. Daarnaast dient in de winterperiode rekening te worden gehouden met vreetschade door Kleine Zwanen en Smienten.
De weidevogeldoelen in het kader van de GNN vragen meer aanpassing. Met name de gewenste hoge waterpeilen en gewenste uitgestelde maaidata in het broedseizoen staan een gangbaar agrarisch gebruik in de weg. Deze doelen zijn dan ook alleen met een aangepast agrarisch beheer te combineren. De uitstoot van stikstof vormt voor de instandhoudingsdoelen geen probleem.

Industrie en verkeer
Industriële bedrijvigheid en infrastructurele projecten kunnen leiden tot rustverstoring in het gebied. Rust is een bepalende factor bij de instandhouding van de natura2000-soorten. Verstoring van deze rust dient te worden voorkomen.
Een eventuele toename van stikstofuitstoot ten gevolge van industriële en infrastructurele projecten vormt geen probleem voor de instandhoudingsdoelen.

Recreatie
De Provincie wil de bijzondere natuur in Natura 2000 gebieden ook meer beleefbaar maken. Natura2000 is een kwaliteitswaarmerk waar ook gemeenten en de toeristische sector zich mee kunnen afficheren. Recreatie kan echter ook leiden tot verstoring. Voor Arkemheen is rust een cruciale factor voor een goede instandhouding. Recreatieve projecten en activiteiten dienen dan ook zeer zorgvuldig te worden ingepast om verstoring te voorkomen.

4.5 Lopende gebiedsprocessen

Nationaal Landschap Arkemheen Eemland
In 2007 is Arkemheen met het aangrenzende Eemland aangewezen als Nationaal Landschap. Het doel van deze aanwijzing is behoud van het waardevolle landschap (openheid, historisch landschap) en het beleefbaar maken van het landschap. De aanwijzing als Nationaal Landschap sluit goed aan bij de aanwijzing als Natura2000-gebied. Ook het beleefbaar maken van het landschap sluit aan bij de Natura2000-doelen. Voorwaarde is evenwel dat bij het beleefbaar maken van het landschap de rust voor de vogels gewaarborgd blijft. Dat vraagt om een goede planning en zonering.

5 Landschaps ecologische systeemanalyse

5.1 Inleiding

Het doel van een landschapsecologisch systeemanalyse (LESA) is het in beeld brengen van de fysieke en sociaalgeografische processen in een gebied. Een Landschapsecologische analyse is een verplicht onderdeel van het Natura 2000 beheerplan. Een LESA geeft aan wat bepalend is geweest voor het onstaan van de aanwezige natuurkwaliteiten en wat de essentiële processen en sleutelfactoren zijn voor de instandhouding van deze kwaliteiten. De LESA geeft ook wat de knelpunten zijn in Arkemheen en benoemt oplossingsrichtingen.

5.2 Beschrijving Arkemheen

Arkemheen heeft hoge natuur- en landschappelijke waarden. Deze waarden hangen sterk met elkaar samen. De aantrekkelijkheid van het gebied ligt in het open karakter van het landschap, de historische verkaveling (er heeft nog nooit een ruilverkaveling in het gebied plaatsgevonden) en de voor de natuur nog gunstige grondwaterstanden en bodemopbouw, bestaande uit klei op veen. Er is zeer weinig bebouwing. Daarnaast lopen er weinig drukke wegen door het gebied, zodat in veel delen van het gebied de rust gewaarborgd is. Vanwege het unieke landschappelijk karakter is het gebied aangewezen als Nationaal landschap.

Het open landschap langs de voormalige Zuiderzee en de rust staan borg voor verschillende natuurwaarden. Zo zijn langs de oude zeedijk botanisch interessante graslanden te vinden; door een combinatie van elementen van nat hooiland en relicten van een zilt milieu komen er voor dergelijke milieus karakteristieke plantensoorten voor, zoals Gewone dotterbloem, Zilte rus, Schorrenzoutgras en Veenpluis (van der Veen 2003).

De hoogste natuurwaarden worden bepaald door de vogels. In de winter is het gebied van belang voor foeragerende Kleine zwanen, Smienten en voor diverse soorten ganzen, vooral Kolganzen en Grauwe ganzen. De Kleine zwaan en de Smient worden als Natura 2000 soorten in een volgende paragraaf verder beschreven.

Arkemheen is voorts van bijzonder belang voor weidevogels (zie ook paragraaf 3.2). met grote aantallen Grutto's en Tureluurs in dichtheden, die landelijk nauwelijks meer worden geëvenaard. Ook de sloten herbergen belangrijke natuurwaarden, waaronder diverse vissensoorten.

Volgens gegevens van De Zoogdiervereniging (voorheen VZZ) wordt in Arkemheen veelvuldig de Meervleermuis waargenomen. Deze soort is kwalificerend voor het aangrenzende Natura 2000 gebied Veluwerandmeren. De dieren gebruiken de brede waterlopen in Arkemheen (Arkervaart, Wiel, Laak) als trekroute tussen verblijfplaatsen landinwaarts (vaak gebouwen) en foerageergebieden op de Veluwerandmeren. Hiermee vervult Arkemheen een belangrijke rol bij de instandhouding van de soort in het Natura 2000 gebied Veluwerandmeren.

5.3 De vogelrichtlijnsoorten

Kleine Zwaan

De Kleine zwaan gebruikt de natte graslanden in Arkemheen voornamelijk om te foerageren. Slapen en drinken doen ze, vanwege het ontbreken van plas/dras, op de nabijgelegen

randmeren Nijkerkernauw en Eemmeer en de bredere sloten. In het begin van het winterseizoen wordt op de randmeren ook gefoerageerd op waterplanten (vooral kranswieren en fonteinkruiden). Wanneer deze voedselbron opraakt, wordt overgeschakeld op grasland in de achterliggende polders.

De belangrijkste randvoorwaarden voor de kwaliteit van het leefgebied van Kleine Zwanen zijn:
- Nabijheid van veilige slaapgelegenheid in de vorm van open water (Veluwerandmeren)
- Open landschap
- Rust (relatieve afwezigheid van verstoring)
- Voldoende oppervlak (eiwit- en zetmeelrijk dus bemest) grasland
- Aanwezigheid van plas/dras-situaties voor schoon drinkwater

In het aanwijzingsbesluit voor Arkemheen staat een instandhoudingsdoel geformuleerd voor de Kleine zwaan van 190 vogels (seizoensgemiddelde). Sinds 2002 is het seizoensgemiddelde voor de Kleine zwaan in Arkemheen gezakt tot onder de 100. Voor die tijd lag het seizoen gemiddelde rond de 200. De staat van instandhouding van de Kleine Zwaan voor Arkemheen is daarom uit oogpunt van populatieomvang ongunstig (zie tabel 2.1). Er is geen eenduidige verklaring te geven waarom het gebied minder wordt bezocht door de Kleine zwaan. Naast de landelijke daling die door Arkemheen wordt gevolgd zijn specifiek voor Arkemheen waarschijnlijk de volgende factoren relevant:
- Door verbetering van de waterkwaliteit van de randmeren is de kwaliteit van de randmeren als foerageerhabitat toegenomen. Dit kan betekenen dat de Kleine Zwanen later en minder overschakelen op gras.
- Sinds 1985 komen er nauwelijks meer plas-dras situaties voor in het gebied, als gevolg van verlaging van het waterpeil, de opwaardering van het vijzelgemaal en het opschonen van grote watergangen. Dit is ten koste gegaan van de aantrekkelijkheid als fourageergebied.
- Uitbreiding van reservaatsgebied met minder bemesting. De oppervlakte met minder voedselrijk gras is hierdoor toegenomen.
- Toegenomen verstoring door sluip- en recreatieverkeer.

De aangrijpingspunten voor herstelmaatregelen in Arkemheen zijn hierbij:
- Terugdringen van verstoring in het gebied met name door terugdringing van verkeer en zonering van recreatie.
- Uitbreiding van plasdras terreinen door middel van peilverhoging of maaiveldverlaging.

Smient

Smienten gebruiken Arkemheen met name om er te foerageren. De soort heeft een voorkeur voor drassig of gedeeltelijk geïnundeerd terrein. Slootkanten met hoge slootpeilen voldoen ook aan deze voorkeur met als voordeel dat bij nood snel naar het open water kan worden gevlucht. De combinatie van een grote lengte aan sloot met hoge slootpeilen maakt Arkemheen erg aantrekkelijk voor de Smient.
Smienten prefereren zachte grassoorten met een hoog eiwitgehalte. In de praktijk betekent dat goed bemest maar niet te intensief beheerd, relatief nat grasland. Het type grasland waar Arkemheen rijk aan is. Grasland in reservaatsgebied wordt minder gewaardeerd. Het hier aanwezige gras is doorgaans minder eiwitrijk en te stug voor de Smient.

De belangrijkste randvoorwaarden voor de kwaliteit van het leefgebied voor de Smient zijn:
- Voldoende oppervlak geschikt grasland (zachte grassoorten; d.w.z relatief extensief agrarisch beheerd vrij nat grasland).

- Aanwezigheid van plas/dras-situaties. Op dit moment is dergelijk terrein nauwelijks meer aanwezig.
- Grote dichtheid aan sloten met hoge waterstanden (lage, grazige oevers). De huidige dichtheid is optimaal. Geschikte slootoevers kunnen deels het gemis aan plas-drasterrein compenseren.
- Rust (relatieve afwezigheid van verstoring)
- Open landschap
- Nabijheid van veilige slaapgelegenheid in de vorm van open water (Veluwerandmeren)

De randvoorwaarden voor de Smient komen sterk overeen met die van de Kleine Zwaan (gras, rust, water). De Smient heeft daarbij duidelijk een sterkere voorkeur voor hogere grondwaterstanden (plas dras, hoge slootpeilen en minder hard gras). Voor de Smient is daarbij de aanwezigheid van sloten in het gebied veel belangrijker dan voor de Kleine Zwaan.

De aantallen Smienten vertonen een licht dalende trend. Belangrijke aangrijpingspunten om deze trend te keren en zo de gunstige staat van instandhouding te kunnen handhaven zijn:
- Terugdringen van verstoring in het gebied met name door terugdringing van verkeer en zonering van recreatie.
- Uitbreiding van plasdras terreinen door middel van peilverhoging of maaiveldverlaging.
- Handhaving van sloten met grazige oevers

5.4 De weidevogels

De meest kritische weidevogels hebben (kemphaan) of zijn bezig (watersnip, zomertaling) het veld als broedvogel te ruimen. De achtergrond hiervan is goed onderzocht. Peilverlaging en intensivering van het agrarische gebruik zijn de belangrijkste oorzaken. De bloemrijke, natte hooilanden met een rijke insecten en bodemfauna zijn hierdoor nagenoeg verdwenen. Het aangepaste agrarische beheer en zelfs het plaatselijk gevoerde reservaatsbeheer is niet in staat om de oorspronkelijke soortenrijkdom in volle breedte in stand te houden.
De decimering van de veldleeuwerik is een meer dan landelijke fenomeen. De oorzaken zijn nog niet goed duidelijk laat staan de oplossingen.
Met de “gewone” weidevogels Grutto, Tureluur (Kievit, Scholekster) gaat het in vergelijking met het landelijke beeld relatief goed al vertoont ook de Grutto een dalende trend.

De gebiedseisen van de gewone weidevogels lijken veel op die van de Smient en de Kleine Zwaan (gras, rust, water). De accenten liggen echter wat anders. Alleen gras is niet genoeg. Het gras moet structuur- en kruidenrijk zijn als voorwaarde voor een rijke insectenfauna. Ook de bodemfauna moet rijk ontwikkeld zijn. Dergelijke condities zijn alleen te bereiken door een (zeer) langjarig consequent (extensief) hooilandbeheer. De rust is voor weidevogels met name van belang in de broedperiode wanneer Smient en Kleine Zwaan vertrokken zijn. De rust heeft niet alleen betrekking op verkeer en recreatie maar ook op beheeractiviteiten zoals maaien en grazen. Dergelijke activiteiten moeten buiten de broedperiode plaats vinden. De rust wordt ook bepaald door de openheid van het landschap. Bomen, ruigten en erven herbergen predatoren die een geheel gebied ongeschikt kunnen maken. Het huidige open landschap is dan ook een belangrijke voorwaarde voor de aanwezigheid van weidevogels. Wat betreft het water gaat het om hoge tot zeer hoge grondwaterpeilen (pals-dras). Slootranden zijn van belang als vluchtplaats voor kuikens. De dichtheid van sloten is dan ook van groot belang voor de weidevogels.

De belangrijkste randvoorwaarden voor de kwaliteit van het leefgebied voor weidevogels zijn:
- Open, grazig landschap.
- Afwezigheid van verstoring in de broedtijd.
- Hoog grondwaterpeil
- Kruidenrijk grasland met veel insecten en rijk bodemleven door extensief hooilandbeheer
- Hoge slootdichtheid

5.5 Beinvloedbaarheid van kwaliteitsfactoren

De gemeenschappelijke kwaliteitsfactoren voor te beschermen vogelsoorten (zowel N2000 als GNN) zijn:
- Rust (relatieve afwezigheid van verstoring door verkeer, geluid, licht en bebouwing)
- Zeer open landschap
- Veel open water met name in de vorm van een grote dichtheid aan sloten
- Hoge sloot- en grondwaterstanden
- Aanwezigheid van plas/dras-situaties
- Grote oppervlakte aaneengesloten, relatief extensief beheerd grasland
- De directe aanwezigheid van de randmeren

Deze factoren zijn tot op zekere hoogte te beïnvloeden.

Rust

De mate van verstoring in Arkemheen, in de vorm van verkeer, geluid, licht en bebouwing, is de afgelopen decennia toegenomen. Door de uitbreiding van Amersfoort en Nijkerk is het drukker geworden in het gebied. Meer mensen met een toenemende behoefte om te recreeren. Daarnaast is met de files op de A28 ook het (sluip)verkeer door het gebied toegenomen. Ook vliegverkeer, met name laagvliegende helicopters, ULV's, luchtbalonnen e.d. kunnen uiterst verstorend werken. De vogels trekken zich terug in de nog rustige uithoeken. Bij te veel onrust kan het gebied als geheel ongeschikt worden voor de vogels. Op dit moment lijkt verstoring reeds een belangrijke negatieve factor in het gebied. Nieuwe doorsnijdingen of intensivering van het gebruik van bestaande doorsnijdingen kunnen zeer schadelijk zijn voor de instandhoudingsdoelen.
Het terugdringen van verkeer en een goede zonering van recreatie zijn dan ook belangrijke middelen om de instandhoudingsdoelen te kunnen realiseren.

Open landschap

Open landschap betekent voor de te beschermen vogels veiligheid. Predatoren kunnen op grote afstand worden waargenomen en gezamenlijk worden bestreden. Zonder bomen, ruigten of erven missen de predatoren bovendien hun uitvalbasis.
Het beinvloeden van deze factor is eenvoudig. Het gaat om het voorkomen van bomen, ruigten en nieuwe bebouwing.

Open water en sloten

Voor de Smient en de Kleine Zwaan zijn de randmeren als slaapplaats van cruciaal belang. In Arkemheen zelf gaat het met name bij de Smient en de weidevogels om de vele sloten en kreken.
Ook hierbij gaat het om minimaal behoud van de huidige situatie.

Hoge sloot- en grondwaterstand

Arkemheen is een polder waarbij het sloot en grondwaterpeil door het waterschap wordt beheerd. Handhaving van het optimale peil is technisch eenvoudig. De afstemming met de andere functies in het gebied (landbouw) compliceert deze factor.

Plas-dras

Met name voor Smient en weidevogels zijn plas-drasterreinen van groot belang. Dergelijke terreinen zijn op dit moment feitelijk niet meer aanwezig. Door middel van peilverhoging of eventueel maaiveldverlaging kunnen dergelijke situaties nieuw worden gecreeerd.

Aaneengesloten extensief beheerd grasland

Door de hoge waterstanden en de relatief grote afstand tot de boerderijen kent Arkemheen vanouds een relatief extensief beheer. Een deel van het gebied is in beheer bij Staatsbosbeheer met een specifieke weidevogeldoelstelling. Extensief beheer is hier gegarandeerd. Voor een groot deel van de agrarische graslanden in Arkemheen zijn overeenkomsten afgesloten voor continuering van een meer of minder extensief beheer. Deze situatie is een belangrijke basis voor de huidige kwaliteit. Continuering van deze situatie met enerzijds reservaatsbeheer en anderzijds een mozaiekgewijs agrarisch aangepast beheer is van groot belang voor handhaving van de huidige gunstige staat van instandhouding.

Aanwezigheid randmeren

De Smienten en Kleine Zwanen pendelen voortdurend tussen Arkemheen en de Randmeren. Het is daarbij van belang dat deze beweging relatief ongestoord kan blijven plaats vinden. Rust op de overgang van polder naar randmeer is daarbij belangrijk. Met de recreatiezonering langs de dijk en in het randmeer ter plaatse van Arkemheen dient hier rekening mee te worden gehouden.

5.6 Programmatische aanpak stikstof

De uitstoot van stikstof vanuit de industrie, het verkeer en de landbouw vormt voor veel Natura2000-gebieden een belangrijk probleem. Een belangrijk handvat hiervoor is de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De PAS is verankerd in de Natuurbeschermingswet. In dat kader is ook voor het gebied Arkemheen bezien of stikstof de duurzame instandhouding van de te beschermen soorten kan schaden en zo ja of er maatregelen noodzakelijk zijn om het effect van stikstof op deze soorten teniet te doen.

Gevoeligheid voor stikstof

De Kleine Zwaan en Smient benutten in Arkemheen dezelfde leefgebieden.
De voor de twee soorten relevante leefgebieden binnen Arkemheen betreffen:

- Gebufferd meer (feitelijk buiten de begrenzing van Arkemheen)
- Kanaal en vaart
- Nat, matig voedselrijk grasland
- Bloemrijk grasland van het rivieren- en zeekleigebied.

De eerste twee leefgebieden zijn niet gevoelig voor stikstof (KDW >2400 mol N/ha/jaar). De genoemde graslanden zijn matig gevoelig voor stikstofdepositie (KDW resp. 1600 en 1400). Deze gevoeligheid komt tot uiting in de soortenrijkdom van de graslanden. Voor de grasetende Kleine Zwaan en Smient is deze gevoeligheid niet relevant (Herstelstrategieën deel II, bijlage 2).

Conclusies

- Binnen Arkemheen zijn twee leefgebieden voor Kleine Zwaan en Smient matig gevoelig voor stikstof.
- De stikstofgevoeligheid van deze leefgebieden is echter gezien het gebruik van deze leefgebieden door beide soorten niet relevant.

Eindconclusie

Stikstof vormt geen probleem voor de duurzame instandhouding van de Kleine Zwaan en de Smient in Arkemheen. Een herstelstrategie is hier niet aan de orde.

6 Visie op doelbereik

6.1 Inleiding

In het Doelendocument (Min LNV 2006) voor het Natura 2000-gebied Arkemheen wordt als kernopgave voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen genoemd:

- Behoud en herstel van samenhang tussen slaapplaatsen en foerageergebieden in het bijzonder voor grasetende watervogels. Voor afgesloten zeearmen en randmeren behoud van de specifieke betekenis van de verschillende onderdelen voor habitattypen en vogels. Herstel van mozaïek van verlandingsstadia van open water tot moerasbos en herstel van gradiënt watertypen (inclusief brak) met name in het deellandschap Laagveen.

Geconstateerd kan worden dat deze kernopgave de schaal van Arkemheen overstijgt. Arkemheen is een onderdeel van het hier bedoelde landschap. Behoud van de huidige kwaliteiten van Arkemheen levert een bijdrage aan deze kernopgave. De totale opgave is mede afhankelijk van met name het Natura2000-gebied Randmeren.

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van instandhoudingsdoelen en op basis van het vorige hoofdstuk een streefbeeld voor de langere termijn geschetst. Vervolgens wordt een inschatting gegeven van de mate van doelbereik in de drie komende beheerplanperiode.

6.2 Streefbeeld lange termijn

Om de gunstige staat van instandhouding voor Smient, Kleine Zwaan en weidevogels te kunnen handhaven is in principe het vast houden van huidige situatie aangevuld met het terugdringen van een aantal verstoringsbronnen voldoende. Het streefbeeld voor de lange termijn is dan ook vergaand vergelijkbaar met de huidige situatie. Verbeteringen zitten hierbij met name op het vlak van de weidevogels (hoger waterpeil, beter beheer).
De druk vanuit de aangrenzende stedelijk concentraties neemt echter toe, de landbouw verandert en het nationale natuurbeleid is eveneens aan veranderingen onderhevig. Om de huidige situatie ook voor de langere termijn te kunnen vasthouden zal er met name moeten worden gezocht naar een robuustere en minder conjunctuurafhankelijke opzet van beheer en ruimtelijk beleid.
De instandhouding van Smient en Kleine Zwaan dient in directe samenhang met de Randmeren en de overige overwinteringsgebieden in Nederland worden bezien. De situatie van de weidevogels dient eveneens op landelijk niveau te worden beschouwd. Voor een goede staat van instandhouding is de polder van Arkemheen te klein.
In de komende beheerperiode wordt nader uitgewerkt op welke wijze de goede staat van instandhouding ook op groter schaalniveau kan worden gehandhaafd. In dit plan blijft de focus echter gericht op Arkemheen.

6.3 Doelbereik komende planperiode

Praktisch is het geen probleem om Arkemheen in de huidige kwaliteit te handhaven. Of dit zich ook vertaald in een gunstige instandhouding van de gewenste soorten is echter ook sterk afhankelijk van factoren buiten Arkemheen. Het doelbereik is dus slechts ten dele te sturen door maatregelen in Arkemheen zelf. Enig voorbehoud is dan ook gepast.
Afgezien van nationale of internationale populatieontwikkelingen kan worden gesteld dat, met continuering van het huidige beheer en beleid, de gunstige staat van instandhouding, de komende planperiode, zal kunnen worden vastgehouden.

7 Maatregelen

7.1 Inleiding

Om de gunstige staat van instandhouding van de vogelrichtlijnsoorten te kunnen waarborgen dient in de eerste beheerplanperiode een aantal maatregelen te worden genomen. In dit hoofdstuk worden deze maatregelen beschreven.

7.2 Lopende en voorgenomen maatregelen

Tabel 7.1 Maatregelen voor Arkemheen in de eerste beheerplanperiode

	Maatregel	Dekking kosten	N2000	GNN	PAS
	Verkeersmaatregelen				
M1	Bremerseweg/ Arkerweg, afsluiten voor gemotoriseerd verkeer (m.u.v. landbouwverkeer)	Verkeersplan Nijkerk	ja	ja	nee
M2	Bonte poort, afsluiten voor gemotoriseerd verkeer (m.u.v. landbouwverkeer)	Verkeersplan Nijkerk	ja	ja	nee
M3	Arkersluisweg, afsluiten voor vrachtverkeer en landbouwverkeer m.u.v. bestemmingsverkeer.	Verkeersplan Nijkerk	ja	ja	nee
M4	Arlersteeg, afsluiten voor sluipverkeer	Verkeersplan Putten	ja	ja	nee
	Water				
M5	Afdammen van peilgebieden om definitief peil in te kunnen stellen	Waterschap vallei en veluwe/Provincie	nee	ja	nee
M6	Instellen definitieve peilen, peilbesluit 2011	Waterschap vallei en veluwe/Provincie	nee	ja	nee
	Beheer				
M7	Collectief weidevogelbeheer Putterpolder	SNL	nee	ja	nee
M8	Collectief weidevogelbeheer Nijkerkerpolder	SNL	nee	ja	nee

PAS: Programmatische aanpak stikstof

GNN: Gelders natuurnetwerk (nieuwe naam voor Ecologische hoofdstructuur)

SNL: Subsidieregeling natuur en landschap

7.3 Verkeersmaatregelen

M1. Bremerseweg /Arkerweg, afsluiten voor gemotoriseerd verkeer

Om sluipverkeer en gemotoriseerd recreatieverkeer te weren worden de Bremerseweg en de Arkerweg voor gemotoriseerd verkeer afgesloten. Vooralsnog alleen met bebording. Het landbouwverkeer is uitgezonderd van deze afsluiting.
Monitoring moet uitwijzen of deze maatregel afdoende is om voldoende rust te kunnen handhaven.

Actoren:	Gemeente Nijkerk
Planning:	2014-2020
Kosten 1e planperiode:	p.m.
Dekking:	verkeersplan gemeente Nijkerk
Gevolgen voor omgeving:	minder overlast

M2. Bonte poort, afsluiten voor gemotoriseerd verkeer

Om sluipverkeer en gemotoriseerd recreatieverkeer te weren wordt de Bonte poort voor gemotoriseerd verkeer afgesloten. Vooralsnog alleen met bebording. Het landbouwverkeer is uitgezonderd van deze afsluiting.
Monitoring moet uitwijzen of deze maatregel afdoende is om voldoende rust te kunnen handhaven.

Actoren:	Gemeente Nijkerk
Planning:	2014-2020
Dekking:	verkeersplan gemeente Nijkerk
Gevolgen voor omgeving:	minder overlast

M3. Arkersluisweg, afsluiten voor vrachtverkeer en landbouwverkeer

Om sluipverkeer en gemotoriseerd recreatieverkeer te weren wordt de Arkersluisweg afgesloten voor vrachtverkeer en landbouwverkeer met uitzondering van bestemmingsverkeer. Vooralsnog alleen met bebording.
Monitoring moet uitwijzen of deze maatregel afdoende is om voldoende rust te kunnen handhaven.

Actoren:	Gemeente Nijkerk
Planning:	2014-2020
Dekking:	verkeersplan gemeente Nijkerk
Gevolgen voor omgeving:	minder overlast

M4. Arlersteeg, afsluiten voor sluipverkeer

Er worden maatregelen getroffen om sluipverkeer op de Arlersteeg te weren.
Monitoring moet uitwijzen of deze maatregel afdoende is om voldoende rust te kunnen handhaven.

Actoren:	Gemeente Putten
Planning:	2014-2020
Dekking:	verkeersplan gemeente Putten
Gevolgen voor omgeving:	minder overlast

7.4 Water

M5 Afdammen van peilgebieden

Om in de reservaatsgebieden in de Putterpolder en de Nijkerkerpolder de gewenste hoge peilen te kunnen instellen dienen de reservaatsgebieden door middel van dammen van de andere peilgebieden te worden gescheiden.

Actoren:	Waterschap Vallei en Veluwe
Planning:	2013
Dekking:	Waterovereenkomst waterschap/Provincie
Gevolgen voor omgeving:	geen

M6 Instellen definitieve peilen

In 2011 heeft het Waterschap Vallei en Veluwe het peilbesluit voor Arkemheen definitief vastgesteld. In afwachting van het uitruilen van agrarische kavels uit de reservaatsgebieden worden momenteel interimpeilen aangehouden. De noodzakelijke kavelruil is gaande.

Actoren:	Waterschap Vallei en Veluwe
Planning:	2014
Dekking:	Waterovereenkomst waterschap/Provincie
Gevolgen voor omgeving:	geen

7.5 Beheer

M7. Collectief weidevogelbeheer Putterpolder

Om in aansluiting op het reservaatsbeheer ook in het agrarische gebied de stand van de weidevogels op peil te kunnen houden is een goed afgestemd, collectief beheer gewenst. Terwijl in het reservaat op de meest kritische weidevogels (watersnip) wordt gemikt geldt voor het agrarische gebied de Grutto als gidssoort.

Actoren:	Stichting biotoopverbetering agrarisch overleg
Planning:	2014-2020
Dekking:	Subsidieregeling Natuur en Landschap
Gevolgen voor omgeving:	geen

M8. Collectief weidevogelbeheer Nijkerkerpolder

Om in aansluiting op het reservaatsbeheer ook in het agrarische gebied de stand van de weidevogels op peil te kunnen houden is een goed afgestemd, collectief beheer gewenst. Terwijl in het reservaat op de meest kritische weidevogels (Watersnip) wordt gemikt geldt voor het agrarische gebied de Grutto als gidssoort.

Actoren:	Stichting biotoopverbetering agrarisch overleg
Planning:	2014-2020
Dekking:	Subsidieregeling Natuur en Landschap
Gevolgen voor omgeving:	geen

8 Geïnventariseerde activiteiten

Doel van dit hoofdstuk

In hoofdstuk 6 is beschreven welke instandhoudingsmaatregelen getroffen worden. Bij het bepalen van de benodigde instandhoudingsmaatregelen is rekening gehouden met de in en rond het gebied plaatsvindende activiteiten. In het beheerplan dient namelijk getoetst te worden of deze activiteiten een belemmering kunnen vormen voor het behalen van de doelen. Deze activiteiten worden in dit hoofdstuk benoemd, waarbij wordt aangegeven of en zo ja, in welke mate deze activiteiten een negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen. Tevens wordt per activiteit aangegeven welke specifieke maatregelen van belang zijn om negatieve effecten ten gevolge van deze activiteit te voorkomen.

Deze activiteiten kunnen overigens ook vergunningplichtig zijn. Vandaar dat in dit hoofdstuk bij de beoordeling van de activiteiten die in en rond het gebied plaatsvinden tevens wordt aangegeven of en zo ja, onder welke voorwaarden deze activiteiten al dan niet vergunningplichtig zijn op grond van de Nbw 1998. In hoofdstuk 9 wordt beschreven hoe kan worden beoordeeld of nieuwe activiteiten vergunningplichtig zijn.

Welke activiteiten betreft het?

De activiteiten zijn in 2009 geïnventariseerd. De geïnventariseerde activiteiten betreffen zowel 'andere handelingen' (hierna: handelingen) als 'projecten'.

De beoordeling in dit hoofdstuk heeft betrekking op:

- Handelingen, die tijdens de inventarisatie plaatsvonden, zoals landbouwkundig gebruik (zaaien, oogsten, beweiden etc.), en na de inventarisatie niet zijn gewijzigd. Indien de handeling wijzigt moet deze beschouwd worden als een nieuwe activiteit en kan sprake zijn van vergunningplicht (zie hoofdstuk 9).
- Activiteiten die gepaard gaan met een fysieke ingreep, zoals diepploegen en het oprichten van een bouwwerk, kwalificeren als 'projecten'. Een project dat na de inventarisatie of in de toekomst wordt uitgevoerd, moet gezien worden als een nieuwe activiteit, die getoetst moet worden zoals weergegeven in hoofdstuk 9.

Voor die activiteiten die ná 31 maart 2010 zijn gestart of gewijzigd vallen buiten de reikwijdte van dit hoofdstuk. Deze dienen afzonderlijk te worden beoordeeld in het kader van de vergunningverlening, waarbij hoofdstuk 9 een indicatie geeft voor een mogelijke vergunningplicht.

Omdat voornoemde activiteiten in 2009 zijn geïnventariseerd en gelet op het feit dat de reikwijdte van de term 'bestaand gebruik' voor discussie vatbaar is, wordt in dit hoofdstuk de term 'geïnventariseerde activiteiten' gebruikt in de plaats van de term 'bestaand gebruik'.

Methode van inventariseren

Voornoemde inventarisatie omvat zowel binnen als buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied plaatsvindende activiteiten. Dit laatste is van belang in verband met mogelijke externe werking. Bij het bepalen van de omvang van het gebied waarbinnen de activiteiten geïnventariseerd zijn, is rekening gehouden met de mogelijke reikwijdte van eventuele negatieve effecten op de 2000-doelen.

Effectbeoordeling en juridische borging

De activiteiten zijn geconfronteerd met de instandhoudingsdoelstellingen en de verstoringsgevoeligheid ervan. Aan de hand van deze confrontatie kan worden beoordeeld welke activiteiten onder de huidige omstandigheden strijdig zijn met de instandhoudingsdoelstellingen voor Arkemheen. Hierbij zijn naast actuele habitattypen tevens ontwikkellocaties voor habitattypen of soorten ten behoeve van uitbreidings- en/of verbeterdoelen betrokken.
Voor de beoordeling zijn de verstorende factoren uit de EZ-effectenindicator gebruikt (zie paragraaf 9), maar is voornamelijk de knelpuntenanalyse gebruikt die in het beheerplan is weergegeven.

Bijlage 5 geeft een toelichting op de geïnventariseerde activiteiten en bevat een analyse van de mogelijke effecten van deze activiteiten op de instandhoudingsdoelstellingen. Indien wordt geconcludeerd dat een activiteit (mogelijk) een significant effect heeft betekent dit dat de activiteit (mogelijk) het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen belemmert. Omdat het in relatie tot een eventuele vergunningplicht relevant is of sprake is van een handeling of een project, is dit bij de indeling van de categorieën meegenomen. Het onderscheid tussen handeling of project is in bijlage 5 toegelicht.
De maatregelen die worden genoemd, staan nader beschreven in hoofdstuk 7.
De categorieën die worden onderscheiden zijn:

0 Activiteiten met geen of positieve effecten.
Hieronder vallen alle activiteiten waarvan negatieve effecten voor het Natura 2000-gebied bij voorbaat kunnen worden uitgesloten of waarvan louter positieve effecten te verwachten zijn voor het gebied. Deze activiteiten zijn niet-vergunningplichtig.

1 Handelingen met mogelijk negatieve effecten
Onder deze categorie vallen alle handelingen waarvan negatieve effecten voor het Natura 2000-gebied te verwachten zijn. Hierbij gaat het om negatieve effecten die geen gevaar vormen voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied en waarvoor in dit beheerplan niet in het treffen van maatregelen is voorzien. Deze activiteiten zijn niet-vergunningplichtig.

2 Handelingen met mogelijk significant negatieve effecten
Hierbij gaat het om handelingen met dusdanig negatieve effecten, dat niet kan worden uitgesloten dat hierdoor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied in het gedrang komt. Tegenover de significant negatieve effecten van deze handelingen staan echter de positieve effecten van de maatregelen die zullen worden getroffen dan wel de positieve effecten die het gevolg zijn van de voorwaarden waaronder de activiteit moet worden uitgevoerd. Deze activiteiten zijn niet-vergunningplichtig.

3 Projecten zonder significant negatieve effecten.
Onder deze categorie vallen projecten met negatieve effecten, die het halen van de instandhoudingsdoelstellingen echter niet bedreigen en waarvoor in dit beheerplan niet in het treffen van maatregelen is voorzien. Deze projecten zijn niet-vergunningplichtig.

4 Projecten zonder significant negatieve effecten mits maatregelen worden uitgevoerd.
Hierbij gaat het om projecten waarvan significant negatieve effecten niet bij voorbaat kunnen worden uitgesloten. Indien echter de in dit beheerplan voorziene maatregelen worden uitgevoerd, waardoor de staat van instandhouding verbetert, kunnen significant

negatieve effecten wél worden uitgesloten. Dit betreft situaties waarbij de voorziene maatregelen de effecten van de betreffende projecten volledig opheffen. Deze projecten zijn dan vrijgesteld van de vergunningplichtig.

5 Projecten met mogelijk significant negatieve effecten zonder maatregelen.
Onder deze categorie vallen projecten waarvan significant negatieve effecten niet kunnen worden uitgesloten. Niet bij voorbaat noch na het treffen van de in dit beheerplan voorziene maatregelen. De specifieke gevolgen van deze projecten voor de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied en de eventuele mogelijkheid om significant negatieve effecten te mitigeren dan wel compenseren, zullen in het kader van de vergunningverlening moeten worden onderzocht. Deze projecten zijn vergunningplichtig.

8.1 Activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

Recreatief gebruik

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Stoomgemaal Hertog Reijnhout en Bezoekerscentrum	1	nvt
Putterstoomgemaal	1	nvt
Bed & Breakfast groot Arler	0	nvt
Camping Arlerstrand	1	nvt
Infrastructuur ten behoeve van recreatie (fiets- en wandelpaden)	1	nvt
Sportvisserij langs bestaande wegen en paden	1	nvt

Infrastructuur

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Gebruik en onderhoud bestaande wegen	1	nvt
Gebruik en onderhoud scheepvaart	0	nvt

Luchtvaart

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Helicoptervluchten door defensie	2	Niet laagvliegen

Landbouwkundig gebruik

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Rollen en slepen	0	nvt
Herinzaaien	0	nvt
Egalizeren of bol leggen van perceel vóór 2010 uitgevoerd	3	nvt
Beweiden in de zomer	0	nvt
Beweiden in de winter (schapen)	2	Monitoring
Bemesten	0	nvt

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Maïsteelt	1	Niet uitbreiden
Bestaande paardenbakken (2010)	1	nvt
Overige geinventariseerde agrarische activiteiten zoals aan en afvoer, activiteiten op erf, verkeersbewegingen	1	nvt

Waterbeheer

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Bageren en schonen van sloten	1	nvt
Wateronttrekking Arlerstrand	1	nvt
Huidig peilbeheer	1	nvt
Water inlaten	0	nvt

Faunabeheer en schadebestrijding

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Gebruik geweer	2	Beperking gebruik van het geweer.
Gebruik van quads	2	Niet toestaan
Vangen van Mukusratten en Beverratten	2	Geen gebruik van quads

Overige

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Ganzenflappen	3	
Bebording	3	
Bestaande beplanting (2010)	1	

8.2 Activiteiten binnen het Natura 2000-gebied

Recreatief gebruik

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Nieuw Hulckestein	1	nvt
Strand Nulde	1	nvt
Waterrecreatie Veluwemeer	2	Beoordeling in beheerplan IJsselmeer- en Veluwerandmeren

Infrastructuur

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Gebruik en onderhoud bestaande wegen	1	nvt
Gebruik en onderhoud scheepvaart	0	nvt

Wonen en werken

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Wonen in arkemheen en buiten begrenzing	1	nvt
Wonen buiten arkemheen	0	nvt
Bedrijventerreinen	0	nvt

Luchtvaart

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Oefenen met blushelicopters in de periode april-oktober	1	Beoordeling in beheerplan IJsselmeer- en Veluwerandmeren

Waterbeheer en waterwinning

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Bageren en schonen van sloten	0	nvt
Bestrijding Grote waternavel	0	nvt
Begrazing dijk	1	Rietoevers niet betreden
Beheer dijk overig	0	nvt
Waterwinning de Holk	0	nvt

Faunabeheer en schadebestrijding

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Alle bestaande vormen van Jacht, beheer en schadebestrijding	0	nvt

Windmolens

Activiteit	categorie	voorwaarde/maatregel
Windmolenpark Eemmerdijk	0	nvt

9 Vergunningverlening en handhaving

9.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft het kader dat wordt gebruikt bij vergunningverlening op grond van de Natuurbeschermingswet 1998. Er wordt ingegaan op de vergunningplicht en algemene uitleg gegeven over de vergunningprocedure. In hoofdstuk 7 zijn maatregelen genoemd die genomen worden ten behoeve van het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Deze maatregelen zijn op grond van art. 19d lid 2 Natuurbeschermingswet 1998 vergunningvrij.

9.2 Vergunningverlening

9.2.1 Wanneer geldt de vergunningplicht?

De vergunningplicht geldt vanaf inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998, zijnde 1 oktober 2005 en heeft betrekking op activiteiten die gestart zijn na 24 maart 2000 omdat het gebied vanaf die datum wettelijke bescherming geniet. Voor vergunningplicht van bestaand gebruik zie tevens hoofdstuk 8.

De Natuurbeschermingswet 1998 geeft aan dat projecten en andere handelingen die de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op soorten waarvoor het gebied is aangewezen, vergunningplichtig zijn (art. 19d lid 1 Natuurbeschermingswet 1998). Dit geldt zowel voor activiteiten binnen het Natura 2000-gebied als voor activiteiten die buiten het gebied plaatsvinden en invloed hebben op het gebied. Onder verslechtering worden activiteiten met een permanente invloed verstaan en onder verstoring worden activiteiten met een tijdelijk effect verstaan, zoals evenementen en bouwwerkzaamheden.

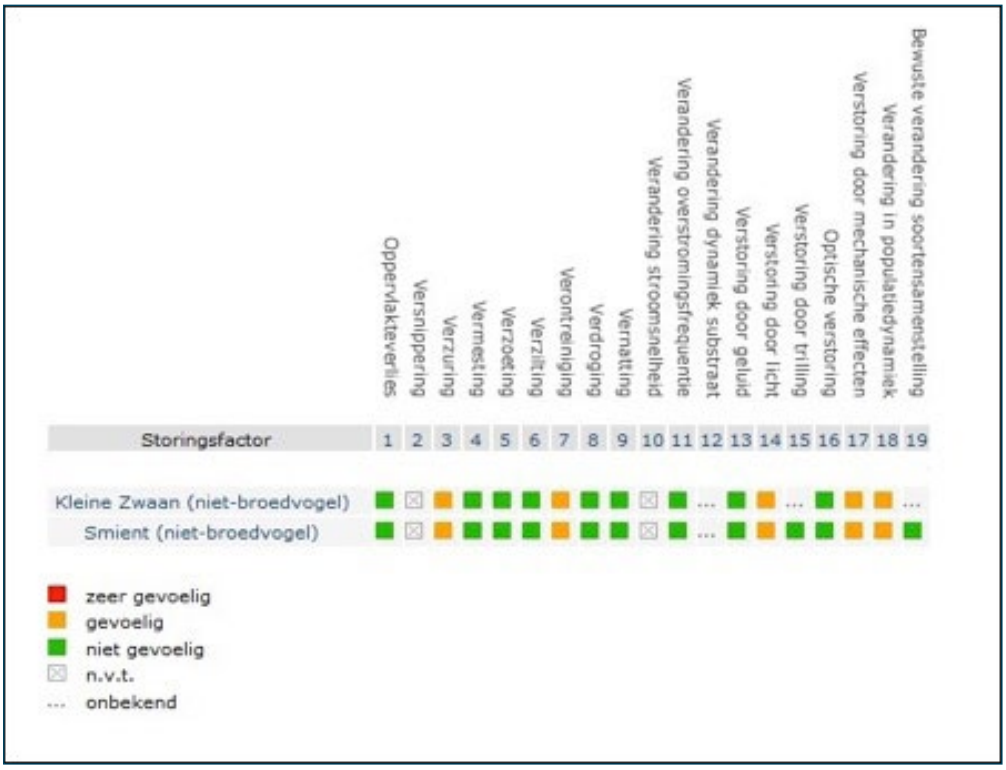
Verslechtering dan wel verstoring kan aan de orde zijn indien bij een activiteit storingsfactoren horen die de natuurlijke kenmerken van het gebied negatief kunnen beïnvloeden. Bijvoorbeeld ploegen heeft als storingsfactor “mechanisch effect”. Op de website van het ministerie van EZ zijn deze storingsfactoren verwerkt in de effectenindicator. De effectenindicator geeft per Natura 2000-gebied een eerste indicatie van mogelijke effecten van de diverse storingsfactoren op de doelen waarvoor het betreffende gebied is aangewezen. Indien blijkt dat de activiteit negatieve invloed op het Natura 2000-gebied kan hebben, is sprake van een vergunningplichtige activiteit.

De Natuurbeschermingswet 1998 geeft aan (art. 19e en art. 19i) dat het bevoegd gezag bij het verlenen van een vergunning (als bedoeld in art. 19d, eerste lid Natuurbeschermingswet 1998) rekening houdt met een vastgesteld Natura 2000-beheerplan. In dit hoofdstuk wordt uitleg gegeven over de vergunningprocedure en krijgt u inzicht in welke punten nadrukkelijk bij de vergunningverlening worden betrokken.

9.2.2 Welke factoren zijn bepalend voor de vergunningplicht?

Er zijn geen concrete normen beschikbaar om te bepalen of een activiteit vergunningplichtig is. Per situatie moet worden beoordeeld of de voorgenomen activiteit negatieve effecten op het Natura 2000-gebied kan veroorzaken. Is dat het geval dan is er sprake van een vergunningplicht.

Om toch vooraf enig zicht te kunnen bieden op de schadelijkheid van activiteiten wordt in het navolgende de storingsindicator van het Ministerie van EZ nader toegelicht en aangevuld met specifieke informatie die bij het opstellen van het beheerplan is vergaard.
Het moet worden benadrukt dat de effectenindicator géén informatie geeft over de daadwerkelijke schadelijke effecten van een activiteit noch over de significantie hiervan. Hiervoor is maatwerk vereist. De effectenindicator geeft alleen generieke informatie over mogelijke effecten van de activiteit. Uit de effectenindicator kan dus niet op voorhand worden afgeleid of een activiteit schadelijk is.

Figuur 9.1 Effectenindicator met de storingsfactoren en hun invloed op de natuurwaarden waarvoor Arkemheen is aangewezen, (Bron: ministerie van EZ).

Op basis van deze effecten indicator kan worden vastgesteld dat grote gevoeligheid van de te beschermen Natura2000-soorten niet aan de orde is. Het blijft beperkt tot de indicaties “gevoelig” en “niet gevoelig”. Op basis van de landschapsanalyse van hoofdstuk 5. kunnen, binnen deze indicaties, met de sleutelfactoren gras, rust en water nog wel wat nuances aangebracht worden. De opgenomen en relevante storingsfactoren worden navolgend, afzonderlijk behandeld.

Oppervlakteverlies
Volgens de effectindicator zijn beide soorten niet gevoelig voor oppervlakteverlies. Wat betreft foerageermogelijkheid klopt dit inderdaad. Arkemheen heeft een overvloed aan gras te bieden. De oppervlakte grasland is echter ook een factor die bepalend is voor het open landschap en daarmee de rust. Een oppervlakte grasland die net voldoende zou zijn voor de voedselbehoefte zou tekortschieten als leefgebied.

Voor de Smient is de oppervlakte aan sloot met lage oevers van groot belang. Afname in oppervlakte geschikte sloot zal voor de Smient snel een significant negatief effect hebben. Afname aan grasland is vanuit dat oogpunt dan ook ongewenst.

Activiteiten die leiden tot een afname van de oppervlakte grasland of oppervlakte sloot met lage oevers kunnen negatieve effecten hebben en vergunningplichtig zijn.

Versnippering
In de effectenindicator is versnippering opgenomen als niet van toepassing. Ook hier past echter een nuancering. Een te versnipperd gebied is voor beide Natura2000-soorten onaantrekkelijk. Het grootschalige open landschap is een belangrijke factor voor de geschiktheid als leefgebied.
Daarnaast is er een belangrijke relatie met de Randmeren. Activiteiten langs de noordzijde van Arkemheen kunnen het "vliegverkeer" tussen randmeer en polder negatief beïnvloeden (externe werking).

Activiteiten in het gebied en op de grens met de Randmeren die leiden tot versnippering kunnen negatieve effecten hebben en vergunningplichtig zijn.

Verzuring
Door stagnerend regenwater in niet bemest reservaatsgebied kan verzuring optreden. Hierdoor verandert de samenstelling van de vegetatie naar een voor beide soorten minder aantrekkelijk type.
De in deze situaties optredende verzuring heeft geen relatie met stikstofdepositie.

Verzuring door stagnerend regenwater kan leiden tot negatieve effecten.

Vermesting
Beide soorten stellen een eiwitrijk gras op prijs en foerageren op graslanden met een normaal agrarisch beheer. Deze graslanden zijn niet gevoelig voor vermesting.

Er zijn geen negatieve effecten te verwachten ten gevolge van vermesting.

Verzoeting en verzilting
Niet van toepassing.

Er zijn geen negatieve effecten te verwachten ten gevolge van verzoeting en verzilting

Verontreiniging
Beide soorten consumeren naast gras ook waterplanten. Ingeval van waterverontreiniging kan dit effect hebben op de vogels. Negatieve effecten door verontreiniging van het oppervlaktewater zullen beperkt zijn gezien de huidige andere wetgeving (waaronder de Kaderrichtlijn Water).

Activiteiten die leiden tot waterverontreiniging kunnen leiden tot negatieve effecten en vergunningplichtig zijn.

Verdroging
De effectenindicator geeft aan dat beide soorten niet gevoelig zijn voor verdroging. Voor de Smient is hier een nuancering op zijn plaats. De Smient stelt plas-dras grasland zeer op

prijs. Sloten met een hoog peil en grazige oevers worden eveneens op prijs gesteld (zachtere grassoorten). Door verdroging kunnen plas-dras en aantrekkelijke slootoevers verdwijnen. Dit heeft een negatief effect op het leefgebied van de Smient.

Activiteiten die leiden tot verdroging kunnen negatieve effecten hebben en vergunningplichtig zijn.

Vernatting
Beide soorten kunnen goed overweg met plas-dras. Vernatting zal niet snel een probleem vormen.

Er zijn geen negatieve effecten te verwachten ten gevolge van vernatting.

Verstoring
De effectenindicator maakt onderscheid in verstoring door geluid, licht, trilling en optische en mechanische verstoring. Alleen bij licht wordt gevoeligheid aangegeven. Hier is enige nuancering op zijn plaats, met name ten aanzien van optische verstoring. Uit diverse onderzoeken (o.a. Jansen 2011) blijkt dat beide soorten gevoelig tot zeer gevoelig (Kleine Zwaan) zijn voor optische verstoring. Uit de landschapsanalyse blijkt dat rust een sleutelfactor is voor beide soorten. Daar de soorten 24 uur per dag gebruik maken van het gebied, kan verstoring op elk moment van de dag tot negatieve effecten leiden.

Rust en de verstoring daarvan is lastig in normen en regels vast te leggen. Het effect van verstoring is in eerste instantie dat dieren op de vlucht gaan. Dit leidt tot verlies van energie en vitaliteit. In tweede instantie, bij herhaling, leidt verstoring tot mijding van gebieden. In derde instantie kan er, in geval van een continue storingsbron zonder gevolgen, weer enige gewenning optreden. De Kleine Zwanen worden bijvoorbeeld regelmatig vrij dicht langs de A28 aangetroffen. Herhaaldelijke maar onregelmatige verstoring is het meest funest en kan leiden tot afname van de kwaliteit van het leefgebied tot zelfs het ongeschikt worden van het gebied. Laag overvliegende helikopters zijn in die zin schadelijker dan een aangrenzende snelweg.

De gevoeligheid voor licht betreft met name de Smient die in de nacht op de graslanden foerageert. Kleine zwaan slaapt op de randmeren en is daarmee minder gevoelig voor licht in Arkemheen. De gevoeligheid voor optische verstoring en geluid geldt voor beide soorten. De gevoeligheid voor trilling en mechanische verstoring op het land is beperkt omdat dergelijke verstoring niet ver reikt en meestal gepaard gaat met verstoring door geluid en optische verstoring welke dan bepalender zijn. Mechanische verstoring in water kan met name voor op het water slapende Smienten effect hebben.

Activiteiten in en aan de rand van het gebied die leiden tot een toename van geluid, licht en optische verstoring kunnen negatieve effecten hebben en vergunningplichtig zijn.

Activiteiten die leiden tot mechanische verstoring in het water kunnen negatieve effecten hebben en vergunningplichtig zijn.

Verandering in populatiedynamiek.
Hiermee wordt gedoeld op sterfte door jacht, verkeer, windmolens of anderszins.
Voor beide soorten wordt aangegeven dat zij gevoelig zijn voor verandering in populatiedynamiek.

Activiteiten die leiden tot verandering in populatiedynamiek, bijvoorbeeld door sterfte, kunnen negatieve effecten hebben en vergunningplichtig zijn.

Bewuste verandering in soortensamenstelling
Hiermee wordt onder meer gedoeld op herintroductie van soorten of introductie van exoten in het gebied. Beide soorten kunnen gevoelig zijn voor dergelijke bewuste veranderingen in soortensamenstelling.

Bewuste verandering in soortensamenstelling kan leiden tot negatieve effecten en vergunningplichtig zijn.

9.3 Wat moet een initiatiefnemer doen?

Als er sprake is van een vergunningplicht dient de initiatiefnemer de effecten op de natuur in beeld te
Als er sprake is van een vergunningplicht dient de initiatiefnemer de effecten op de natuur in beeld te brengen. Op de website van de provincie (www.gelderland.nl) is informatie te vinden over hoe dit moet. Indien onduidelijk is of er een vergunningplicht is kan contact worden opgenomen met het bevoegd gezag. Voor het bevoegd gezag is het voor de beoordeling van belang dat er een duidelijke beschrijving is van de activiteit, dat wordt aangegeven in welke mate storingsfactoren aan de orde zijn en wat de ligging is ten opzichte van het Natura 2000-gebied.

De Natuurbeschermingswet-vergunning haakt, in die gevallen dat voor de activiteit ook een omgevingsvergunning nodig is en er nog geen Natuurbeschermingswet-vergunning is aangevraagd c.q. verleend, bij de omgevingsvergunning aan. Als een omgevingsvergunning wordt aangevraagd via het Omgevingsloket online en er (mogelijk) sprake is van negatieve effecten op een Natura 2000-gebied, kan dit worden aangegeven op het aanvraagformulier. Als er geen omgevingsvergunning nodig is dient de Natuurbeschermingswet-vergunning afzonderlijk te worden aangevraagd.

Gedeputeerde Staten zijn in de meeste gevallen bevoegd om Natuurbeschermingswet-vergunningen, dan wel een verklaring van geen bedenkingen als bedoeld in art. 47b Natuurbeschermingswet 1998, te verlenen voor het Natura 2000–gebied Arkemheen. Een uitgebreide beschrijving van de procedure voor vergunningverlening is te vinden op de website van de provincie Gelderland onder Digitaal Loket. De minister van EZ is in bepaalde gevallen bevoegd om een besluit te nemen over vergunningaanvragen. Deze gevallen worden genoemd in het Besluit Vergunningen Natuurbeschermingswet 1998.

In het geval dat een ontwikkeling onaanvaardbaar negatieve effecten heeft, kan de ontwikkeling mogelijk toch worden toegestaan indien de negatieve effecten worden voorkomen door middel van het nemen van mitigerende maatregelen. Wanneer mitigerende maatregelen geen uitkomst bieden en aantasting van instandhoudingsdoelstellingen in het geding is, kunnen alleen ontwikkelingen vanwege een dwingende reden van groot openbaar belang worden toegestaan, onder de voorwaarde dat er geen reële alternatieven zijn voor de betreffende ontwikkeling en de negatieve effecten worden gecompenseerd. Voor diersoorten en habitattypen waarvoor nog geen duurzame situatie bereikt is, kunnen ook kleine aantastingen al leiden tot onaanvaardbaar negatieve effecten.

Grootschalige ontwikkelingen kunnen de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen sterk bemoeilijken. Onder grootschalige nieuwe ontwikkelingen worden aanleg van infrastructuur, woningbouw, bedrijventerreinen en dergelijke verstaan.
De Natuurbeschermingswet 1998 geeft ruimte voor ontwikkeling wanneer instandhoudingsdoelstellingen niet in het geding zijn.

9.4 Toezicht en handhaving

Het wettelijke kader voor toezicht en handhaving in de Natura 2000-gebieden wordt in het bijzonder gevormd door de Natuurbeschermingswet 1998.

Categorieën van activiteiten
In de hoofdstukken "Bestaand gebruik "en "Toekomstige ontwikkelingen" zijn drie categorieën van activiteiten onderscheiden waarbij handhaving van toepassing is:
- Categorie 2: in het beheerplan vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, waarbij de vrijstelling wel is gebonden aan specifieke in het beheerplan benoemde voorwaarden;
- Categorie 4: niet vergunningplichtige activiteiten die mogelijk wel, al dan niet in combinatie met andere activiteiten, kunnen leiden tot significant negatieve effecten op de instandhoudingdoelen.
- Categorie 5: vergunningplichtige activiteiten die niet worden vrijgesteld in het beheerplan;

Categorie 4 betreft toezicht dat gebiedsgericht plaats vindt of dat in het algemeen als 'vrije veldtoezicht' wordt betiteld. Toezicht en handhaving van de categorieën 2 en 5 betreft zogenaamd 'objectgebonden toezicht', toezicht gerelateerd aan een specifieke locatie of een specifieke vergunninghouder. De toetsingsgrondslag hierbij zijn de vergunning of de voorwaarden in het Beheerplan.

Toezicht en handhaving op de diverse categorieën activiteiten
De naleving van de natuurwetgeving in Natura 2000-gebieden kan op hoofdlijn op drie manieren worden bereikt, te weten door:
1. Nalevingsondersteuning zoals voorlichting, dienstverlening, handhavingscommunicatie, inrichting/zonering gebied, vooral gebruikt bij categorie 4 activiteiten;
   Bij objectgebonden toezicht (categorie 2 en 5 activiteiten) worden met name onderstaande middelen ingezet:
2. Toezicht door aselecte en selecte inspecties, en;
3. Opsporing.

De inzet van bovengenoemde drie manieren wordt gekoppeld aan de uitgevoerde risicoanalyse en uitgewerkt in het nog op te stellen Handhavingsbeleid. Welke middelen(geld) worden ingezet, en welke consequenties dat heeft voor de handhaving wordt zichtbaar gemaakt in het uitvoeringsprogramma.
De toekomstige handhavingsopgave zal in een Handhavings Uitvoerings Programma (HUP) verder vorm krijgen.

Toezicht en handhaving wordt uitgevoerd door toezichthouders in dienst van de provincie, het waterschap, de gemeente, Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten. Daarnaast zijn er ook BOA's in het gebied actief bijvoorbeeld van de politie, van de Nederlandse Voedsel- en

Warenautoriteit en jachtopzichters.
De provincie zal de regierol die zij wettelijk gezien heeft bij toezicht en handhaving van de milieuwetgeving waar mogelijk vertalen naar de “groene” wetten (vergelijkbare procedures, rapportagevormen en afstemmingsoverleggen met toezichthouders en BOA’s).

9.5. Handhaving en vergunningverlening voor weidevogels

Het voorgaande in dit hoofdstuk heeft uitsluitend betrekking op de instandhoudingsdoelen voor Natura2000. Hier gaat het dus alleen om de Smient en de Kleine zwaan. De weidevogels vallen niet onder de bescherming van de Natuurbeschermingswet. De bescherming van de weidevogels valt onder de Flora en Faunawet. Deze wet verbiedt het zonder vergunning doden, schade doen of opzettelijk verstoren van beschermde diersoorten. Ook in het gemeentelijke bestemmingsplan en het waterbeheerplan van het waterschap kunnen voorwaarden worden opgenomen ter bescherming van het leefgebied van weidevogels (peilbeheer, scheuren of ophoging van grasland etc.).

Toezicht en handhaving wordt op dezelfde wijze als voor de Natuurbeschermingswet uitgevoerd door toezichthouders in dienst van de provincie, het waterschap, de gemeente, Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten. Daarnaast zijn er ook BOA’s in het gebied actief bijvoorbeeld van de politie, van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit en jachtopzichters.

10 Sociaal-economische aspecten

10.1 Inleiding

De provincie Gelderland heeft een onderzoek verricht naar de sociaaleconomische aspecten van Natura 2000.
Bij dit onderzoek hebben de vragen die door de SER Gelderland aan PS van Gelderland zijn gesteld
centraal gestaan. De vragen luidden, samengevat, als volgt:

1. Kunnen bedrijven hun huidige activiteiten voortzetten?
2. Kunnen de bedrijven uitbreiden en hebben zij daarvoor een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet voor nodig?
3. Wat zijn de extra kosten voor eventuele maatregelen die ze moeten nemen om een vergunning te kunnen krijgen?

10.2 Resultaten

Het onderzoek was primair gericht op beperkingen, ten gevolge van Natura 2000, voor bedrijven die stikstof uitstoten. Voor Arkemheen is dat niet relevant. De te beschermen natuur is niet gevoelig voor stikstof (par 5.6). Voor Arkemheen gaat het met name om activiteiten die de sleutelfactoren rust, gras en water raken. Deze aspecten zijn niet betrokken in genoemd onderzoek. De gestelde vragen kunnen echter wel in algemene zin worden beantwoord.

Vraag 1.	Kunnen bedrijven hun huidige activiteiten voortzetten?
Antwoord:	Ja. Binnen Arkemheen gaat het om een aantal agrarische bedrijven en een recreatiebedrijf. Deze bedrijven kunnen hun bestaande gebruik ten tijde van 24 maart 2000 normaal voortzetten. Indien deze bedrijven na 24 maart 2000 een project hebben uitgevoerd kan dat vergunningplichtig zijn. Handelingen die op 31 maart 2010 werden uitgevoerd (zoals landbouwkundig gebruik) en sindsdien niet zijn gewijzigd, zijn vergunningvrij. Ook bedrijven buiten het gebied kunnen hun bestaande gebruik normaal voortzetten.
Vraag 2.	Kunnen de bedrijven binnen en rond Arkemheen uitbreiden?
Antwoord:	Of bedrijven kunnen uitbreiden, hangt af van de aard van het bedrijf en hun ligging ten opzichte van Arkemheen. Ten zuiden van Arkemheen zullen naar verwachting vrijwel alle bedrijven zonder vergunning kunnen uitbreiden. De A28 vormt daar een harde grens. Binnen Arkemheen en ten noorden en westen van de polder zal naar verwachting elke uitbreiding vergunningplichtig zijn. Mits de sleutelfactoren rust, gras en water niet worden aangetast kunnen vergunningen in principe worden verleend.
Vraag 3.	Wat zijn de extra kosten voor eventuele maatregelen om een vergunning te kunnen krijgen?
Antwoord:	Op deze vraag is geen algemeen antwoord te geven.

10.3 Conclusie

Samenvattend kan worden gesteld dat bestaande activiteiten kunnen worden voortgezet, tenzij er tussen 2000 en heden projecten zijn uitgevoerd met een significant negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor die projecten dient alsnog een Natuurbeschermingswet-vergunning te worden aangevraagd. Het is op dit moment niet bekend om hoeveel bedrijven het gaat.

10.4 Sociaal-economische meerwaarde

Natura 2000-gebieden leveren niet alleen beperkingen op. De sociaal-economische meerwaarde is onmiskenbaar. Het is echter niet eenvoudig deze meerwaarde concreet in geld uit te drukken.
Meerwaarde kan worden gevonden in opbrengsten uit onder meer toerisme, recreatie en horeca. Vestigingsklimaat voor bedrijven en woongenot worden doorgaans ook positief beïnvloed door aanwezigheid van natuur. Dit is onder meer te vertalen in OZB-opbrengsten. De natuur biedt ook plaats voor rust, onthaasting en beweging. Zeker in een verstedelijkend gebied als de omgeving van Arkemheen zijn dit belangrijke aspecten voor welzijn en gezondheid. Het RIVM heeft rekenmodellen ontwikkeld om de economische waarde van deze aspecten te kwantificeren. Voor Arkemheen is dat in dit kader niet verder uitgewerkt.

11 Uitvoering en monitoring

11.1 Uitvoering

De provincie Gelderland is verantwoordelijk voor de regie op de uitvoering van dit beheerplan. De provincie zal daarom in overleg met beheerders en andere direct betrokkenen zorgen dat de maatregelen worden uitgevoerd. De provincie maakt hiertoe afspraken met de relevante partijen over de te leveren prestaties. Bij Arkemheen gaat het daarbij met name om de gemeente Putten en Nijkerk, Staatsbosbeheer en de lokale agrarische natuurvereniging.

11.2 Monitoring en evaluatie

Doel monitoring

De provincie is verantwoordelijk voor de regie van de monitoring en evaluatie van het beheerplan. Doel van de monitoring is om die gegevens te verzamelen die nodig zijn om het beheerplan aan het eind van de planperiode te kunnen evalueren. Aan de hand van deze gegevens moet bepaald kunnen worden of de instandhoudingsdoelstellingen uit het aanwijzingsbesluit gerealiseerd zijn (effectmonitoring) en of de in het beheerplan beschreven prestaties (maatregelen) op een effectieve manier zijn geleverd (prestatiemonitoring).

Ook moet er informatie worden geleverd aan de Minister van EZ ten behoeve van de landelijke en gebiedsgerichte rapportages aan de Europese Commissie. De monitoringresultaten zijn daarnaast van belang voor vergunningverlening, handhaving en beheer.

Uitwerking monitoringplan

In dit hoofdstuk wordt de monitoring beknopt uitgewerkt. Daarbij wordt aangesloten bij het Programma van Eisen Gebiedsgerichte Monitoring Natura 2000, dat is vastgesteld door het Regiebureau Natura 2000 (juli 2009). Het gaat er hierbij om wat er gemonitord gaat worden en in hoeverre dit kan worden gerealiseerd met bestaande of al voorziene monitoring-activiteiten.

De uitvoering van de monitoring en evaluatie voor het beheerplan wordt door de provincie nog nader uitgewerkt in de vorm van een monitoringplan. Hierbij ligt het accent op hoe de monitoring en evaluatie gerealiseerd gaan worden. In het monitoringplan zal nader worden uitgewerkt wie gegevens aanlevert, wie de monitoring en evaluatie uitvoert en welke methoden hiervoor worden gebruikt. Het monitoringplan sluit aan op de doelen voor Arkemheen. Voor de prestatiemonitoring wordt aangesloten op het uitvoeringsplan. Hierbij wordt in overleg met betrokken partijen vastgelegd hoe de voortgang van de afspraken uit het uitvoeringsplan wordt gemonitord.

Effectmonitoring

In onderstaande tabel zijn op hoofdlijnen de effectindicatoren aangeven die bij de plandoelen horen. Deze effectindicatoren bepalen wat er gemonitord wordt om het doelbereik van het beheerplan te bepalen. Hierin zijn naast instandhoudingsdoelen voor Natura 2000, ook de provinciale doelen voor weidevogels opgenomen.

Uitgangspunt is dat de gegevens die nodig zijn om de waarden van de effectindicatoren te bepalen, voortkomen uit bestaande monitoringsystemen. Daarbij gaat het voor een groot deel om de landelijke meetnetten van het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) en het recent ontwikkelde SNL-monitoringsysteem voor de GNN. Voor de abiotische randvoorwaarden speelt ook het provinciale Beleidsmeetnet Verdroging een belangrijke rol.

De provincie borgt dat in het kader van de SNL monitoring de gecertificeerde beheerders de monitoring op zich nemen van vegetatie, flora, fauna en structuur. De provincie is zelf verantwoordelijk voor de monitoring van terreinen van niet-gecertificeerde beheerders en voor de monitoring van de abiotiek en ruimtelijke condities. De monitoringssystemen zullen zo worden ingericht, dat zij samen in de monitoringbehoefte voor de effectindicatoren voorzien.

Strategisch doel	Plandoel	Effectindicator
Duurzame realisatie van instandhoudings-doelen Arkemheen (Natura 2000)	Kwaliteit en omvang leefgebied vogelrichtlijnsoorten (2 soorten niet-broedvogels) behouden voor behoud populatie.	Omvang populatie per soort
		Trend omvang populatie per soort
		Verspreiding populatie per soort
		Trend verspreiding populatie per soort
Duurzame realisatie provinciale doelen weidevogels Arkemheen	Kwaliteit en omvang leefgebied weidevogelsoorten (6 soorten broedvogels) behouden voor behoud populatie.	Omvang populatie per soort
		Trend omvang populatie per soort
		Verspreiding populatie per soort
		Trend verspreiding populatie per soort

Ten behoeve van de evaluatie van het beheerplan, moeten de waarden van de effectindicatoren met een frequentie van eens in de 6 jaar beschikbaar zijn. Voor andere doeleinden kan het nodig zijn dat sommige gegevens in een hogere frequentie beschikbaar zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor gegevens over ontwikkeling van abiotische randvoorwaarden en voor habitattypen, die nodig kunnen zijn om maatregelen tijdig bij te sturen. In het kader van de PAS worden hiervoor procesindicatoren ontwikkeld, die met een frequentie van eens in de 3 jaar worden vastgesteld.

Prestatiemonitoring

Aan elke prestatie (maatregel) die in het kader van het beheerplan moet worden geleverd, is een prestatie-indicator gekoppeld. De prestatie-indicatoren geven aan wat er gemonitord gaat worden om te kunnen bepalen in hoeverre de in het beheerplan vastgelegde prestaties daadwerkelijk zijn geleverd. Het gaat om prestaties van verschillende aard. In hoofdstuk 7, maatregelen, van dit beheerplan staan deze te leveren prestaties beschreven.

De effecten van de prestaties op de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen worden indirect gemonitord via de effectindicatoren. Soms is het nodig om een directe relatie tussen uitvoering en effect van een specifieke prestatie/maatregel vast te kunnen stellen. De monitoring van dit effect moet dan deel uitmaken van de prestatie/maatregel zelf.

Ten behoeve van de evaluatie van het beheerplan, moeten de waarden van de prestatie-indicatoren met een frequentie van eens in de 6 jaar beschikbaar zijn. Het bijhouden en vastleggen van prestaties wordt nader uitgewerkt in het uitvoeringsplan.

PAS-monitoring

Pas-monitoring voor de hier gestelde doelen niet aan de orde.

Nulmeting en lopende monitoring
De uitgangsituatie (nulmeting) per instandhoudingsdoelstelling is beschreven in bijlage xx van dit beheerplan. Hierin is op grond van beschikbare bronnen de actuele stand van zaken en de trend aangegeven. Ook is aangegeven welke aspecten worden meegenomen in lopende monitoringprogramma's.

Resterende monitoringopgave

De SNL-monitoring levert basisgevens voor monitoring van de kwaliteit van het leefgebied van de vogelrichtlijnsoorten waarvoor in Arkemheen Natura 2000-instandhoudingsdoelen en provinciale weidevogeldoelen zijn geformuleerd.

Het lopende landelijke NEM-meetnet voor watervogels levert voor de twee Natura 2000-soorten basisgegevens op over de verspreiding en populatieomvang in Arkemheen. Om de verspreiding en populatieomvang van deze soorten in het Natura 2000 gebied zo goed mogelijk te kunnen monitoren, zijn mogelijk echter aanpassingen/aanvullingen in dit meetnet nodig. Dit wordt momenteel vanuit IPO in NEM-verband onderzocht. Zo wordt geborgd wordt dat op grond van dit NEM-meetnet, voor Arkemheen voor beide vogelrichtlijnsoorten de noodzakelijke basisgegevens worden verzameld om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Voor de Natura 2000 monitoring van deze vogelrichtlijnsoorten is voor de beheerplanperiode (6 jr) verder geen extra financiering nodig.

Het lopende landelijke NEM-meetnet voor weidevogels levert voor de zes provinciale weidevogel-doelsoorten basisgegevens op over de verspreiding en populatieomvang in Arkemheen. De provincie Gelderland borgt met de wijze van invulling van dit lopende meetnet, dat op grond hiervan voor deze vogelsoorten binnen Arkemheen de benodigde basisgevens worden verzameld die nodig zijn om betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

Bronnen

LITERATUURLIJST

Bal, D., Beije, H.M., Fellinger, M., Haveman, R., van Opstal, A.J.F.M., Zadelhoff, F.J., van. 2001. Handboek natuurdoeltypen. Directie Natuurbeheer van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Berg, A. van den. 2007. Inschrijving Nationale Gruttoprijs Nederland Gruttoland 2007: Arkemheen. Staatsbosbeheer Regio Oost, Deventer.

Bleeker, A., Erisman, J.W. 1996. Depositie van verzurende componenten in Nederland in de periode 1980-1995. RIVM rapport no. 722108018.

Buil-van den Bos, S. 2008. Inventarisatie wingebieden Vitens. Provincie Gelderland, Arnhem.

Bureau Waardenburg, in voorbereiding. Kleine zwaan; Factsheet Provincie Gelderland. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.

Dirkse, G.M. & V. van Laar (red.) 1992. Arkemheen te velde. Natuurhistorische bibliotheek van de KNNV no. 57, Utrecht.

Dorresteyn, A.H. & A.M. Hottinga, 1987. Peilbeheersing in de Arkemheen. Staatsbosbeheer Gelderland Veluwe Noord, Nunspeet.

Ebbinge, B.S. & J.G.M. van der Greft – van Rossum 2004. Advies over de vraag hoeveel hectaren ganzen- en smientenopvanggebied in Nederland nodig zijn om de huidige aantallen ganzen en smienten op te vangen. Alterra-rapport 972, Alterra, Wageningen.

Ganzevles, P.H.J. & H.W. van Ziel, 1997. Weidevogels in de peiling; deelrapport Arkemheen. Buro Hemmen, adviseurs natuurbeheer en ecologie, in opdracht van Staatsbosbeheer Regio Veluwe Achterhoek.

Gill, J.A., Sutherland, W.J. & A.R. Watkinson, 1996. A Method to Quantify the Effects of Human Disturbance on Animal Populations. Journal of Applied Ecology 33(4), pp. 786-792

Heijden, E. van der, (in voorbereiding). Natura 2000 beheerplan Witterveld. A&W-rapport 855. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.

Heijden, E. van der & N. Beemster (in voorbereiding). (Natura 2000) beheerplan Lepelaarplassengebied. A&W-rapport 1044. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.

Hinsberg, A. van, Kros, H. 1999. Een normstellingmethode voor stikstofdepositie op natuurlijke vegetaties in Nederland. Een uitwerking van de natuurplanner voor natuurdoeltypen, RIVM rapport 722108024

Janssen, J.A.M., Haveman, R. Hennekens, J.M., Huiskes, H.P.J., Schaminée, Weebers, C.Y.2006. Nulmeting Natura 2000 habitattypen, achtergrond, methode en voorbeelden. Alterra rapport 1378

Krijgsveld, K., Lieshout, S.M.J. van, Winden, J. van & S. Dirksen, 2004. Verstorings-gevoeligheid van vogels. Literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie

Manen, E. van &van Diermen, J. 2005. Broedvogels van Arkemheen in 2005. SOVON-inventarisatieraport 2006/05. SOVON, Beek-Ubbergen.

Ministerie van LNV 2000. Nota Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur.

Ministerie van Landbouw, natuurbeheer en Visserij 2004. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Concept Ministerie van LNV, Den Haag.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2005b. Handreiking beheerplannen Natura 2000 gebieden.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2006. Natura 2000-doelendocument. Juni 2006.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij 2009. Aanwijzingsbesluit Natura 2000 gebied Arkemheen. Ministerie LNV, Den Haag.
Ministerie van LNV 2007b. Handreiking voor sectornotities. Kaders voor bestaand gebruik in Natura 2000 Beheerplannen. Arcadis rapport 110302.001569, 30 november 2007.
Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland 2007. Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland: Open en Vitaal. Scherpenzeel.
Nie, H.W. de 1996. Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen. Media Publishing, Doetinchem.
Oosterveld, E.B., Altenburg, W. 2005. Kwaliteitscriteria voor weidevogelgebieden, met toetslijst (tweede druk). A&W-rapport 412. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv, Veenwouden.
Platteeuw, M. & R.J.H.G. Henkens. 1997. Possible impacts of disturbance of waterbirds: individuals, populations and carrying capacity. Wildfowl 48, pp. 225-236.
Provincie Gelderland 2005. Aanwijzing foerageergebieden voor overwinterende ganzen en smienten. Herzieningsbesluit 5 juli 2005.
Schoppers, J. 2006-2008. Nieuwsbrief SOVON: Ganzen- en zwanen en watervogeltelling binnendijks in Gelderland. Maandelijkse nieuwsbrieven SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
Staatsbosbeheer 2003. Catalogus vegetatietypen 2003.
STOWA 2003. Handboek Visstandbemonstering. STOWA-rapport 2002-07, Utrecht.
STOWA 2004. Overzicht natuurlijke watertypen.
Teunissen, W.A. & Wymenga, E. 2007. Weidevogels in de SAN-gebieden in West-Nederland in 2006. Sovon-onderzoeksrapport 2007/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen. A&W-rapport 929. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.
Veen, K. van der, 2003. De vegetatie van de objecten Arkemheen, Oevers Randmeren en Oosterwolde in 2002. A&W-rapport 376. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
Voslamber, B., van Winden, E. & Koffijberg, K. 2004. Atlas van ganzen, zwanen en Smienten in Nederland. SOVON-onderzoeksrapport 2004/08. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
Vulink, J.T. 2001. Grazing as a tool in conservation management of man-made temperate wetlands. Van Zee tot Land 66, Rijkswaterstaat, Directie IJsselmeergebied, Lelystad / dissertatie R.U. Groningen.
Zijlmans, J. 2006. De beschermingsregimes voor beschermde natuurmonumenten en Natura 2000 gebieden in de Natuurbeschermingswet 1998, een vergelijking. Journaal Flora en fauna juli/augustus 2006, nr. 4/5.

Bijlage 1

SAMENSTELLING KLANKBORDGROEP ARKEMHEEN 2009

Gemeente Bunschoten	Dhr. R.A. Gmelig Meyling
Gemeente Nijkerk	Dhr. R. Walet
Gemeente Putten	Dhr. N. Gerritsen
Gemeente Putten	Dhr. B. Kieft
Gemeente Nijkerk	Dhr. F. Wiedenhoff
Provincie Utrecht	Mw. F. Smout
Provincie Gelderland	Dhr. J. van Dooren
Waterschap Vallei en Eem	Dhr. F. ter Maten
LTO-Noord	Dhr. A.P.van Dronkelaar
Stichting BAO	Dhr. W. Bouw
WBE Nijkerk e.o	Dhr. W. Bouw
Staatsbosbeheer	Dhr. L. Jacobs
IVN Nijkerk	Dhr. A.A. van den Berg
Stichting Natuur en Milieuzorg NW Veluwe	Mw. T. de Jong
KNJV Gelderland	Dhr. G. van Hout
RGV	Mw. N. Bakkum
Recron	Dhr. I. Gelsing
LNV,DRZ vestiging Oost	Dhr. R. Roelofs
Stichting Vernieuwing G.V.	Dhr. H. Hubben
GMF	Dhr. R. van Loenen Martinet
Vitens	Mw. J. van Engelenburg
Ministerie Defensie, Dienst Vastgoed	Mw. T. Koch
Wetlandwacht Arkemheen	Dhr. J. de Jong
RWS IJsselmeergebied	Dhr. K. Hartnack
Ned. Melkveehouders Vakbond	Dhr. A. van den Hengel

Bijlage 2

Bijlage 2

VERKLARENDE WOORDENLIJST

A	
Aanwijzingsbesluit	Algemene Maatregel van Bestuur waarin een Natura 2000 gebied wordt aangewezen en begrensd en waarin de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied worden aangegeven.
Abiotisch	Niet behorend tot de levende natuur (bodem, water etc.)
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur; het uitvoeringsbesluit behorende bij een wet, wordt genomen door De Kroon of regering en heeft een algemene strekking.
B	
Bestaand gebruik	Gebruik dat op 31 maart 2010 bij het bevoegd gezag bekend is of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn. (Nbw 1998; art. 1 onder m)
Beschermingszone natte landnatuur	Zone rond natte natuurgebieden met vergunningplicht voor activiteiten die van invloed kunnen zijn op de waterhuishouding. Vastgelegd in Provinciale Omgevingsvisie.
Bevoegd gezag	Overheidsinstelling die is belast met een bepaalde taak, bijvoorbeeld vergunningverlening of vaststellen van beheerplannen.
Biotisch	Behorend tot de levende natuur.
C	
Compenserende maatregelen	Maatregelen die worden genomen ter compensatie van en in samenhang met de aantasting van een natuurgebied en die zorgen dat de grootte en kwaliteit van het natuurgebied en de samenhang met andere natuurgebieden behouden blijven.
D	
Depositie	Neerslag of afzetting van luchtverontreinigende stoffen op bodem, water, planten, dieren of gebouwen. Het gaat in milieuverband om depositie van verzurende (bijvoorbeeld ammoniak) en vermestende stoffen. Gebeurt deze neerslag in droge vorm dan spreken we van droge depositie. Worden verzurende stoffen door de neerslag afgezet dan spreken we van natte depositie.
Depositienorm	Een getal dat aangeeft hoeveel mol potentieel zuur per hectare een natuurgebied kan hebben voordat er verstoring op dat gebied optreedt.
E	
Effectenanalyse	Een middel om te beoordelen wat het effect is van het bestaand gebruik, van bestaande activiteiten en te treffen maatregelen op de staat van instandhouding van de habitattype of soorten die in de instandhoudingsdoelstellingen worden genoemd.

EHS	Ecologische Hoofdstructuur: een samenhangend netwerk van in nationaal opzicht belangrijke duurzaam te behouden ecosystemen. De EHS is opgebouwd uit natuurkerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingszones. In de Omgevingsvisie van 2014 is de term EHS vervangen door de aanduiding Gelders Natuur Netwerk.
Emissie	Uitstoot van stoffen.
Eutrofiëring	Proces van het vergroten van de voedselrijkdom van water of grond.
Expert judgement	Inschatting van een deskundige op grond van zijn kennis en ervaring.

F

Fauna	De totaliteit van de diersoorten van een bepaald gebied.
Flora	De totaliteit van de plantensoorten van een bepaald gebied.
Flora- en faunawet	Wet die inheemse dier- en plantensoorten beschermt. In de wet is bepaald dat planten en dieren mede beschermd worden, omdat hun bestaan op zichzelf waardevol is, zonder te kijken welk nut de dieren voor de mens kunnen hebben.

G

Gedeputeerde Staten	Dagelijks bestuur van een provincie.
Gedragscode	Document waarin regels en richtlijnen worden gegeven voor gedrag, bijvoorbeeld om natuurwaarden te ontzien.
Gelders NatuurNetwerk	Voorheen Ecologische Hoofdstructuur. Netwerk van natuurgebieden in Gelderland waar Provinciaal bestuur prioriteit aan heeft gegeven. Vastgelegd in Provinciale Omgevingsvisie.
Generieke maatregelen	Maatregelen die niet voor een specifiek gebied gelden maar algemeen van toepassing zijn.
Geohydrologie	De wetenschap die het grondwater onderzoekt.
Geomorfologie	De vorm van het aardoppervlak of de studie daarvan.
GGOR	Gewenste grond- & oppervlaktewaterregime: de waterstanden of -peilen, fluctuaties, waterkwaliteit, kweldruk, stroming, etc.
GHG	Gemiddelde hoogste grondwaterstand.
GLG	Gemiddelde laagste grondwaterstand.
GNN	Gelders NatuurNetwerk
GO	Groene ontwikkelingszone
Groene ontwikkelingszone	Zone rond het Gelders Natuurnetwerk met aandacht en zorg voor groene waarden en ontwikkelingen. Vastgelegd in de Provinciale Omgevingsvisie.
Gunstige staat van instandhouding	Van een gunstige staat van instandhouding van een soort of habitattype is sprake als de biotische en abiotische omstandigheden waarin de soort of het habitattype voorkomt perspectief bieden op een duurzaam voortbestaan van die soort of dat habitattype.
Grondgebonden veehouderij	Vorm van veehouderij die voor de productie geheel of voor een groot deel afhankelijk is van cultuurgrond.
Grondwaterregime	Verloop van de grondwaterstand ten opzichte van het maaiveld in een kalenderjaar.

Grondwatertrappen	Klasse-indeling van het grondwaterstandsniveau, op basis van een bepaalde combinatie van de hoogste en laagste grondwaterstand.
H	
Habitat	Kenmerkend leefgebied van een soort.
Habitatrichtlijn	EU-richtlijn (EU-Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992)die als doel heeft het in stand houden van de biodiversiteit in de Europese Unie door het beschermen van natuurlijke en halfnatuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.
Habitattype	Land- of waterzone met bijzondere geografische, abiotische en biotische kenmerken die zowel geheel natuurlijk als halfnatuurlijk kunnen zijn (letterlijke definitie in Habitatrichtlijn). In het aanwijzingsbesluit en het beheerplan worden met deze term feitelijk vegetatietypen aangeduid zoals droge heide of Eiken-beukenbos.
Hydrologie	De leer van het voorkomen, het gedrag en de chemische en fysische eigenschappen van water in al zijn verschijningsvormen boven, op en in het aardoppervlak.
Hydrologische basis	Bodemlaag waarboven zich het grondwater bevindt.
I	
Infiltratie	Het indringen van water in de grond.
Instandhouding	Geheel van maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding.
Intensieve veehouderij	Niet-grondgebonden veehouderij waarbij het vee geheel of vrijwel geheel in gebouwen wordt gehouden.
K	
Kavel	Aaneengesloten stuk grond van een gebruiker, bestaande uit meerdere percelen, waarin geen grenzen voorkomen als openbare wegen en waterlopen.
Kritische Depositie Waarde (KDW)	De grens waarboven het risico bestaat dat de kwaliteit van het habitat significant wordt aangetast als gevolg van de verzurende en/of vermestende invloed van atmosferische stikstofdepositie.
L	
LESA	Landschaps Ecologische Systeem Analyse. Beschrijving van de ontwikkelingsgeschiedenis, de abiotische opbouw (bodem, water etc.) en het functioneren van een natuurgebied.
M	
Melkveehouderij	Agrarisch bedrijf waar melk- en kalfkoeien gehouden worden.
Mitigerende maatregelen / mitigatie	Maatregelen die negatieve effecten verminderen of wegnemen.
Monitoring	Het door de tijd blijven volgen van het verloop van de waarde van een of meer grootheden volgens een vastgestelde werkwijze.

N

Natuurbeschermingswet 1998	Wet die natuurgebieden beschermt. Bescherming vindt plaats door ingrepen met mogelijke negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen van het beschermde gebied niet toe te staan, tenzij een vergunning kan worden verkregen.
Natura 2000	Een samenhangend netwerk van leefgebieden en soorten die van belang zijn vanuit het perspectief van de Europese Unie als geheel, ingesteld door de Europese Unie. Op de gebieden is de Vogel- en/of Habitatrichtlijn van toepassing.
Natura 2000-gebied	Gebied behorende tot het Natura 2000 netwerk; in Nederland een gebied beschermd volgens de Natuurbeschermingswet 1998, tevens aangewezen en/of aangemeld als Vogel- en/of Habitatrichtlijngebied (art 10a Nb-wet).
Nb-wet	Natuurbeschermingswet 1998.

O

Oppervlaktewater	Water dat zichtbaar stroomt door waterloop of over grondoppervlak.

P

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)	Het doel van de Programmatische Aanpak Stikstof is een duurzame economische ontwikkeling samen te laten gaan met het realiseren van de Natura 2000-doelen. Het is evident dat de stikstofbelasting hiervoor verder moet afnemen, in alle overbelaste stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Tegelijkertijd moet er op andere manieren gewerkt worden aan de verbetering van de natuurkwaliteit. Zo moeten onder meer verdroging en versnippering worden tegengegaan, zodat het ecologisch systeem beter functioneert en daarmee beter bestand is tegen een te hoge stikstofbelasting. Maar ook moeten er herstelmaatregelen genomen worden die het effect van een te hoge stikstofbelasting zoveel mogelijk teniet doen. Van cruciaal maatschappelijk belang is dat bij deze programmatische aanpak economische ontwikkeling mogelijk is binnen een per saldo voldoende afnemende stikstofdepositie.
Passende beoordeling	Met een passende beoordeling wordt vastgesteld of door een project, handeling of plan er een kans bestaat op een significant negatief effect. Dit op basis van de beste wetenschappelijke kennis ter zake, waarbij alle aspecten van het project of een andere handeling op zichzelf én in combinatie met andere activiteiten of plannen worden geïnventariseerd en getoetst.
Prioritair	Voor prioritaire soorten en habitattypen heeft de Europese Unie een bijzondere verantwoordelijkheid voor de instandhouding omdat een belangrijk deel van hun natuurlijke verspreidingsgebied binnen de Europese Unie ligt. Het onderscheid tussen prioritair en niet-prioritair is met name van belang bij de uitvoering en beoordeling van een passende beoordeling.
Project (in de zin van Nb-wet)	Onder een project wordt verstaan: a) *Uitvoering van bouwwerken of de totstandkoming van installaties of werken,* b) *Andere ingrepen in natuurlijk milieu of landschap, inclusief ontginning.* Zodra er sprake is van een fysieke ingreep, is er sprake van een project.

R

S

Significant effect	Een effect is significant als de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied dreigen te worden aangetast.
Staat van instandhouding	Het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de

	grootte van de populaties van die soort op het grondgebied van de Europese Unie.
Standstill-beginsel	Beginsel dat voorschrijft dat een bepaalde waarde niet mag verslechteren.
T	
TOV	Teeltondersteunende Voorziening.
U	
V	
Vegetatie	Het ruimtelijk voorkomen van planten in samenhang met de plaats waar zij groeien en in de rangschikking die zij spontaan hebben aangenomen.
Verdroging	Alle nadelige effecten op natuurwaarden als gevolg van een, door menselijk ingrijpen, structureel lagere grond- en/of oppervlaktewaterstand dan de gewenst of als gevolg van de aanvoer van gebiedsvreemd water ter bestrijding van de lagere waterstanden.
Vermesting	Het toevoegen van teveel meststoffen aan de bodem, waardoor het natuurlijk evenwicht in de bodem wordt verstoord.
Versnippering	Schade aan faunapopulaties als gevolg van doorsnijding van het leefgebied door infrastructuur en/of door andere vormen van habitatdoorsnijding.
Verspreiding	Meststoffen en resten van gewasbeschermingsmiddelen worden via grondwater, lucht en/of andere wijze verspreid.
Verstoring	Storen van dieren door lawaai, betreding, licht e.d.
Verstorings- en verslechteringstoets	Toets waarmee wordt nagegaan of door een project, handeling of plan een kans bestaat op een verstoring of verslechtering van een natuurlijke habitat of habitat van een soort dan wel een verstorend effect op een soort. Hiertoe dienen alle relevante aspecten van het project of handeling in kaart gebracht te worden.
Verzuring	Door in regenwater opgeloste verzurende stoffen worden de bodems en het grondwater zuurder.
Vogelrichtlijn	EU-richtlijn (EU-Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979) die tot doel heeft om alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Europese Unie te beschermen, inclusief en in het bijzonder de leefgebieden van bedreigde en kwetsbare soorten.
W	
WAV	Wet Ammoniak en Veehouderij.
Z	

Bijlage 3

Natura 2000-gebied Arkemheen

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1
Het besluit tot aanwijzing van het gebied Arkemheen als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) van 24 maart 2000 (N/2000/297; Stcrt. 2000, nr. 65) wordt als volgt gewijzigd:

a. het aangewezen gebied wordt op de in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 2, eerste lid, van dit besluit beschreven wijze gewijzigd;
b. de Nota van toelichting met uitzondering van de paragrafen 3.2, 4.1 en 4.2 wordt ingetrokken en vervangen door de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 2, eerste lid, van dit besluit;
c. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:
   A037 Kleine zwaan
   A050 Smient
d. de kaart voor zover van toepassing op het in de aanhef genoemde besluit wordt ingetrokken.

Artikel 2

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart die integraal deel uitmaken van dit besluit.
2. De in artikel 1 genoemde speciale beschermingszone vormt het Natura 2000-gebied **Arkemheen**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.
3. De instandhoudingsdoelstelling, bedoeld in het tweede lid, heeft mede betrekking op de instandhouding van de volgende soorten, anders dan vereist ingevolge de in artikel 1 genoemde richtlijn:
   H1134 Bittervoorn
   Dit betreft een soort opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206). Prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid.

Artikel 3

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
w.g. G. Verburg

Dit besluit, de kaart en de Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in de onderstaande vestigingen van de Directie Regionale Zaken van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

– Vestiging Noord: Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN;
– Vestiging Oost: Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER;
– Vestiging West: Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT;
– Vestiging Zuid: Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN.

De terinzagelegging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in de kantoren van de waterschappen waaronder het gebied valt en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het besluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: http://www.minlnv.nl/natura2000 en het zal bovendien worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen tot zes weken ná de eerste dag van de terinzagelegging beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Arkemheen bij de wijziging van besluit N/2000/297 inhoudende de aanwijzing van Arkemheen als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn

1. INLEIDING

Met dit besluit wordt het besluit tot de aanwijzing van Arkemheen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn, inclusief de daarbij behorende Nota van toelichting, gewijzigd. Het gebied wordt ook aangewezen als het Natura 2000-gebied Arkemheen, waarbij instandhoudingsdoelstellingen zijn toegevoegd.

Artikel 1 van het besluit regelt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van het gebied onder de Vogelrichtlijn. Zo wordt de Nota van toelichting, behorende bij het bestaande Vogelrichtlijnbesluit, nagenoeg geheel ingetrokken en zover noodzakelijk vervangen door deze Nota van toelichting. Alleen de toelichting op de criteria die voor de aanwijzing van het gebied zijn gebruikt, wordt niet ingetrokken en wordt in een appendix aan deze Nota gehecht. Daarnaast worden de vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied van belang is en waarvoor het wordt geacht te zijn aangewezen.

In artikel 2 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft betrekking op de in artikel 1 opgesomde vogelsoorten. De vogels waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld, zijn geselecteerd aan de hand van de criteria die destijds zijn gebruikt bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000. Deze aanwijzing vormt het Natura 2000-gebied Arkemheen, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De instandhoudingsdoelstellingen staan in deze Nota van toelichting. Daarbij zijn tevens instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor complementaire doelen, die vermeld zijn in artikel 2.

Artikel 3 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting wordt de aanwijzing op grond van de Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een vernieuwde gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht. In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van (vogel)soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent. Eventueel doorgevoerde wijzigingen worden in bijlage B.1 en B.2 van een toelichting voorzien. Deze bijlage B van de Nota van toelichting is ingevoegd naar aanleiding van de ingediende zienswijzen, omdat in veel zienswijzen duidelijkheid werd gevraagd waarom een bepaald gebied destijds bij de Europese Commissie is aangemeld.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de betreffende instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen “behoud”, “uitbreiding” of “verbetering” gebruikt. Voor soorten is

het leefgebied bepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van “behoud” of “uitbreiding” van omvang leefgebied en van “behoud” of “verbetering” van kwaliteit van leefgebied.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B omvat de nadere onderbouwing van de instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven.

2. AANWIJZING VOGELRICHTLIJN

Het gebied is op 24 maart 2000 (N/2000/297) onder de naam “Arkemheen” aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als “Vogelrichtlijngebied”). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL9802062. Het bestaande Vogelrichtlijnbesluit N/2000/297 is door middel van dit besluit gewijzigd.
Uit het Vogelrichtlijnbesluit overgenomen tekstdelen zijn in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting cursief gezet[1].

Naast mogelijke grenswijzigingen kan er ook een wijziging plaatsvinden bij de vogelsoorten, waarvoor dit gebied destijds is aangewezen. Deze eventuele wijzigingen worden toegelicht in bijlage B. In dit besluit worden alle vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied wordt geacht te zijn aangewezen.

Dit Vogelrichtlijngebied wordt nu voortaan aangeduid als Natura 2000-gebied Arkemheen (landelijk gebiedsnummer 56).
Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument[2] (2006). Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen en de interpretatie van habitattypen en beschrijvingen van (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008)[3].

Het Natura 2000-gebied Arkemheen ligt in de provincie Gelderland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Nijkerk en Putten.

---

[1] De afkorting sbz (“speciale beschermingszone”) en de aanduiding “beschermingszone” zijn hierin vervangen door de term “Vogelrichtlijngebied”.
[2] Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
[3] Ministerie van LNV (2008): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het gebied Arkemheen bestaat uit twee laaggelegen, zeer open polders met een veenweidekarakter langs de Randmeren, de Putterpolder en de Nijkerkerpolder. Van oorsprong is het gebied een delta: laaglandbeken van de Veluwe en de Gelderse Vallei mondden hier uit in de voormalige Zuiderzee. De laaglandbeken en kreken zijn in het centrale deel van het gebied nog steeds herkenbaar als bochtige sloten.
Vanaf omstreeks 1250 tot ver in de zeventiende eeuw is het gebied stapsgewijs bedijkt en ontgonnen in lange stroken (slagenverkaveling). Aan de noordzijde van een ontgonnen stuk land werd telkens een dwarskade aangelegd, die bescherming moest bieden tegen het water van de Zuiderzee. Dit heeft een strak kavelpatroon opgeleverd dat nog steeds intact is. In de eeuwen die volgden op de ontginning klonk het land in. De boeren schakelden daarom noodgedwongen over van akkerbouw op veeteelt. Na de afsluiting van de Zuiderzee nam de brakke invloed af. Met de inpoldering van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland daalde de waterstand.
Tegenwoordig bestaan de polders uit, deels zilte, graslanden en enkele rietlandjes. Het gebied is van nationaal belang voor weidevogels.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Arkemheen behoort tot het Natura 2000-landschap “Meren en Moerassen”.

De grenzen van Vogelrichtlijngebieden worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopeisen van de betrokken vogelsoorten.

Arkemheen is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van open vochtige graslanden die als geheel het leefgebied vormen van een in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoort. Het is het leefgebied van een soort van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1), en fungeert tevens als overwinteringsgebied en rustplaats. De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat in samenhang met Vogelrichtlijngebied Eemmeer en Vogelrichtlijngebied Wolderwijd en Nuldernauw voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan van bedoelde vogelsoort[4]*.*

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied Arkemheen is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Op hoofdlijnen bestaat het Natura 2000-gebied uit de Putterpolder en een deel van de Nijkerkerpolder. Het aangewezen gebied wordt in het noorden globaal begrensd door het Nijkerkernauw en het Nuldernauw, in het zuiden door Rijksweg A28, Watergoorweg, Bremerse Weg, Bontepoort, Groene Wegje en Bunschoterweg en in het westen door de kade aan de oostzijde van de Laak. In het noordoosten grenst het aangewezen gebied aan Vogelrichtlijngebied Wolderwijd en Nuldernauw.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van ongeveer 1420 ha. Voor de exacte oppervlakte wordt verwezen naar de legenda van de bij dit besluit behorende kaart. Dit

[4] De wijze van begrenzing van Vogelrichtlijngebieden is toegelicht in de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing.

cijfer betreft de bruto-oppervlakte omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is op de kaart op enkele technische punten verbeterd[5]:

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op kaart buiten de begrenzing gebracht. (º)
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen, is, gelet op de kadastrale inschrijving[6], waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn. (º)
- Bermen, parkeerplaatsen en op- en afritten van de rijksweg A28, die over een lengte van 5,6 km langs de zuidzijde van het gebied loopt, zijn buiten de begrenzing gebracht omdat de betreffende terreinen geen onderdeel uitmaken van het leefgebied van de (vogel)soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is, of hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmede in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen, beplant met siergewassen en gazons of in gebruik

[5] Wijzigingen aangeduid met een nulletje (º) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit; (ºº) betreft wijzigingen in het ontwerpbesluit die abusievelijk daarin niet zijn toegelicht.
[6] Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) zal dit besluit voor wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking worden ingeschreven.

als moestuin, die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooiingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis als Vogelrichtlijngebied ontleent. In paragraaf 4.2.1 wordt een lijst gegeven van de soorten waarvoor in het gebied complementaire doelstellingen zijn opgenomen[7]. Paragraaf 4.2.2 vermeldt vervolgens de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermeldde (vogel)soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II[8])

Voor de volgende soort, opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, is een complementaire doelstelling opgenomen. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. In bijlage B.3 zijn alle gebieden vermeld waarvoor de soort is aangemeld. Wijzigingen ten opzichte van het ontwerpbesluit (2007)[5] zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)[9]

4.2.2 Vogelrichtlijn: vogelsoorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soort, opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn:

A037 Kleine Zwaan (*Cygnus columbianus*)

Verder is het gebied aangewezen voor de volgende andere geregeld voorkomende trekvogel waarvoor het gebied van betekenis is als broed-, rui- en/of overwinteringsgebied en rustplaatsen in hun trekzones (artikel 4.2):

A050 Smient (*Anas penelope*) (º)

[7] Prioritaire soorten zijn in bijlage II van de Habitatrichtlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje *.
[8] Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, PbEG L 363, 20.12.2006, p. 368-405) (zie ook rectificatie PbEG L 80, 21.3.2007, p. 15).
[9] De genoemde soort is als complementair doel aan het gebied toegevoegd.

Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000) en/of het ontwerpbesluit (2007)[5] zijn verklaard in bijlage B.2 van deze Nota van toelichting.

5. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging".

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitattype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Tevens is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of (vogel)soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en (vogel)soorten. Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd. Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig onderdeel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie.
Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en (vogel)soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen[10] kernopgaven geformuleerd op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ("richting geven") en geven

[10] Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting.

overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006). In bijlage B.3 van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per (vogel)soort[5].

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A037 Kleine zwaan

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 190 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen kleine zwanen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Het Arkemheen levert als foerageergebied één van de grootste relatieve bijdragen binnen het Natura 2000-netwerk. De soort is een overwinteraar, arriveert in oktober en vertrekt in februari/maart. Kleine zwanen gebruiken de natte graslanden van Arkemheen en Putterpolder om te foerageren, en slapen en drinken in de nabijgelegen randmeren. In het begin van het seizoen wordt in deze meren nog op waterplanten gefoerageerd; naarmate deze voedselbron uitgeput raakt wordt overgeschakeld op het achterliggende grasland. De aantalsontwikkeling in Arkemheen wordt dus mede beïnvloed door ontwikkeling van de vegetatie in de randmeren.

A050 Smient

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 850 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen smienten zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort vooral een functie als foerageergebied. Deze vogels rusten en slapen met name op het aangrenzende Nuldernauw dat onderdeel is van het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

5.4 Complementaire doelen

De instandhoudingsdoelstelling van het Vogelrichtlijngebied heeft mede betrekking op één of meer complementaire doelen die zijn gesteld voor habitattypen en soorten die zijn opgenomen in respectievelijk bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Het betreft in het gebied voorkomende habitattypen en soorten, maar het gebied is niet aangewezen als Habitatrichtlijngebied. De reden dat voor complementaire doelen is gekozen, is dat daarmee binnen het netwerk van Natura 2000 een bijdrage wordt geleverd aan de realisatie van het landelijk doel voor de betreffende habitattypen en soorten. Complementaire doelen zijn geformuleerd (a) voor habitattypen en soorten met een zeer ongunstige staat van instandhouding en (b) voor habitattypen en soorten met een matig ongunstige staat van instandhouding en tevens een lage landelijke dekking en/of onvoldoende geografische spreiding. Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar het Natura 2000 doelendocument (paragraaf 3.3). In dit gebied geldt het volgende complementaire doel:

5.4.1. Complementaire doelen: soorten

H1134 Bittervoorn

Doel	Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	De bittervoorn is in dit gebied een wijdverspreide soort. Aangenomen wordt dat de soort in alle watergangen van meer dan 2 meter breed voorkomt, en zich hier ook voortplant. Ook uit omringende polders is bekend dat de soort talrijk voorkomt. Gezien het beperkte aantal historische gegevens is de populatieontwikkeling in het gebied onbekend.

Bijlage A is niet van toepassing bij dit besluit

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

1. Wijzigingen in soorten ten opzichte van het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1)
2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.2)
3. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1. Wijzigingen in soorten ten opzichte van het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1)

- Het complementaire doel[11] voor de habitatsoort grote modderkruiper zoals opgenomen in het ontwerpbesluit (2007) is vervallen, omdat de soort niet blijkt voor te komen binnen de begrenzing van het gebied. Bij een gerichte inventarisatie die recent is uitgevoerd, werd de soort niet aangetroffen. De veronderstelling dat de soort er zou voorkomen, is vermoedelijk gebaseerd op waarnemingen in de omgeving van het gebied.

B.2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.2)

De vogelsoorten waarvoor het gebied in 2000 is aangewezen, zijn indertijd ontleend aan SOVON (2000)[12]. De numerieke criteria die daarin zijn opgenomen zijn ontleend aan de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000)[13]. Een gebied wordt slechts aangewezen voor soorten waarvoor het gebied van landelijke betekenis is. Hiervan is in beginsel sprake indien het gebied minstens 1% van de landelijke broedpopulatie herbergt, indien 0,1% van de biogeografische populatie geregeld in het gebied verblijft of indien het gebied in combinatie met andere gebieden voldoende bijdrage kan leveren aan een sleutelpopulatie.
Voor eventuele toevoeging of verwijdering van vogelsoorten is gebruik gemaakt van SOVON & CBS (2005)[14] waarin de ontwikkeling van vogelaantallen in de laatste decennia is beschreven. Dit rapport heeft ten grondslag gelegen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Vogelrichtlijnsoorten. In bijlage 1 van dit rapport zijn de verschillen aangegeven tussen de soortenlijsten per gebied die in beide aangehaalde rapporten zijn opgenomen. Om ecologische redenen die in voorkomende gevallen hieronder zijn vermeld, is soms van deze algemene criteria afgeweken. Deze werkwijze heeft voor de vogellijst van dit gebied de volgende consequentie:

- In aanvulling op de oorspronkelijke aanwijzing tot Vogelrichtlijngebied (2000) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor één soort zoals bedoeld in artikel 4.2: smient (A050). Op basis van gemiddelde aantallen in de periode 1999-2003 voldoet het gebied aan het getalsmatige criterium voor opname van de smient. Het gebied heeft vooral een foerageerfunctie (de vogels slapen op het aangrenzende randmeer). Er verblijven ruim 2.600 vogels in het gebied (seizoensmaximum 1999/2000-2003/2004), waarmee ruimschoots wordt voldaan aan het getalsmatige criterium dat op deze soort van toepassing is (0,1% van de biogeografische populatie is 1.500 vogels).

[11] Zie ook Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 35-36.
[12] SOVON (2000): Belangrijke vogelgebieden in Nederland 1993-97. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
[13] Ministerie van LNV (2000): Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, bijlage 1, selectiecriteria en methode van begrenzing. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.
[14] SOVON & CBS (2005). Trends van vogelaantallen in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

B.3. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

De hier vermelde gebiedsdoelen en vermeldingen van de relatieve bijdrage van de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten worden beschouwd als “indicatieve” opgaven en kunnen nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding van betreffende (vogel)soort vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de landelijke staat van instandhouding, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling worden ook zoveel mogelijk gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom “Besluit”) staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van (vogel)soorten die zijn toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen.
De niet-broedvogelsoorten waarvoor zowel landelijk als in alle gebieden een behoudsopgave is gesteld zijn samengevat in één tabel. Regels in cursief betreffen complementaire doelen (zie Natura 2000 doelendocument, paragraaf 3.3). In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Dit is de bijdrage van het gebied aan de landelijke instandhoudingsdoelstelling voor de soort. Het betreft het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen (vogels, grote zoogdieren, sommige planten) of aantal bezette plekken of kilometerhokken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:
A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = > 75%
B1 = 2-6% en B2 = 6-15%
C = < 2%

B.3.1. Habitatrichtlijn: soorten

H1134 – Bittervoorn **Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie**						
N2k-nr	**Natura 2000-gebied**	**Doel omvang**	**Doel kwaliteit**	**Doel populatie**	**Relatieve bijdrage**	**Besluit**
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en …	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	concept-ontwerp
025	Drentsche Aa-gebied	behoud [a]	behoud	behoud	C	concept-ontwerp
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
056	*Arkemheen*	*behoud*	*behoud*	*behoud*	*C*	*conform ontwerp*
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
070	Zuider Lingedijk & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	C	concept-ontwerp

071	Loevestein, Pompveld & Kornsche ...	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
091	Polder Westzaan	behoud [b]	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, ...	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
104	Broekvelden, Vettenbroek & Polder ...	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	B1	concept-ontwerp
136	Leenderbos, Groote Heide & De ...	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitattype beken en rivieren met waterplanten, *waterranonkels* (H3260A), is toegestaan[15].
(b) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitattypen schorren en zilte graslanden (H1330) of ruigten en zomen (H6430) is toegestaan[15].

De landelijke staat van instandhouding van de bittervoorn is op het aspect leefgebied beoordeeld als “gunstig”. De staat van instandhouding op het aspect populatie is onbekend[16]. De landelijke doelstelling is behoud van de verspreiding en de omvang en kwaliteit van het leefgebied, met als uiteindelijk doel kernleefgebieden binnen het Natura 2000-netwerk te consolideren. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan bij de landelijke opgave. In Arkemheen is een complementair doel voor de soort geformuleerd in verband met het matig ongunstige toekomstperspectief van de soort. Achteruitgang van de landelijke populatie door verminderde voortplanting kan door dit gebied enigszins worden ondervangen.

B.3.2. Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

Niet-broedvogelsoorten **Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied**					
Vogelsoort	**Aantal gebieden**	**Landelijke doelstelling populatie**	**Populatie Arkemheen**	**Relatieve bijdrage***	**Besluit**
A037 Kleine zwaan [a]	29	4.820	190	f, B1	conform ontwerp
A050 Smient [b;c]	45	258.200	850	f, C	doel toegevoegd

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaapplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).
(a) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor de kleine zwaan geformuleerd. De recente afname is verbonden aan een afname op internationaal niveau en mogelijk aan enkele andere slecht stuurbare factoren (Natura 2000 doelendocument, 2006).
(b) De staat van instandhouding van de soort is beoordeeld als “gunstig”.
(c) Enige afname veroorzaakt door extensivering van landgebruik (onder andere door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.

[15] Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.
[16] De beschreven “staat van instandhouding” wijkt af van de “staat van instandhouding” zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1. INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn er 111 ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste tranche Natura 2000-gebieden.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en op de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijkluidende zorgen geuit.

Er is daarom besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. Deze Nota van Antwoord[17] geeft uitsluitsel over algemene lijnen en principes van het te voeren beleid. De Nota van Antwoord is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken.
Iedereen die een zienswijze heeft ingediend, heeft in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.
Bij de beantwoording van de zienswijzen zijn ook de provinciale beschouwingen op de zienswijzen betrokken.

Voor het gebied ‘Arkemheen’ zijn 55 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

2. REACTIES OVER DE SELECTIEPROCEDURE

2.1 ALGEMEEN

In een aantal zienswijzen zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de selectie van het gebied. Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 waren opgesteld. Door doelstellingen in het gebiedendocument op te nemen voor soorten die niet kwalificeren, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebied behoort.
Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

[17] Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

Met betrekking tot de hiervoor genoemde argumentenkan het volgende worden opgemerkt:.

Selectie en aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden
De selectie en aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden zijn met uitzondering van twee gebieden[18] in 2005 volledig afgerond. De rechter is destijds met betrekking tot de in 2000 gebruikte selectie- en begrenzingsmethodiek[13] tot de conclusie gekomen dat deze criteria niet onredelijk waren[19] en heeft alle bezwaren ten aanzien van de selectie en begrenzing van de toen aangewezen Vogelrichtlijngebieden ongegrond verklaard. Dat betekent dat de aanwijzing van dit Vogelrichtlijngebied al rechtens vaststaat. Dit gebied was dus al voor de terinzagelegging een volwaardig Natura 2000-gebied en op dat feit kon daarom niet worden ingesproken. In deze procedure zijn nu aan dit gebied instandhoudingsdoelstellingen toegevoegd en daarnaast zijn een aantal wijzigingen doorgevoerd. Voor de eventuele wijzigingen van de vogelsoorten waarvoor het gebied geldt te zijn aangewezen wordt verwezen naar bijlage B.2 van deze Nota van toelichting en naar hoofdstuk 4 van deze bijlage C. Voor eventuele wijzigingen in de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van de Nota van toelichting en naar hoofdstuk 3 van deze bijlage C.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing
Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure, afweging van belangen
In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord wordt de selectieprocedure uitvoerig beschreven en wordt uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten en de aanwezigheid van de in bijlage I genoemde vogelsoorten, en/ of trekkende watervogels, en/ of overige trekkende vogels. Die werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de orde komen. Dit wordt in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteengezet.
Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

[18] Het gebied Abtskolk & De Putten zal als gevolg van een rechterlijke uitspraak als Vogelrichtlijngebied aangewezen worden en daarnaast vindt bij het gebied Strabrechtse Heide & Beuven ook een aanwijzing als Vogelrichtlijngebied plaats.
[19] Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 19 maart 2003, nr. 200201933.

3. REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Over de begrenzing van het gebied zijn diverse zienswijzen ontvangen. Zo hebben insprekers aangegeven dat ze bezwaar hebben tegen de opname van nieuwe natuur, delen van de Ecologische Hoofdstructuur die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Insprekers wijzen op de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur.
Tevens wordt in zienswijzen gemeld dat bepaalde natuurdoeltypen en soorten niet of in beperkte mate aanwezig zijn, zoals in het gedeelte van de polder langs de zeer drukke wegen A28 en de Beerencamperweg. Insprekers verwachten dat in ieder geval die gronden waar deze waarden niet aanwezig zijn buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden gelaten. Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. Enkele insprekers verzoeken om een exclavering van minimaal 500 meter rond hun haven aan te houden. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond agrarische- en recreatiebedrijven in te stellen. Een andere inspreker heeft bedenkingen bij een eventuele zonering.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Begrenzing van bestaande Vogelrichtlijngebieden
De aanwijzing van Natura 2000-gebieden is niet bedoeld om de grenzen van reeds eerder aangewezen Vogelrichtlijngebieden te wijzigen. Aangezien Arkemheen reeds eerder is aangewezen als Vogelrichtlijngebied (zie ook het vorige hoofdstuk over de selectieprocedure), staat de oorspronkelijke begrenzing in principe nu niet ter discussie. Dat neemt niet weg dat er soms aanleiding kan zijn om de begrenzing aan te passen. Daarbij kan het gaan om technische of inhoudelijke wijzigingen (zie “Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Vogelrichtlijn-gebieden” hierna).

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Vogelrichtlijn-gebieden
De herbegrenzing kan zijn doorgevoerd op basis van technische en inhoudelijke argumenten.

<u>Technische aanpassingen:</u>
Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogelrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermde en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden.
Verder betreft dit ook het zoveel mogelijk op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan kadastrale grenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing “betrokken” percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.3). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

<u>Inhoudelijke aanpassingen:</u>
Verkleining van Vogelrichtlijngebieden wordt door de Europese Commissie, gelet op de Europese jurisprudentie, slechts “in uitzonderlijke gevallen” aanvaardbaar geacht indien bij de oorspronkelijke aanwijzing een “duidelijke wetenschappelijke fout” is gemaakt. Uit

jurisprudentie[20] blijkt dat de oppervlakte van een Vogelrichtlijngebied niet mag worden verkleind en de grenzen van een Vogelrichtlijngebied niet mogen worden gewijzigd, als daardoor zones worden uitgesloten waarin in het wild levende vogelsoorten voorkomen waarvan de bescherming de aanwijzing van dat Vogelrichtlijngebied heeft gerechtvaardigd. Tenzij de van het Vogelrichtlijngebied uitgesloten zones niet langer overeenkomen met de voor de instandhouding van de in het wild levende vogelsoorten meest geschikte gebieden in de zin van artikel 4, lid 1, van de Vogelrichtlijn. Zo kan de begrenzing van Vogelrichtlijngebieden zijn aangepast door bebouwing op de rand van het gebied, bedrijventerreinen (>5 ha) en rijkswegen zoveel mogelijk ook op kaarten te exclaveren (de tekstuele exclaveringsformule geldt alleen voor de in 2000 aangewezen gebieden).
In gevallen waar in het verleden mogelijk een duidelijke begrenzingsfout is gemaakt, wordt onderzocht of er sprake is van een wetenschappelijke fout die voldoet aan de door de Europese Commissie gestelde voorwaarden. Toekomstige ontwikkelingen vallen buiten die criteria; de vergunningprocedure is daarvoor de aangewezen weg.
Zie verder Nota van Antwoord paragraaf 2.2.4.

Uitbreiding van Vogelrichtlijngebieden kan alleen aan de orde zijn als het gebied tevens Habitatrichtlijngebied is en de uitbreiding onderdeel is van het desbetreffende Habitatrichtlijngebied. Uitbreiding van een “zuiver” Vogelrichtlijngebied zoals Arkemheen kan geen onderdeel zijn van deze procedure. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 2.2.5.

Meebegrenzen van nieuwe natuur
Met nieuwe natuur worden delen van de Ecologische Hoofdstructuur bedoeld die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Een groot deel van deze nieuwe natuur is inmiddels al verworven en als natuurgebied ingericht.
Nieuwe natuur is meebegrensd:
1) wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied. Dus wanneer de natuurwaarden er al zijn. Of wanneer de gronden zijn verworven, en de maatregelen om de bedoelde Natura 2000-waarden te kunnen ontwikkelen zijn inmiddels uitgevoerd;
2) wanneer de nieuwe natuur aantoonbaar noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren.
Voor nieuwe natuur die nodig is voor de realisatie van Natura 2000 blijft het principe van vrijwilligheid gelden bij eventuele verkoop van de gronden en bij omzetting van cultuurgrond naar natuur. Zie verder paragraaf 2.2.2 van de Nota van Antwoord.
De nieuwe natuur die is toegevoegd na de aanmelding in 2003 is naar aanleiding van ingediende zienswijzen op de ontwerpbesluiten nogmaals kritisch getoetst aan de hiervoor genoemde criteria.
Het resultaat staat beschreven in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.
Voor dit gebied is nieuwe natuur, zoals hier bedoeld, niet aan de orde en dus niet opgenomen binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied.

Exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven / bufferzones
Een ruimere bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn, volgens de habitatrichtlijn, bepalend. Een Natura 2000-gebied is in zijn geheel van belang.
Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat “het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische

[20] Europese Hof van Justitie, 13 juli 2006, zaak C-191/05; en 25 november 1999, zaak C-96/98.

bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend"[21].
Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie).

Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke geaardheid blijvend ongeschikt. Ook mijnbouwinrichtingen en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4 van de Nota van toelichting). Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals bijvoorbeeld gas- en waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd.
Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing
In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaarten), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het beste per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien aan de orde wordt het bestaande gebruik door luchtverkeer beoordeeld bij het opstellen van het beheerplan. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

In een zienswijze wordt gevraagd om de begrenzing van het Natura 2000-gebied gelijk te trekken met de begrenzing van het Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland.

De zienswijze is niet overgenomen.
Het Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland omvat een veel groter gebied dan het Natura 2000-gebied. Bovenal is het van belang dat het Natura 2000-gebied Arkemheen reeds in 2000 als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. De grens van het Vogelrichtlijngebied staat in principe niet meer ter discussie. Uitbreiding kan alleen aan de orde zijn als het gebied tevens Habitatrichtlijngebied is. Dat is hier niet het geval.

Enkele insprekers wijzen erop dat in de gebiedsbeschrijving en begrenzing, paragraaf 3.3, de Olevoortseweg ten onrechte als grens van het aangewezen gebied wordt genoemd. Dit dient de Watergoorweg en Bremerseweg te zijn.
Tevens wordt opgemerkt dat het gebied tot de provincie Gelderland behoort en niet tot de provincies Gelderland en Utrecht.

De zienswijzen zijn overgenomen en de tekst is aangepast.
Zie paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting. Door kaarttechnische redenen werd abusievelijk aangenomen dat de grens in het ontwerpbesluit met 2 meter over een lengte van 1 kilometer

[21] Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, 5 november 2008, nr. 200802546/1.

(langs de Laak), op Utrechts grondgebied lag (totaal 2000m^2). Dit is niet het geval. Bovendien is de grens nu verder teruggelegd tot op de kade aan de oostzijde van de Laak (provincie Gelderland).

4. REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie" te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie".
Verder is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd" te schrappen omdat met de formulering van het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen "natuurlijke kenmerken" en "instandhoudingsdoelstellingen".

Er zijn vragen gesteld over de gestelde nationale doelen, de monitoring van Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden. In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden.
Er wordt de vrees uitgesproken dat voor een aantal habitattypen en soorten onvoldoende gebieden worden aangewezen, zodat de gunstige staat van instandhouding niet gewaarborgd kan worden. Daarnaast wordt er verzocht voor die soorten en habitattypen waarvoor in het Natura 2000 profielendocument (2006)[3] sprake is van een ongunstige staat van instandhouding een herstelopgave te formuleren, tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.
Tevens zijn er vragen over weidevogels en waarom ze geen bescherming krijgen in de Natura 2000-gebieden.
In een ander verband wordt verwezen naar grote aantallen zwanen die reeds zonder speciale beschermingsgebieden al een gunstige ontwikkeling doormaken.

Anderzijds wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (ook financiële) inspanningen bereikt kunnen worden. Er wordt over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelen en doelstellingen veel geleund wordt op onwetenschappelijke informatie over het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren. Het is onduidelijk of deze waarden wel daadwerkelijk aanwezig zijn. Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van

de natuurdoelen. In andere zienswijzen wordt aangevoerd dat er voor veel soorten geen instandhoudingsdoelstelling geformuleerd mag worden omdat hiermee soorten komen te vallen onder de bescherming van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006)[2] deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van het gebied Arkemheen en de omgeving voor de (water)recreatie en de landbouw. Waarbij met name een ongestoord agrarisch gebruik van groot economisch belang is voor de lokale economie.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel insprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen
De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit vastgelegd. Het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de per aanwijzingsbesluit opgesomde habitattypen, soorten en vogels is daarvan de uitwerking. Het vormt de Nederlandse bijdrage aan de ecologische samenhang van het Europese Natura 2000-netwerk. Per gebied zijn de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen, -soorten en vogels gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitattype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer alle planten- en diersoorten die typisch zijn voor de habitat behouden kunnen worden. Omgekeerd geldt dit ook voor het behoud van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op de habitat of het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied of de habitat van de betreffende soort.

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van

factoren, die het habitattype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.
Met name bij vogels is een belangrijk deel van het leefgebied buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Bij een aantal vogelsoorten gaat het daarbij vooral om de foerageergebieden. Deze bevinden zich in grote aaneengesloten agrarische gebieden of zijn buiten het Natura 2000-gebied gehouden omdat niet gegarandeerd kon worden dat deze gebieden, zoals braakliggende bouwterreinen, hun huidige functie ook in de toekomst behouden. Deze gebieden spelen, vanwege het vervullen van een bepaalde (foerageer)functie voor de soort, een belangrijke rol bij het realiseren van een goede staat van instandhouding, zodat ook het verstoren van zo'n gebiedsfunctie van grote invloed kan zijn op de staat van instandhouding van de soort.

Contour "haalbaar en betaalbaar"
In de paragrafen 1.2.3, 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd zijn op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld. Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen heeft het uitgangspunt "haalbaar en betaalbaar", zowel landelijk als per gebied nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitattype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op relatief eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te streven.
In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of de inspanning staat in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan.

Contour "strategisch lokaliseren"
Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van "strategisch lokaliseren": behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden. In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn meer duurzame situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van de kernopgave (sense of urgency)[22], op de korte én langere termijn, aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen
In het aanwijzingsbesluit staat de resultante van bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste

[22] Een sense of urgency is toegekend aan een gebied als binnen tien jaar (na 2005) mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Zie verder bijlage 2 begrippen en definities uit de Nota van Antwoord (2007).

staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gewenste staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2006)[23] is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of een mogelijke klimaatsverandering. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitattype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn, verplicht de lidstaat namelijk om de achteruitgang tot staan te brengen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatsverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In hoofdstuk B.3 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen
De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden herijkt en zonodig kunnen worden bijgesteld zijn (zie ook Nota van Antwoord, paragraaf 3.4 en 3.14):
- bij de definitieve aanwijzing;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Ecologische samenhang en belangenafweging
De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de goede staat van instandhouding van de in bijlage I en in bijlage II genoemde habitattypen en soorten niet in gevaar komt.
De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitattype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitattype of soort. Ook bij de formulering van een doel voor broedvogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord). Voor elk specifiek gebied komt dat erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitattype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitattype naar een goede staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

[23] Ministerie van LNV (2005): Natura 2000 Contourennotitie. Kaders voor Natura 2000-doelen, besluiten en beheersplannen. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

Recreatie en toerisme
Beseft wordt dat Arkemheen en omgeving een belangrijk onderdeel uitmaakt van het Gelderse toeristische product. Het water en de stranden in de omgeving zijn de belangrijkste trekpleister voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven vindt dat de aard van het gebied zo moet blijven. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragraaf 4.1.3. en 4.1.4. van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: Afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.
Dit specifieke gebied is een natuurgebied waar ondanks de toeristische druk enkele soorten zich nog steeds in een goede staat van instandhouding bevinden. Wanneer een herstelverplichting aan de orde is, dient bij de te nemen maatregelen rekening te worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Bij het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen is dat gedaan. Het afwegen van ecologie en economie gebeurt ook in het stelsel van vergunningverlening. Zie verder paragraaf 3.5 van de Nota van Antwoord.

Weidevogels
Een aantal insprekers signaleert dat er in de Vogelrichtlijngebieden geen ruimte is voor in ons land broedende weidevogels, in die zin dat er geen doelstellingen voor weidevogels geformuleerd zijn. Onder weidevogels worden vogelsoorten verstaan die in uitgestrekte graslanden broeden. Het is overigens geen uitsluitende classificatie.
Voor broedvogels worden alleen gebieden aangewezen indien:
1) de betreffende soort voorkomt op bijlage 1 van de Vogelrichtlijn, of;
2) de soort kan worden beschouwd als andere geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn, die voorkomt op de rode lijst én waarvoor de beschermde gebieden een wezenlijke bijdrage (minstens 25% van de Nederlandse broedpopulatie) leveren aan de bescherming van de soort (zie ook Nota van Antwoord Vogelrichtlijn deel 1, bijlage 2A).

Weidevogelsoorten staan (met uitzondering van de kemphaan) niet op bijlage 1 maar worden wel beschouwd als geregeld voorkomende trekvogels zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn.
Kunnen weidevogels dan als broedvogels worden opgenomen in de aanwijzingsbesluiten? Zowel de kemphaan (bijlage 1 soort) als de watersnip (soort zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn) voldoen aan bovenstaande criteria. De grutto (soort zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn) bijvoorbeeld voldoet niet aan bovenstaande criteria, omdat niet meer dan 18% broedt binnen de Natura 2000-gebieden, in plaats van minstens 25% van de Nederlandse broedpopulatie. De bescherming van broedende grutto's in Natura 2000-gebieden levert maar een kleine bijdrage aan de instandhouding van de soort op landelijke schaal.
Dat neemt niet weg dat LNV een groot belang hecht aan een rijk agrarisch cultuurlandschap buiten de Natura 2000-gebieden en tevens streeft naar een structurele oplossing voor het weidevogelbeheer. Zo worden de opstellers van de beheerplannen voor Natura 2000 er op gewezen dat in de beheerplannen rekening moet worden gehouden met gebiedsspecifieke natuurwaarden, zoals weidevogels[24].

Complementaire doelen
Een complementair doel is een doelstelling voor een habitattype,- soort of broedvogel in een gebied waarvoor het niet is aangemeld, maar waar het habitattype of de soort een dusdanige bijdrage levert of kan gaan leveren dat de landelijke doelstelling (dat is de EU-doelstelling) kan worden gerealiseerd. Complementaire doelen zijn geen nationale kop op de richtlijn, maar zijn na de aanmelding van de gebieden bij de Europese Commissie, en naar aanleiding van de beoordeling van de staat van instandhouding in 2006, toegevoegd om de landelijke doelstelling te kunnen halen.

[24] Uitvoering aangenomen motie Snijder-Hazelhoff, TK 2008-2009, 31 700 XIV, nr. 117.

Aan een Habitatrichtlijngebied kunnen twee categorieën complementaire doelen zijn toegevoegd:
Categorie 1: een doel voor een broedvogel van de Vogelrichtlijn, die in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert.
Categorie 2: een ontwikkeldoel voor een habitattype, -soort met een zeer ongunstige staat van instandhouding waar goede kansen aanwezig zijn.
Aan een Vogelrichtlijngebied kan één categorie complementaire doelen zijn toegevoegd:
Categorie 1: een doel voor habitattypen,- soorten met een zeer ongunstige staat van instandhouding, voor habitattypen, -soorten met een lage landelijke dekking, en/of onvoldoende geografische spreiding.
Zie ook pagina 35 en verder van het Natura 2000 doelendocument (2006).
Deze complementaire doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten en genieten de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet 1998[25] (artikel 10a, lid 3). Complementaire doelen, evenals de instandhoudingsdoelstellingen, worden verder uitgewerkt in de Natura 2000-beheerplannen.

Onderbouwing besluiten
In diverse ecologische rapporten[26] en databanken zijn de natuurwaarden en vogelgegevens van Nederland beschreven. Het is voor de selectie of ecologische onderbouwing van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven. Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit.
Met betrekking tot de vraag op welke wijze er kan worden nagegaan of de gunstige staat van instandhouding voor dat betreffende habitattype of de betreffende soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitattype een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven
In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toebedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen voor vogels
Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Deze richten zich op de kwaliteit en oppervlakte van het habitattype of van het leefgebied van een (vogel)soort. Voor (vogel)soorten wordt daarnaast een doel gesteld voor de gewenste populatie. Voor sommige soorten en vrijwel alle vogels zijn hierbij richtinggevende aantallen genoemd. Deze dienen als minimale draagkracht voor het leefgebied binnen de begrenzing van het gebied. In het geval van herstel is de uitwerking van de landelijke doelen middels het principe van "strategisch lokaliseren" bepaald. Dat wil zeggen dat de herstelopgave is neergelegd in de gebieden waar de beste potentie is om het habitattype of het leefgebied van de (vogel)soort te verbeteren. Voor verspreid voorkomende habitattypen en (vogel)soorten is het niet mogelijk om de landelijke doelstellingen alleen binnen het Natura 2000-netwerk te realiseren. Opgaven buiten het Natura

[25] Wet van 25 mei 1998, houdende nieuwe regelen ter bescherming van natuur en landschap (Natuurbeschermingswet 1998).
[26] Zie onder andere Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden, bijlage 3. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

2000-netwerk worden via ander natuurbeleid gerealiseerd, zoals de Flora- en faunawet en de Ecologische Hoofdstructuur. Bij de evaluatie in 2015 worden zowel de ambities van de gebiedsdoelen als de landelijke instandhoudingsdoelstellingen tegen het licht gehouden en wordt bekeken of bijstelling nodig is.

Monitoring
Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. Het ministerie van LNV zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf uit de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met de betrokken bevoegde gezagen (ministerie van LNV, ministerie van V&W, ministerie van Defensie en de provincies (IPO)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt
In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrichtlijngebied. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitattype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde hoeveelheid en/of oppervlakte leefgebied of habitattype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.
Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitattypen per gebied. In de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitattype in een concreet gebied een behoud- of verbeterdoel geldt. Zo is bijvoorbeeld een behouddoel geformuleerd als het gebied een voldoende bijdrage levert aan de realisering van het doel op landelijk niveau of als onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen
Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze planningen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid
In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord staat als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De “bestaande budgetten” waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Daartoe behoren de Subsidieregeling Natuurbeheer, de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden[27]. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. De provincies bieden deze subsidiemogelijkheden aan door middel van

[27] De door de provincies opgestelde lijsten met gebieden die in het kader van het verdrogingsbeleid met voorrang worden aangepakt.

provinciale subsidieregelingen zoals Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN) en de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN).

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Meerdere insprekers verzoeken doelen op te nemen voor weidevogelsoorten. Arkemheen is volgens de insprekers van belangrijke betekenis voor weidevogelsoorten zoals de grutto, tureluur, watersnip, smient en kemphaan. Nederland kent voor de grutto een internationale verplichting ten aanzien van het behoud van de Europese broedpopulatie. Er wordt op gewezen dat het beheer van weidevogels niet strijdig is met de kleine zwaan.

De zienswijze is ten dele overgenomen.
Op basis van gemiddelde aantallen in de periode 1999-2003 voldoet het gebied aan het getalsmatige criterium voor opname van de smient. Zie bijlage B.2.

Het gebied voldoet niet voor opname van de watersnip. Gemiddeld zouden er 14 broedparen (1% van de landelijke broedpopulatie[14]) van de watersnip in het gebied moeten zitten, om met een doelstelling te worden opgenomen. Over de periode 1999-2003 zijn geen aantallen van deze soort bekend, maar uit een recente telling is gebleken dat dit criterium niet wordt gehaald (12 broedparen in 2005). Ook de kemphaan wordt niet opgenomen omdat er geen aanwijzingen zijn dat de soort in voldoende mate in het gebied voorkomt.

De grutto en tureluur voldoen niet aan het criterium dat de beschermde gebieden een wezenlijke bijdrage leveren (minstens 25% van de Nederlandse broedpopulatie) aan de bescherming van de soort. Op grond hiervan behoeven voor deze soorten geen broedgebieden te worden aangewezen. Zie paragraaf 4.1 “Weidevogels” in deze bijlage.

Een inspreker wijst erop dat in het ontwerp-aanwijzingsbesluit van de Veluwerandmeren voor de smient een relatie gelegd wordt met het Natura 2000-gebied Arkemheen. Het ene gebied functioneert als slaapplaats, het andere als foerageergebied. Deze relatie zou ook in het aanwijzingsbesluit voor Arkemheen verwoord moeten worden.

De zienswijze is overgenomen.
De toelichting op het doel is aangepast. Zie paragraaf 5.3 en bijlage B.2.

5. REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de bevolking van Arkemheen. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik.
Verder zijn er onzekerheden en verwachtingen over de externe werking, de belemmering van bewegingsvrijheid, de gevolgen voor geplande en toekomstige projecten en werkzaamheden zoals de ontwikkeling van een nieuwe haven, verbreding van het water de Laak, woningbouw en aanleg van (fiets)paden, de toetsingscriteria voor vergunningaanvragen, de relatie met het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000 en de gevolgen van het verzuringsgevoeligheid, de relatie met eerder aangemerkte verzuringsgevoelige gebieden, de relatie met de Kaderrichtlijn Water, de relatie met het bestemmingsplan en andere ruimtelijke plannen zoals het Reconstructieplan Geldersche Vallei/ Utrecht Oost.
Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Externe werking
Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt. Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de oude Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet was het voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebracht. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.
In het beheerplan zal over het algemeen duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied kan aantasten.
Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet het geval. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij[28] werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake is van significante gevolgen voor het betreffende gebied.

Bestaand gebruik: peildatum en vergunningplicht
In paragrafen 4.1 en 4.2 van de Nota van Antwoord wordt uitvoerig ingegaan op bestaand gebruik en hoe daarmee wordt omgegaan.
Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet automatisch tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals het laten loslopen van honden of het kanovaren. In het aanwijzingsbesluit zelf is daarom niet aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan. In een besluit staat alleen voor welke waarde het gebied is aangewezen.

Op grond van de huidige Natuurbeschermingswet 1998 geldt een vergunningplicht voor activiteiten die in en om Natura 2000-gebieden de beschermde natuur kunnen verslechteren of een significant verstorend effect hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Het gaat daarbij niet om een vergunning voor alle activiteiten, maar alleen voor mogelijk schadelijke of significant verstorende activiteiten. Daarnaast is er in de wet een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik. Tot na het onherroepelijk[29] worden van het beheerplan is de

[28] Wet van 9 juni 1994 houdende tijdelijke regeling inzake de ammoniakdepositie veroorzaakt door veehouderijen (Interimwet ammoniak en veehouderij), Staatsblad 1994, nr. 634.
[29] Een beheerplan is pas onherroepelijk nadat alle juridische beroepsprocedures, die volgen op de definitieve vaststelling van zo'n beheerplan definitief zijn afgerond.

vergunningplicht niet van toepassing op bestaand gebruik. De Natuurbeschermingswet 1998 omschrijft bestaand gebruik als “iedere handeling die voor 1 oktober 2005 werd verricht en sedertdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd”.

Tot het onherroepelijk worden van het beheerplan draagt het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de verantwoordelijkheid dat er in het gebied passende maatregelen genomen worden waardoor het bestaande gebruik de kwaliteit van het gebied niet verslechtert of geen significant effect heeft op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. In het uiterste geval kan betekenen dat op last van het ministerie van LNV het bestaande gebruik wordt stilgelegd. Het initiatief daartoe zal in alle gevallen van het ministerie van LNV uitgaan. Een vergunning blijft echter noodzakelijk als een bedrijf zich nieuw vestigt of wanneer een (bestaande) activiteit wordt uitgebreid.

In het beheerplan zal het bestaande gebruik beschreven moeten worden en zal zonodig aan regels worden gebonden. Zoals in paragraaf 4.2.4 van de Nota van Antwoord reeds uiteen is gezet, worden geen activiteiten gelegaliseerd. Dat een bepaalde activiteit om wat voor reden dan ook als bestaand gebruik wordt aangemerkt, wil nog niet zeggen dat deze activiteit in het beheerplan zal worden toegestaan. Dat geldt ook voor inrichtingen die niet vergunningplichtig zijn volgens het Besluit landbouw milieubeheer (2006)[30] uit de Wet milieubeheer of reeds in het bezit zijn van een milieuwetvergunning.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden zijn bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. Terreindelen die van mindere kwaliteit zijn, kunnen deel uitmaken van Natura 2000-gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo’n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo’n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen[31] en provinciale waterplannen en waterbeheerplannen van de waterschappen geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (paragraaf 6.3.2 Nota van Antwoord).

Relatie met ammoniak

In paragraaf 6.2 van de Nota van Antwoord wordt ingegaan op het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000. Bij het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden spelen de negatieve gevolgen van stikstofdepositie, met name ammoniak, een belangrijke rol. De ammoniakdepositie wordt vooral bepaald door de hoge achtergronddepositie. Een deel is afkomstig van veehouderijen in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied. Om duidelijkheid te bieden tot het moment van vaststellen van de

[30] Besluit van 13 juli 2006, houdende regels voor akkerbouw- of tuinbouwbedrijven met open grondteelt, melkrundveehouderijen, gemechaniseerde loonbedrijven, witloftrekkerijen, teeltbedrijven met eetbare paddestoelen, paardenhouderijen, kinderboerderijen, kleinschalige veehouderijen, spoelbassins en opslagen van vaste mest (Besluit landbouw milieubeheer).

[31] Plannen op grond van de Wet van 31 januari 2002, houdende regels inzake de reconstructie van concentratiegebieden (Reconstructiewet concentratiegebieden).Staatsblad 2002, nr.115.

beheerplannen is besloten interim-beleid te ontwikkelen. Dit toetsingskader is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk samen opgesteld en in februari 2007 bestuurlijk geaccordeerd. Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) heeft ingestemd met dit akkoord. Op 22 mei 2007 is het als handreiking aan het bevoegd gezag verstuurd en tevens aan de Tweede Kamer.
Met behulp van het toetsingskader konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden mochten uitbreiden of niet. Ook konden provincies met het toetsingskader beoordelen of nieuwe bedrijven zich er konden vestigen. De ammoniakuitstoot was daarbij bepalend.
In maart 2008 heeft de Raad van State echter geoordeeld dat het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000 onvoldoende zekerheid biedt dat de natuurwaarden in Natura 2000-gebieden niet worden aangetast. Het toetsingskader is daardoor vervallen.
Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Taskforce Trojan ingesteld. De taskforce heeft aangegeven dat er verschillende factoren van invloed zijn op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen; stikstofdepositie is er één van. Het rapport van deze taskforce heeft vervolgens geleid tot een proeve van een handreiking voor het bevoegd gezag die op 24 november 2008 aan de Tweede Kamer[32] is gestuurd. Deze handreiking is een hulpmiddel en bevat aanwijzingen voor de beoordeling van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten in of in de omgeving van Natura 2000-gebieden die stikstofdepositie veroorzaken. Het is aan het bevoegd gezag om maatwerk te leveren bij de beoordeling van (voorgenomen) activiteiten en daarbij zoveel mogelijk relevante factoren te betrekken. Zo kan bijvoorbeeld afhankelijk van de situatie een afname van depositie worden verrekend met de depositie veroorzaakt door de activiteit die ter beoordeling voorligt (saldering), zodat ruimte ontstaat voor economische ontwikkeling. Het voordeel hiervan is dat economische ontwikkeling, mits deze gepaard gaat met afname van de milieudruk, het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen dichterbij kan brengen.
Arkemheen is alleen aangewezen voor soorten, kritische depositiewaarden van habitattypen voor stikstof zijn daarom niet van toepassing.

Kaderrichtlijn Water
Arkemheen is deel van het stroomgebied Rijn-Midden[33]. Voor de Europese Kaderrichtlijn Water wordt de Rijndelta een stroomgebiedbeheerplan opgesteld. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in het stroomgebiedbeheerplan Rijndelta op te nemen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.
Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Gebiedsspecifiek maatwerk zijn bijvoorbeeld de door de waterschappen opgestelde Gewenst Grond en Oppervlakte Water Regiem's (GGOR's)[34]. Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

[32] Tweede Kamer, 2008-2009, 30654, nr.62.
[33] http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/
[34] De te nemen maatregelen voor grondwater worden gebiedsspecifiek vastgesteld via het GGOR in het stroomgebiedbeheerplan dat opgesteld wordt naar aanleiding van de Kaderrichtlijn Water (EU-richtlijn voor waterkwaliteit).

6. REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige landgebruik ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. In een ander verband wordt uitgesproken dat het jagen, beheren en bestrijden van roofdieren en het verbeteren van het doorzicht van water in de Randmeren een welkome bijdrage leveren aan het realiseren van de gewenste doelstelling. Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. In meerdere zienswijzen wordt de wens uitgesproken om de definitieve aanwijzing op te schorten totdat de consequenties duidelijk zijn. Tot slot geven verschillende insprekers aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

In de Nota van Antwoord staat in paragraaf 1.4 het nodige over de relatie tussen de aanwijzingsbesluiten en de nog op te stellen beheerplannen. Ook de onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een uitzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld. De provincies worden voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de omgeving concept beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. De besluitvorming van deze aanwijzingsbesluiten zal daarom worden uitgesteld tot na 1 september 2009. Pas dan zullen de ontwerp-aanwijzingsbesluiten verder in procedure worden gebracht.
Voor dit gebied heeft de provincie Gelderland verzocht om het aanwijzingsbesluit eerder te publiceren dan na 1 september 2009, vanwege de geboekte voortgang in het proces tot vaststelling van het beheerplan voor het gebied Arkemheen. Hieraan is tegemoet gekomen.
Voor de gebieden waar het Rijk het voortouw heeft voor het opstellen van het beheerplan blijft de volgorde: eerst vaststellen van aanwijzingsbesluiten en daarna vaststellen van de beheerplannen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Zoals in paragrafen 1.5 en 4.2 van de Nota van Antwoord staat vermeld, hoort bestaand gebruik een plaats in een beheerplan te krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik. Echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied

gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste milieukwaliteit en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In dit kader zal ook aan de orde komen of en in welke mate bestaand gebruik een negatief effect heeft op het realiseren van deze randvoorwaarden en daarmee op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.
De opstellers van de beheerplannen zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik in de beheerplannen willen omgaan en hoe zij dit zullen opnemen. De beheerplannen zullen echter niet voor alle activiteiten uitsluitsel kunnen geven over de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor sommige gevallen van (bestaand) gebruik zal dan ook in de toekomst een traject van vergunningverlening aan de orde blijven.
Ook de bescherming van een bepaalde diersoort zoals de kleine zwaan is duidelijk een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als er voor de bescherming van een bepaalde diersoort bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, dan behoort dit in het beheerplan geregeld te worden. Het kan in zo'n geval ook betekenen dat de te nemen maatregelen (ver) buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.
Jacht, beheer en schadebestrijding worden gereguleerd door de bepalingen van de Flora- en faunawet. Dit betekent dat zienswijzen over dit onderwerp geen directe relatie hebben met de aanwijzing van Natura 2000-gebieden, maar met de bepalingen van de Flora- en faunawet. De huidige regels voor jacht- en wildbeheer volgens de Flora- en faunawet zijn door de aanwijzing als Natura 2000-gebied niet gewijzigd. Over beheer- en schadebestrijding zijn afspraken gemaakt in het faunabeheerplan. Zie verder paragraaf 6.4.2 van de Nota van Antwoord.

Betrokkenheid bij beheerplan
De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Per gebied is één bevoegd gezag de zogenaamde voortouwnemer. Voor dit gebied is dat de provincie Gelderland. Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

7. REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verscheidene insprekers verwachten onder andere schade te lijden door vraat en overlast van foeragerende niet-broedvogels (met name zwanen en smienten). Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrichtlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 van de Natuurbeschermingswet 1998 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding
Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998. Men kan in aanmerking komen voor schadevergoeding, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan.
De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaande gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied of door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde), of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. de schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. de vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade
In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de doelen en doelrealisatie in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van de mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en deze heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren is verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Schade door foeragerende vogels
Grondgebruikers met gronden binnen of rond een Natura 2000-gebied, waarbij sprake is van een onbelemmerde landbouwproductie (dus geen natuurpacht en dergelijke), kunnen bij het Faunafonds een verzoek indienen voor een tegemoetkoming in schade die is veroorzaakt door beschermde inheemse diersoorten (zoals wilde ganzen, zwanen en smienten). Het Faunafonds keert een tegemoetkoming uit indien deze schade niet of niet geheel voor rekening van de grondgebruiker hoort te vallen. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 5.9.

Eigendomsrecht
Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

Appendix

Toelichting op de selectie- en begrenzingscriteria die bij de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied Arkemheen gebruikt zijn.

Onderstaande paragrafen zijn opgenomen in de Nota van toelichting van het Vogelrichtlijnbesluit.

3. Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en begrenzing

3.2 Aanduiding leefgebied

Arkemheen is aangewezen als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege de aanwezigheid van open vochtige graslanden die als geheel het leefgebied vormen van een in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoort. Het is een leefgebied van een soort van Bijlage I (art. 4.1) dat fungeert als overwinteringsgebied en rustplaats. De begrenzing van de Beschermingszone is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat in samenhang met sbz Eemmeer en sbz Wolderwijd en Nuldernauw voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan van bedoelde vogelsoort.

4. Vogelkundige waarden

4.1 Kwalificerende vogelsoorten

Arkemheen kwalificeert als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van de Kleine zwaan[35].

Soort van Bijlage I waarvoor het gebied aan de 1%-drempel voldoet

Soort	*Art. 4*	*Brv [a]*	*Biogeogr. populatie [b]*	*1% Bio.pop. [c]*	*% in sbz [d]*	*Telperiode*
Kleine zwaan Cygnus columbianus	*1*	*nee*	*W-Siberië/NW-Europa*	*170*	*7,5%*	*1993-97*

(a) De kwalificatie betreft niet-broedende vogels (indien ingevuld met "nee")
(b) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend
(c) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biografische populatie (biografische populatie en drempelwaarde ontleend aan Rose & Scott 1997, Waterfowl Population Estimates – 2nd edition. Wetlands International, Wageningen)
(d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

4.2 Plaatselijke omstandigheden

De Kleine zwaan gebruikt de graslanden van sbz Arkemheen hoofdzakelijk als voedselgebied. De vogels overnachten op de nabijgelegen sbz Eemmeer en sbz Wolderwijd en Nuldernauw. De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

[35] Onderstreepte soort is opgenomen in Bijlage I van de Richtlijn (artikel 4.1).

Bijlage 4

Wijzigingsbesluit Natura 2000-gebieden Witte en Zwarte Brekken, Sneekermeergebied, Deelen, Leekstermeergebied, Zuidlaardermeergebied, Elperstroomgebied, Arkemheen, IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Polder Zeevang, Boezems Kinderdijk, Donkse Laagten en Veerse Meer

De Staatssecretaris van Economische Zaken

Gelet op artikel 3, eerste lid en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG 1992, L 206);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PbEU 2010, L 20);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Het besluit van 14 maart 2011 (PDN/2010-011, Stcrt. 2011, 4458) tot wijziging van de aanwijzing van Witte en Zwarte Brekken (Natura 2000-gebied #011) als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 2

1. Het besluit van 14 maart 2011 (PDN/2010-012, Stcrt. 2011, 4458) tot wijziging van de aanwijzing van Sneekermeergebied (Natura 2000-gebied #012) als speciale beschermingszone in de zin artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) van 14 maart 2011 wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 3

1. Het besluit van 16 februari 2010 (PDN/2009-014, Stcrt. 2010, 2212) tot wijziging van de aanwijzing van Deelen (Natura 2000-gebied #014) als speciale beschermingszone in de zin artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 4

1. Het besluit van 14 maart 2011 (PDN/2010-019, Stcrt. 2011, 4458) tot wijziging van de aanwijzing van het Leekstermeergebied (Natura 2000-gebied #019) als speciale beschermingszone in de zin artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.

2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 5

1. Het besluit van 14 maart 2011 (PDN/2010-020, Stcrt. 2011, 4458) tot wijziging van de aanwijzing van het Zuidlaardermeergebied (Natura 2000-gebied #020) als speciale beschermingszone in de zin artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 6

1. Het besluit van 16 februari 2010 (PDN/2009-028, Stcrt. 2010, 2212) tot aanwijzig van het Elperstroomgebied (Natura 2000-gebied #028) als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG 1992, L 206) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 7

1. Het besluit van 10 september 2009 (PDN/2009-056, Stcrt. 2009, 3516) tot wijziging van de aanwijzing van Arkemheen (Natura 2000-gebied #056) als speciale beschermingszone in de zin artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 8

1. Het besluit van 16 februari 2010 (PDN/2009-072, Stcrt. 2010, 2212) tot aanwijzing van IJsselmeer (Natura 2000-gebied #072) als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG 1992, L 206) en tot wijziging van de aanwijzing als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 3 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 9

1. Het besluit van 16 februari 2010 (PDN/2009-073, Stcrt. 2010, 2212) tot aanwijzing van Markermeer & IJmeer (Natura 2000-gebied #073) als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG 1992, L 206) en tot wijziging van de aanwijzing als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 3 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 10

1. Het besluit van 14 maart 2011 (PDN/2010-093, Stcrt. 2011, 4458) tot wijziging van de aanwijzing van Polder Zeevang (Natura 2000-gebied #093) als speciale beschermingszone in de zin artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 11

1. Het besluit van 14 maart 2011 (PDN/2010-106, Stcrt. 2011, 4458) tot wijziging van de aanwijzing van Boezems Kinderdijk (Natura 2000-gebied #106) als speciale beschermingszone in de zin artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 12

1. Het besluit van 16 februari 2010 (PDN/2009-107, Stcrt. 2010, 2212) tot wijziging van de aanwijzing van Donkse Laagten (Natura 2000-gebied #107) als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting. die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 13

1. Het besluit van 14 maart 2011 (PDN/2010-119, Stcrt. 2011, 4458) tot wijziging van de aanwijzing van Veerse Meer (Natura 2000-gebied #119) als speciale beschermingszone in de zin artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) wordt als volgt gewijzigd: het derde lid van artikel 2 vervalt.
2. De Nota van toelichting behorende bij het in het eerste lid van dit artikel bedoelde besluit wordt gewijzigd volgens de in artikel 14, eerste lid, van dit besluit bedoelde Nota van toelichting die onderdeel uitmaakt van dit besluit.

Artikel 14

1. Dit wijzigingsbesluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting.
2. De bekendmaking van dit wijzigingsbesluit geschiedt in de Staatscourant.
3. Dit wijzigingsbesluit treedt in werking op de dag na de bekendmaking in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
w.g. Sharon A.M. Dijksma
d.d. 14-02-2013

Dit wijzigingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locaties worden vermeld in de bekendmaking, die wordt gepubliceerd in de Staatscourant en regionale bladen.

Het wijzigingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

Nota van toelichting behorende bij het besluit PDN/2013-011 ter wijziging van de besluiten van 10 september 2009, 16 februari 2010 en 14 maart 2011, waarmee Witte en Zwarte Brekken, Sneekermeergebied, Deelen, Leekstermeergebied, Zuidlaardermeergebied, Elperstroomgebied, Arkemheen, IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Polder Zeevang, Boezems Kinderdijk, Donkse Laagten en Veerse Meer zijn aangewezen als Natura 2000-gebied.

1. Inleiding

De hier genoemde aanwijzingsbesluiten van 10 september 2009, 16 februari 2010 en 14 maart 2011, waarmee Witte en Zwarte Brekken, Sneekermeergebied, Deelen, Leekstermeergebied, Zuidlaardermeergebied, Elperstroomgebied, Arkemheen, IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Polder Zeevang, Boezems Kinderdijk, Donkse Laagten en Veerse Meer zijn aangewezen als Natura 2000-gebied, bevatten complementaire doelen. Complementaire doelen zijn Vogelrichtlijndoelen die zijn opgenomen in een Habitatrichtlijngebied en vice versa. Steeds gaat het om doelen voor natuurwaarden vermeld in bijlagen I of II van de Habitatrichtlijn of bijlage I van de Vogelrichtlijn.
Hoewel deze complementaire doelen bijdragen aan het halen van een landelijke gunstige staat van instandhouding, is het vanuit de richtlijnen niet noodzakelijk hiervoor instandhoudingsdoelstellingen te formuleren in de aanwijzingsbesluiten. Na de verwijdering van de complementaire doelen bevatten de aanwijzingsbesluiten alleen instandhoudingsdoelstellingen die voortvloeien uit de richtlijnen.
Bij brief van 25 november 2011[1], betreffende Moties van leden Koopmans en Lodders omtrent Natura 2000, heb ik aangegeven dat ik in de reeds definitieve aanwijzingsbesluiten de complementaire doelen zal verwijderen. Dit besluit geeft invulling aan die toezegging.

De artikelen 1 tot en met 13 van dit besluit noemen in het eerste lid het betreffende gebied en het vervallen deel van het besluit dat betrekking heeft op de complementaire doelen. Het tweede lid van elk artikel wijzigt de Nota van toelichting voor zover deze betrekking heeft op de complementaire doelen. Deze worden in Hoofdstuk 2 van deze toelichting verder uitgewerkt.

Daarnaast is aan de Nota van toelichting een bijlage toegevoegd. Ook deze bijlage maakt integraal onderdeel uit van het besluit. In deze bijlage wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven. De gebiedsspecifieke behandeling van zienswijzen in deze bijlage beperkt zich tot de punten die direct van invloed zijn op dit aanwijzingsbesluit.

2. Wijzigingen in de Nota's van toelichting

De wijzigingen in dit besluit moeten worden gelezen in samenhang met de oorspronkelijke besluiten. Wijzigingen ten opzichte van de oorspronkelijke Nota van toelichting zijn per paragraaf beschreven of zijn tussen rechte haken […] aangeduid.

2.1 Witte en Zwarte Brekken (PDN/2010-011, Stcrt. 2011, 4458)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen in een beperkt aantal gebieden zijn op basis van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd (niet noodzakelijk van toepassing op het onderhavige gebied). Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze

[1] Tweede Kamer 2011-2012 | 32 670 nr. 27

complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.4 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1 Habitatrichtlijn: soorten, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H1340 Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*).

2.2 Sneekermeergebied (PDN/2010-012, Stcrt. 2011, 4458)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen in een beperkt aantal gebieden zijn op basis van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd (niet noodzakelijk van toepassing op het onderhavige gebied). Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.5 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1 Habitatrichtlijn: soorten, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H1318 Meervleermuis (*Myotis dasycneme*) en H1340 Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*).

2.3 Deelen (PDN/2009-014, Stcrt. 2010, 2212)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd. Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.5 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1 Habitatrichtlijn: soorten, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H1082 Gestreepte waterroofkever (*Graphoderus bilineatus*) en H1318 Meervleermuis (*Myotis dasycneme*).

2.4 Leekstermeergebied (PDN/2010-019, Stcrt. 2011, 4458)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen in een beperkt aantal gebieden zijn op basis van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd (niet noodzakelijk van toepassing op het onderhavige gebied). Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in

Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.5 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1 Habitatrichtlijn: soorten, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H1016 Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*).

2.5 Zuidlaardermeergebied (PDN/2010-020, Stcrt. 2011, 4458)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen in een beperkt aantal gebieden zijn op basis van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd (niet noodzakelijk van toepassing op het onderhavige gebied). Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.5 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1 Habitatrichtlijn: soorten, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*).

2.6 Elperstroomgebied (PDN/2009-028, Stcrt. 2010, 2212)

- Paragraaf 4.2.2 Vogelrichtlijn: vogelsoorten (bijlage I en artikel 4.2) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd. Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.4 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.4.2. Vogelrichtlijn: broedvogels, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor A338 Grauwe klauwier (*Lanius collurio*).

2.7 Arkemheen (PDN/2009-056, Stcrt. 2009, 13516)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd. Het betreft (vogel)soorten

en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.4 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1. Habitatrichtlijn: soorten, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*).

2.8 IJsselmeer (PDN/2009-072, Stcrt. 2010, 2212)

- Onderstaande voetnoot 13 in 4.2.2 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II[12]) komt te vervallen:
  "De genoemde soort is tevens als complementair doel aan het Vogelrichtlijngedeelte van het gebied toegevoegd."
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd. Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.7 Complementaire doelen, komt te vervallen.

Het gedeelte van het IJsselmeer dat alleen onder de Vogelrichtlijn valt is niet meer aangewezen voor H1318 Meervleermuis (*Myotis dasycneme*).

2.9 Markermeer & IJmeer (PDN/2009-073, Stcrt. 2010, 2212)

- Onderstaande voetnoot 12 in 4.2.2 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II[11]) komt te vervallen:
  "De genoemde soort is tevens als complementair doel aan het Vogelrichtlijngedeelte van het gebied toegevoegd."
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd. Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.7 Complementaire doelen, komt te vervallen.

Het gedeelte van het Markermeer & IJmeer dat alleen onder de Vogelrichtlijn valt is niet meer aangewezen voor H1318 Meervleermuis (*Myotis dasycneme*).

2.10 Polder Zeevang (PDN/2010-093, Stcrt. 2011, 4458)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen in een beperkt aantal gebieden zijn op basis van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd (niet noodzakelijk van toepassing op het onderhavige gebied). Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.4 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1 Habitatrichtlijn: soorten, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H1318 Meervleermuis (*Myotis dasycneme*).

2.11 Boezems Kinderdijk (PDN/2010-106, Stcrt. 2011, 4458)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen in een beperkt aantal gebieden zijn op basis van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd (niet noodzakelijk van toepassing op het onderhavige gebied). Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.5 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1 Habitatrichtlijn: soorten, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H1340 Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*).

2.12 Donkse Laagten (PDN/2009-107, Stcrt. 2010, 2212)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I[8]) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd. Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.4 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1. Habitatrichtlijn: habitattypen, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H6410 Blauwgraslanden (*Molinion caeruleae)*.

2.13 Veerse Meer (PDN/2010-119, Stcrt. 2011, 4458)

- Paragraaf 4.2.1 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II) in de Toelichting van dit besluit vervalt.
- Onderstaande tekst in paragraaf 5.1 van komt te vervallen:
  "Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen in een beperkt aantal gebieden zijn op basis van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd (niet noodzakelijk van toepassing op het onderhavige gebied). Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie."
- Paragraaf 5.5 Complementaire doelen, komt te vervallen.
- Paragraaf B.3.1 Habitatrichtlijn: soorten, komt te vervallen.

Het gebied is niet meer aangewezen voor H1340 Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*).

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1 INLEIDING

Op 30 juli 2012 is het ontwerp wijzigingsbesluit gepubliceerd ter voorbereiding van dit definitieve wijzigingsbesluit om de complementaire doelen uit de definitieve aanwijzingsbesluiten van 13 Natura 2000-gebieden te verwijderen.

Dit ontwerpwijzigingsbesluit heeft in de periode van 3 augustus 2012 tot en met 13 september 2012 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door negen personen of organisaties een zienswijze is ingediend. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijkluidende zorgen geuit. Meerdere insprekers zijn het in zijn algemeenheid niet eens met het schrappen van de complementaire doelen of zijn het niet eens met het schrappen van complementaire doelen in één of meerdere specifieke Natura 2000-gebieden. Andere insprekers ondersteunen het besluit.

2. REACTIE OP DE ZIENSWIJZEN

De zienswijzen hebben niet tot aanpassing van het besluit geleid.

Het schrappen van de complementaire doelen is in strijd met de Natuurbeschermingswet en de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen.

Hoewel de complementaire doelen een bijdrage konden leveren aan het doel vanuit de Habitat- en Vogelrichtlijn om landelijk een gunstige staat van instandhouding te realiseren, waren de complementaire doelen op zichzelf geen rechtstreekse richtlijnverplichting. Het schrappen van de complementaire doelen kan dan ook niet worden gezien als in strijd met deze richtlijnen. De complementaire doelen zijn niet aangemeld bij de Europese Commissie. Er is ook geen strijdigheid met de Natuurbeschermingswet 1998, omdat deze aangeeft (artikel 10a, 2^{e} lid) dat instandhoudingsdoelstellingen alleen hoeven te worden gesteld voor zover geëist ingevolge de richtlijn waarvoor het gebied is aangewezen.

Insprekers zijn van mening dat met het schrappen van de complementaire doelen wordt ingezet op verslechtering van de landelijke staat van instandhouding van betreffende waarden. Zo zou Nederland hiermee een groot risico lopen voor een soort als de noordse woelmuis waarvoor Nederland van groot belang is, gezien de omstandigheid dat het voorkomen van de soort grotendeels beperkt is tot Nederland.

Met het vervallen van de complementaire doelen wordt niet ingezet op verslechtering van de landelijke staat van instandhouding. Het behalen van de gunstige staat van instandhouding blijft een richtlijnverplichting. De Natura 2000-gebiedsdoelen vullen bij elkaar genomen een groot deel van deze opgave in. Er zijn echter voor veel natuurwaarden ook inspanningen buiten de Natura 2000-gebieden nodig. Met of zonder complementaire doelen blijft er, in de praktijk, een opgave buiten de voor deze waarden aangewezen Natura 2000-gebieden liggen. In veel gevallen zullen de betreffende waarden zich in het gebied kunnen blijven handhaven, dan wel vanwege het meeliften met de bescherming van andere natuurwaarden, dan wel middels de bescherming vanuit de Flora- en faunawet. Daarmee blijven de voorkomende waarden, voorheen als complementaire doelstelling aangewezen, een bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling.

Het schrappen van de complementaire doelen is niet ecologisch onderbouwd.

De complementaire doelen vormden een Nederlands instrument om een bijdrage te leveren aan de landelijk gunstige staat van instandhouding. Deze doelstellingen waren geformuleerd voor natuurwaarden waarvoor het bereiken van de landelijk gunstige staat van instandhouding beperkt mogelijk was door bescherming in alleen de aangemelde gebieden. Dit zou een extra belasting kunnen betekenen voor de bescherming buiten deze Natura 2000-gebieden. Daarom heeft Nederland destijds de beleidskeuze gemaakt om de realisatie van deze natuurwaarden zoveel mogelijk binnen andere toch al bestaande Natura 2000-gebieden te realiseren, middels de complementaire doelen. Deze wijze van bescherming is echter niet door de richtlijnen voorgeschreven, wat aanleiding is geweest terug te komen op deze beleidskeuze.

Insprekers stellen voor de gebieden waar de complementaire doelen vervallen aan te wijzen als Habitatrichtlijngebied.

Er is geen reden voor het aanmelden van nieuwe Habitatrichtlijngebieden voor de waarden waarvoor de complementaire doelen zijn komen te vervallen. De Nederlandse aanmelding van de Habitatrichtlijngebieden (2003) is door de Europese Commissie als voldoende beoordeeld en vastgelegd in de communautaire lijst voor de Atlantische regio (2004).

Bijlage 5

Bijlage 5 Geïnventariseerde activiteiten Arkemheen

De beschouwing van de activiteiten die ingevolge de in 2009 uitgevoerde inventarisatie plaatsvinden in of nabij het gebied is van belang om te beoordelen of er maatregelen moeten worden genomen ten behoeve van het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen in relatie tot deze activiteiten. Daarnaast is beschouwing van deze activiteiten van belang om te kunnen beoordelen of deze activiteiten al dan niet onder de vergunningplicht vallen. In deze bijlage zijn de effecten van deze activiteiten in beeld gebracht in relatie tot beide aspecten. Na een korte toelichting op de term 'geïnventariseerde activiteiten' wordt in paragraaf 5.2 per sector beschreven welke activiteiten in en nabij het Natura 2000-gebied plaatsvinden. In paragraaf 5.3 volgt een toelichting op de verschillende categorieën van activiteiten. In paragraaf 5.4 worden de beschreven activiteiten beoordeeld op de mogelijke effecten voor het Natura 2000-gebied en wordt uiteengezet onder welke categorieën deze activiteiten vallen.

5.1 Wat zijn geïnventariseerde activiteiten?

In 2009 is geinventariseerd welke activiteiten in en nabij het Natura 2000-gebied worden verricht. Gelet hierop en aangezien de reikwijdte van de term 'bestaand gebruik' voor discussie vatbaar is, hanteren wij hierna de term 'geïnventariseerde activiteiten'. Hieronder scharen wij alle activiteiten die volgens voornoemde inventarisatie in of nabij het gebied worden verricht en sindsdien niet zijn gewijzigd. Hierbij is van belang dat er sprake is van 'bestendig gebruik'. Dat wil zeggen dat de activiteiten met een zekere regelmaat (bijvoorbeeld 1 keer per kwartaal of 1 keer per jaar) worden verricht. Voor activiteiten die niet met een zekere regelmaat plaatsvinden (zoals diepploegen of grootschalig onderhoud van watergangen) dient de initiatiefnemer zelf aan te tonen dat er sprake is van 'bestendig gebruik'.

Activiteiten die na voornoemde inventarisatie zijn gewijzigd of gestart, worden in deze bijlage buiten beschouwing gelaten. Deze dienen afzonderlijk te worden beoordeeld in het kader van de vergunningverlening, waarbij hoofdstuk 9 van het Beheerplan een indicatie geeft voor een mogelijke vergunningplicht.

5.2 Inventarisatie van activiteiten

De inventarisatie van bestaande gebruiksvormen heeft zich zowel gericht op activiteiten binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied als op activiteiten in het gebied daaromheen. Dit laatste is van belang om de externe werking van gebruiksvormen buiten het gebied mee te kunnen nemen in de beoordeling van de effecten. Bij het bepalen van de omvang van het gebied waarbinnen de activiteiten geïnventariseerd zijn, is rekening gehouden met de mogelijke reikwijdte van eventuele negatieve effecten op de Natura 2000-doelen.

5.2.1 Geïnventariseerde activiteiten binnen Natura2000

Recreatief gebruik

Stoomgemaal Hertog Reijnout en Bezoekerscentrum
Aan de waterloop de Wiel, ten zuiden van de Zeedijk in Arkemheen, ligt het uit 1883 stammende stoomgemaal 'Hertog Reijnout' (zie voor ligging figuur 5.1). Dit monument is het enige nog werkende gemaal met buitenschepraderen in Europa. Recentelijk is het gemaal gerestaureerd, waardoor dit monument behouden is gebleven.

In een oude kolenloods bij het stoomgemaal ligt tevens het bezoekerscentrum Arkemheen. Hier kunnen bezoekers een beeld krijgen van de cultuurhistorische en natuurwaarden in Arkemheen. Ook zijn er wisselende tentoonstellingen. Tijdens de maaldagen zijn er verschillende natuuractiviteiten in en rond het bezoekerscentrum.

Bij het stoomgemaal en het bezoekerscentrum ligt een parkeerplaats. Vanuit hier kunnen bezoekers wandel- en fietstochten ondernemen in Arkemheen. De parkeerplaats is te bereiken vanaf de N301 via de Zeedijk.

Zowel het stoomgemaal als het bezoekerscentrum zijn geopend vanaf 1 april tot en met 1 oktober op dinsdag t/m vrijdag van 10.00 tot 16.00 uur en zaterdag van 10.00 tot 13.00 uur. In de maanden juni, juli en augustus zijn het stoomgemaal en het bezoekerscentrum ook op zondagen geopend.
Volgens informatie van de Stichting Stoomgemaal en Bezoekerscentrum Arkemheen bedraagt het aantal bezoekers ongeveer 12.000-15.000 per jaar. Omdat er in de toekomst steeds meer activiteiten bij het stoomgemaal worden georganiseerd, zal dit bezoekersaantal naar verwachting de komende jaren toenemen.

Putterstoomgemaal
In de Putterpolder in het oostelijk deel van het Natura 2000 gebied ligt het historische Putterstoomgemaal (zie voor ligging figuur 5.1). Het stoomgemaal is te bereiken vanaf de Zeedijk en de Arlersteeg. Het gemaal is elke woensdagochtend geopend en kan dan worden bezocht. In het voorjaar en de zomermaanden zijn er regelmatig zogenaamde maaldagen. Voor de periode in het jaar 2008 gaat het hier dan om ongeveer 10 dagen (www.putterstoomgemaal.nl). Het aantal bezoekers is niet bekend.

Camping Arlerstrand
In het deel van de Putterpolder dat onderdeel is van het Natura 2000 gebied Arkemheen, ligt een voormalige zandwinplas, die is ontstaan bij de aanleg van de A28 (zie figuur 5.1). Het betreft het Arlerstrand, dat op dit ogenblik in gebruik is als recreatieplas en officieel de functie zwemwater heeft. Het is niet bekend hoeveel bezoekers naar de zwemplas trekken bij mooi weer. Rond de Arlerplas ligt een voorziening voor verblijfsrecreatie, met een maximum van 151 stacaravans en 7 recreatiewoningen (Bestemmingsplan Westelijk Buitengebied, gemeente Putten). Alleen campinggasten mogen gebruik maken van de aanliggende recreatieplas. Campinggasten gebruiken het omliggende gebied in de Putterpolder voor verschillende vormen van recreatie, zoals wandelen, fietsen, hond uitlaten, vliegeren etc.

Infrastructuur ten behoeve van recreatie
In Arkemheen komen verschillende infrastructurele werken voor, waaronder ook die gebruikt worden door recreanten. Het gaat hier om officiële en bewegwijzerde fiets- en wandelroutes die deels de lokale wegen of speciaal voor dat doel aangelegde fiets- en wandelpaden volgen. De twee meest belangrijke routes waar het hier om gaat zijn weergegeven in figuur 5.2 en kunnen als volgt worden beschreven:

- Fietsdagtocht rond Nijkerk; deze fietsroute loopt vanaf het station van Nijkerk langs het Nekkeveld naar de Zeedijk. Hier loopt de route parallel aan de Zeedijk van west naar oost en doet het beide historische stoomgemalen aan. De route verlaat het Natura 2000 gebied ter hoogte van het strand Nulde. De fietsroute langs de Zeedijk sluit aan op een fietsroute langs de Laak, die vanaf de nieuwe wijk Vathorst in Amersfoort naar het Nijkerkernauw voert.

- Het Veen- en Veldendijkpad is een cultuur- en natuurhistorische wandelroute (klompenpad) die loopt van Nijkerk naar Spakenburg, via het Nekkeveld en de Oostdijk.

Kaart 1. Recreatief gebruik

De weergegeven Natura 2000 begrenzing op deze kaart is gedateerd. Voor de vastgestelde begrenzing wordt verwezen naar hoofdstuk 2 en het aanwijzingsbesluit (bijlage 4).

Infrastructuur

Infrastructuur ten behoeve van wegverkeer

In Arkemheen komen verschillende infrastructurele werken voor, zoals wegen, fiets- en wandelpaden en vaarwegen (zie figuur 5.2 voor ligging en figuur 1.1 voor toponiemen). Wat betreft de recreatieve fiets- en wandelpaden, deze zijn al besproken in de paragraaf over het recreatieve gebruik van het gebied (zie vorige paragraaf).

De N301 van Nijkerk naar Flevoland is de belangrijkste doorgaande weg in het gebied. De N301 loopt dwars door het Natura 2000 gebied en splitst deze in een westelijke en oostelijke helft. Verder komen in het gebied een aantal lokale wegen voor, waaronder de Arlersteeg, Middelbeekweg, Bontepoort en Nekkeveld. In het noordelijk deel wordt het Natura 2000 gebied begrensd door de Zeedijk. Aan de binnenzijde van deze dijk ligt een lokale weg die deels toegankelijk is voor autoverkeer en deels alleen door fietsers mag worden begaan.

De Arkerweg is recentelijk verboden voor gemotoriseerd verkeer, met uitzondering van bestemmingsverkeer. Doel van deze maatregel is om het sluipverkeer tussen de N301 en de A28 tegen te gaan (figuur 5.2). Omdat afsluiting met een verbodsbord onvoldoende werkt, is de gemeente Nijkerk nu bezig met het voorbereiden van andere maatregelen.

Langs de zuidwestrand van het gebied loopt de Bunschoterweg (N806), die vooral in de spits veel gebruikt wordt door verkeer tussen Nijkerk en Bunschoten-Spakenburg. Verder ligt evenwijdig aan de Arkervaart de Arkersluisweg, die vaak als sluiproute wordt gebruikt door verkeer richting de bedrijventerreinen ten noorden van Nijkerk.

Voor alle wegen in het gebied is een normaal wegbeheer van toepassing met het enkele malen per jaar maaien van bermen en periodiek wegonderhoud.

Infrastructuur ten behoeve van scheepvaart

In het gebied ligt een aantal vaarten waaronder de Wiel en de Arkervaart. Deze laatste vaart wordt door de commerciële scheepvaart gebruikt als verbinding tussen de randmeren en Nijkerk. De Wiel wordt niet gebruikt door recreatieve scheepvaart.

De Arkervaart wordt intensief gebruikt door de scheepvaat met circa 2.500 vaarbewegingen op jaarbasis. Aan het zuidelijke deel van de Arkervaart is onder andere de industriehaven van Nijkerk gevestigd. Van de 2.500 vaarbewegingen worden er 2.000 door de binnenvaart uitgevoerd. De overige 500 vaarbewegingen betreft recreatief verkeer (Niebeek, 2010).

Luchtvaart

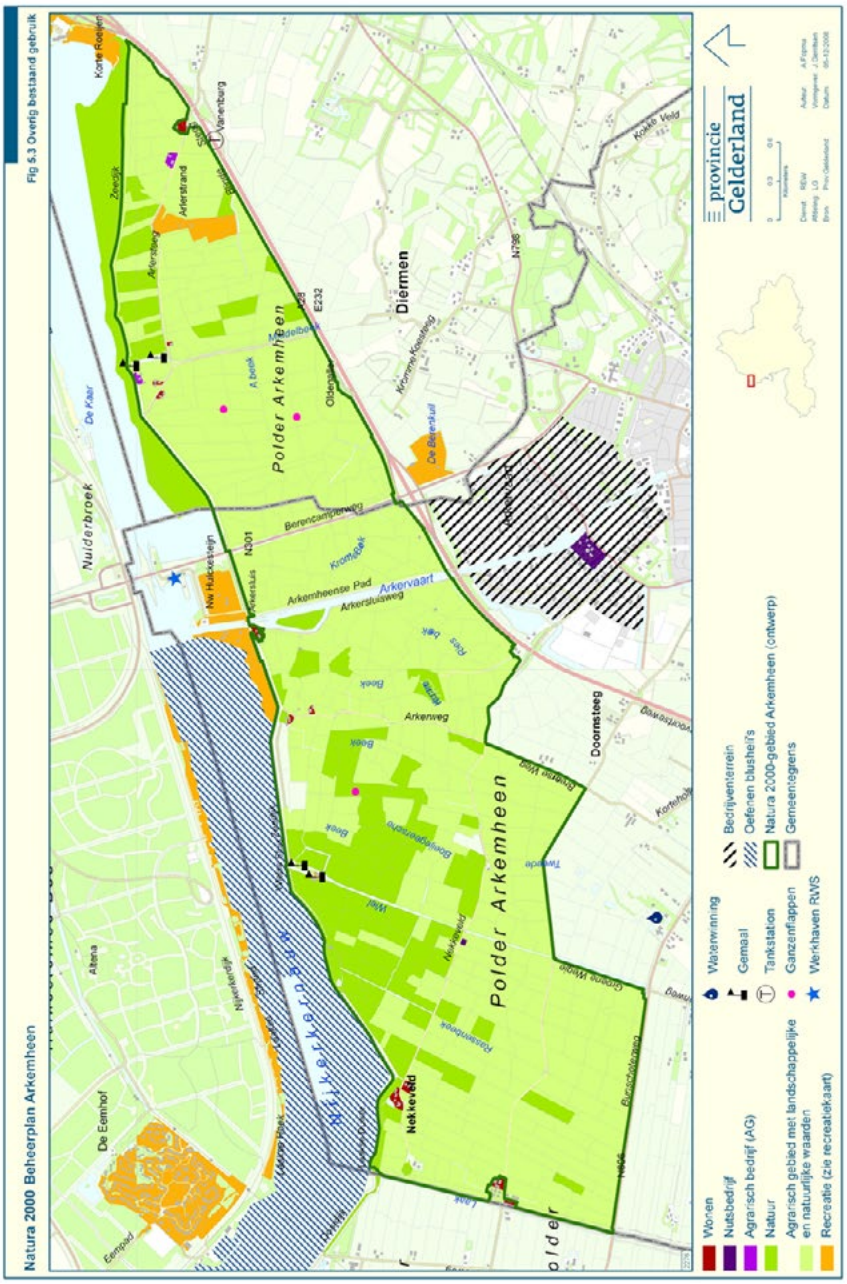
In Nederland zijn enkele laagvlieggebieden waar defensie helikopters mogen vliegen op zeer beperkte hoogte. Deze gebieden zijn vastgelegd in de ‘VFR-nachtvluchten en minimum vlieghoogten voor militaire luchtvaartuigen’. Buiten deze gebieden geldt dat in de rest van Nederland door Defensie mag worden gevlogen met een minimumhoogte van 210 meter boven aaneengesloten bebouwing en 50 meter boven open gebied. Arkemheen maakt geen onderdeel uit van een laagvlieggebied, zodat hier de minimum vlieghoogte 50 meter bedraagt (bron: Ministerie van Defensie).

Er wordt regelmatig met defensiehelikopters gevlogen boven Arkemheen. Hierbij wordt een minimale hoogte van 50 meter aangehouden. De frequentie waarmee er boven het gebied wordt gevlogen is niet bekend. Ook andere instanties (handhavers, politie, e.d) en particulieren kunnen boven het gebied vliegen.

Kaart 2. Infrastructuur

De weergegeven Natura 2000 begrenzing op deze kaart is gedateerd. Voor de vastgestelde begrenzing wordt verwezen naar hoofdstuk 2 en het aanwijzingsbesluit (bijlage 4).

Kaart 3. Wonen, werken en diverse activiteiten

De weergegeven Natura 2000 begrenzing op deze kaart is gedateerd. Voor de vastgestelde begrenzing wordt verwezen naar hoofdstuk 2 en het aanwijzingsbesluit (bijlage 4).

Agrarisch gebruik

Melkveehouderij

Arkemheen wordt voornamelijk gebruikt door melkveehouderijen, zodat bijna het hele gebied uit blijvend grasland bestaat. Het gebied wordt extensief beweid door jongvee en melkkoeien die droog staan, omdat voor melkvee de afstand tussen de boerderijen en de percelen te groot is. Wel wordt op verschillende percelen beweiding door schapen toegepast.

In de gangbare melkveehouderij worden de volgende activiteiten onderscheiden, waarmee bij het opstellen van dit Natura 2000 beheerplan rekening gehouden moet worden:

- Rollen en slepen
- Graslandbewerking
- Bemesten
- onkruidbestrijding
- Overige activiteiten*

* Bij overige activiteiten moet gedacht worden aan zaken zoals aanplanten of rooien van erfbeplanting bij veehouderijen, afrasteren van percelen met prikkeldraad e.d., reguliere aan- en afvoer (melk, mest, voer, etc.), lozen op het riool en opslag van brandstoffen, bestrijdingsmiddelen etc.

Akkerbouw
In de Putterpolder is op een oppervlakte van ca. 4,6 ha, sprake van maisteelt.

Afbeelding 1 Huidige locatie akkerbouw in Putterpolder.

Paardenhouderijen en Paardenbakken
In en in de randzone van Arkemheen worden hier en daar hobbymatig paarden gehouden. Het gaat hier om een enkele paardenhouderij (hobbymatig) met paardenbak.

Natuurbeheer

Binnen Arkemheen is zowel natuurbeheer (reservaatsbeheer) als agrarisch natuurbeheer aan de orde.

Agrarisch Natuurbeheer
Het grootste deel van de agrarische percelen in Arkemheen wordt beheerd door boeren, waarvan de meeste lid zijn van de Agrarische Natuurvereniging 'Stichting BAO'. In de Stichting werken een groot aantal grondeigenaren, grondgebruikers en vrijwilligers (meest mensen die meehelpen met de nestbescherming) samen. De Stichting had in 2008 voor 1.175 ha grasland in Arkemheen een collectieve SAN-overeenkomst afgesloten voor weidevogels. De overeenkomst bevatte een mix van lichtere pakketten, met alleen nestbescherming of randenbeheer, en zwaardere pakketten, meestal met een uitgestelde maaidatum (variërend

van 23 mei tot 22 juni). Het aandeel hectares met een uitgestelde maaidatum bedroeg in 2006 37%. Het overgrote deel van de SAN-pakketten was afgesloten voor zeer soortenrijk weidevogelgebied, wat wijst op hoge dichtheden weidevogels. De collectieve SAN-overeenkomst liepen tot 2010.

Op 15 maart 2010 is het collectief weidevogelbeheerplan Arkemheen vastgesteld. De meeste agrariërs hebben wederom een weidevogelbeheerovereenkomst op basis van de SNL afgesloten.

Reservaatsbeheer
In totaal bezit Staatsbosbeheer nu ca. 275 hectare poldergebied binnen Arkemheen. De bezittingen concentreren zich in twee gebieden: een gebied in de Nijkerkerpolder tussen de weg Nekkeveld, de Arkerweg en de Zeedijk langs het Nijkerkernauw (de zogenaamde Driehoek) en een ander gebied tussen de Zeedijk langs het Nuldernauw en de Arlersteeg in de Putterpolder (zie kaart 4).

Staatsbosbeheer beheert het gebied niet zelf, maar besteedt dit uit aan agrariërs uit de omgeving in de vorm van driejarige pachtcontracten. In de pachtcontracten zijn afspraken vastgelegd over maaidata (na 1 juni), tijdstip van inscharing van vee (na 1 mei), veedichtheid en bemesting. Het beheer is geheel afgestemd op weidevogels, met uitzondering van enkele kleine schraallandpercelen.

In het reservaatgebied van Staatsbosbeheer (de Driehoek) wordt een deel (ca. 50 ha) beheerd door de biologische melkveehouderij 'De Ark'. Op dit bedrijf worden de percelen bemest met zelf geproduceerde ruige stalmest, wat een positief effect heeft op de bodemfauna en op de nestgelegenheid voor weidevogels. Verder wordt op dit bedrijf mozaïekbeheer toegepast; dit houdt in dat op 15 ha grasland pas na 15 juni wordt gemaaid en dat op percelen die eerder worden gemaaid of beweid, met nestbeschermers wordt gewerkt. Ook wordt vee zo veel mogelijk ingeschaard op percelen die het minste van belang zijn voor broedende weidevogels. Het gebied is zo nat, dat vaak pas eind mei gemaaid, beweid en bemest kan worden.

Personeel van Staatsbosbeheer surveilleert regelmatig door het gebied om de rust te garanderen. Vanaf de wegen en de Zeedijk is het gebied goed te bekijken.

Voor het reservaatgebied zijn nauwelijks Subsidie Natuurbeheer (SN) contracten afgesloten (zie figuur 5.5), omdat Staatsbosbeheer direct door het Rijk wordt gesubsidieerd. Alleen voor twee percelen van Natuurmonumenten in de Putterpolder is een pakket afgesloten voor natuurlijk grasland.

Kaart 4. Natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer

De weergegeven Natura 2000 begrenzing op deze kaart is gedateerd. Voor de vastgestelde begrenzing wordt verwezen naar hoofdstuk 2 en het aanwijzingsbesluit (bijlage 4).

Waterbeheer

Peilbeheer

In de Nijkerkerpolder liggen op dit moment drie peilvakken (zie figuur 5.6).
De oppervlaktewaterpeilen liggen hier nu vast op NAP - 65 cm. Dit geldt zowel voor de zomer als winterperiode. De praktijkpeilen wijken daar wat van af en variëren van NAP -50 cm tot NAP -71 cm (Grontmij 2002).

De Putterpolder bestaat ook uit drie peilvakken. In alle drie de peilvakken functioneert een systeem van zomer- en winterpeilen. De zomerpeilen liggen tussen NAP -50 cm en NAP -65cm, de winterpeilen liggen hier 15 tot 30 cm onder (NAP -70 cm tot NAP -80 cm). De praktijkpeilen komen hier in de zomer mee overeen, in de winter zijn de praktijkpeilen in het noordoostelijk deel van de Putterpolder ongeveer 15 cm hoger dan die van het peilbesluit uit 1991 (Grontmij 2002).

De hiermee corresponderende grondwatersituatie kan worden beschreven aan de hand van grondwaterpeilen, gemeten in peilbuizen in het reservaatgebied van Staatsbosbeheer. Figuur 5.7 (A) presenteert de grondwaterstanden (uitgedrukt in cm ondermaaiveld) in het reservaatgebied in de Nijkerkerpolder, ten noorden van Nekkeveld en op ongeveer 450 meter ten oosten van de waterloop Wiel. Uit deze figuur kan worden afgeleid dat in de winter het grondwaterpeil bijna reikt tot aan het maaiveld en in de zomer uitzakt tot gemiddeld 45 cm beneden maaiveld. Dergelijke fluctuaties zijn ook in andere peilbuizen in hetzelfde reservaatgebied aangetroffen. De grondwaterpeilen (uitgedrukt in cm onder maaiveld) in het Staatsbosbeheer reservaat in de Putterpolder zijn weergegeven in figuur 5.7 (B). Uit de figuur kan worden afgeleid dat de Putterpolder over het algemeen iets droger is dan de Nijkerkerpolder.

Inlaten gebiedsvreemd water

In periode van droogte wordt op verschillende plaatsen binnen Arkemheen water ingelaten. Doel hiervan is het op peil houden van de waterstanden in de polder (zie boven). De inlaat vindt vooral plaats vanuit het Nijkerkernauw via de Arkervaart. Wegens de slechte waterkwaliteit beperkt Waterschap Vallei & Eem het inlaten van water uit de Arkervaart zo veel mogelijk.

Normen voor wateroverlast

In het nieuwe Waterplan Gelderland worden normen opgenomen voor wateroverlast. Voor Natura 2000-gebieden worden de normen in het Natura 2000-beheerplan opgenomen. In hoofdstuk 8 wordt hierop teruggekomen.

Kaart 5. Peilbeheer

De weergegeven Natura 2000 begrenzing op deze kaart is gedateerd. Voor de vastgestelde begrenzing wordt verwezen naar hoofdstuk 2 en het aanwijzingsbesluit (bijlage 4).

Beheer waterlopen

Tot het normale landbouwkundig gebruik behoort het schonen van sloten. In Arkemheen worden alle sloten jaarlijks geschoond met de maaikorf, om plantenmateriaal te verwijderen. Hiermee wordt meestal in de maand september begonnen. Ook wordt in sommige gevallen geschoond in de maanden juni-half juli. Dit gebeurt vooral in waterlopen die weer snel dichtgroeien en van belang zijn voor een goede doorstroming. Bij het uitvoeren van schoningswerkzaamheden wordt gewerkt volgens de gedragscode van de Waterschappen.

Wateronttrekkingen

Binnen het Natura 2000 gebied heeft de afgelopen jaren op een aantal plaatsen zogenaamde bronbemalingen plaatsgevonden (bron: Provincie Gelderland). Deze bronbemalingen waren tijdelijk van aard en zijn onderhand gestopt, zodat hierop verder niet wordt ingegaan. Wel zal in het hoofdstuk 7 (effectbeschrijving) worden nagegaan of van deze beperkte vorm van wateronttrekking negatieve effecten zijn te verwachten. Op dit ogenblik vindt er binnen het gebied nog één wateronttrekking plaats. Het gaat hier om de jaarlijkse onttrekking van 4.500 m3 water door de camping bij het Arlerstrand.

Faunabeheer en schadebestrijding

In Arkemheen zijn verschillende vormen van beheer en schadebestrijding toegestaan, waaronder het vangen en doden van Konijnen, Houtduiven, Zwarte kraaien, Kauwen, Mollen, Vossen, Knobbelzwanen en ganzen, evenals het schudden en rapen van eieren van Knobbelzwanen. Voornoemde activiteiten mogen worden uitgevoerd op basis van een landelijke vrijstelling of ontheffing onder voorwaarden.

Verder worden in het gebied Muskusratten en Beverratten bestreden met behulp van klemmen, fuiken en vangkooien. Bij deze laatste activiteit werd in het gebied gebruik gemaakt van quads. Dit laatste is echter op grond van de op 21 juli 2008 verleende aanwijzing artikel 67 Flora- en faunawet niet meer mogelijk.

Sportvisserij

In Arkemheen wordt ook sportvisserij beoefend. Hengelsportvereniging “Hoop op Geluk” bezit het visrecht. Sportvissen vindt voornamelijk plaats langs de grotere waterlopen, zoals de Wiel en de Arkervaart, waarbij gevist wordt vanaf de oever langs bestaande wegen en (fiets) paden. Langs de Arkervaart worden regelmatig viswedstrijden gehouden. Er wordt met name langs de Arkervaart ook wel ’s nachts gevist op Karpers. Ook wordt er gevist vanaf de dijk in de randmeren (figuur 5.1). In de Delta Schuitenbeek wordt sporadisch wadend gevist. Deze laatste activiteit zal getoetst worden in het Natura 2000 beheerplan Veluwerandmeren.

Ganzen flappen

In het kader van wetenschappelijk onderzoek naar het trekgedrag van ganzen worden nog jaarlijks veel ganzen van een ring en/of halsband voorzien. Om de dieren te ringen moeten ze eerst worden gevangen. Dit gebeurt in de regel met grote netten. Dit zogenaamde ‘Ganzen flappen’ wordt in de wintermaanden in Arkemheen bijna dagelijks afwisselend op een drietal plaatsen uitgevoerd (kaart 3).

Opgaande beplanting

Opgaande beplanting komt in Arkemheen vooral voor langs erven, de camping Arlerstrand en enkele bomen in en langs het gebied. Sporadisch komen ook in het gebied opgaande beplantingen voor.

5.2.2 Geïnventariseerde gebruik buiten Natura2000

Recreatief gebruik

Recreatiegebied Nieuw Hulckesteijn
Het recreatiegebied Nieuw Hulckesteijn ligt net buiten de noordgrens van Arkemheen, vlak bij de uitmonding van de Arkervaart in het Nijkerkernauw (zie figuur 5.1). Het gebied bestaat uit enkele zandstranden en ligweiden waar bezoekers in de zomermaanden kunnen zonnen en zwemmen in het ondiepe water van het Nijkerkernauw. Ook zijn er vanaf het recreatiestrand diverse mogelijkheden voor kleine watersport, zoals windsurfen. Daarnaast vinden er evenementen plaats variërend van 20-100 personen (sport en spel, outdoor-activiteiten en barbecues). In het recreatiegebied zijn een aantal voorzieningen aanwezig, waaronder een parkeervoorziening met 800 plaatsen, toiletten, een kiosk en een café-restaurant. Ook is er een scouting met clubgebouw gevestigd.

Het recreatiegedeelte is toegankelijk van zonsopgang tot zonsondergang. Het gebied grenst aan de camping Nieuw-Hulckesteijn en de jachthaven de Zuidwal (zie hieronder). Op dit ogenblik bedraagt het aantal bezoekers gemiddeld 35.000 per jaar (bron: RGV). De verwachting is dat het zwaartepunt van het bezoek ligt in de zomermaanden.

Strand Nulde
Ingeklemd in de smalle strook tussen de Zeedijk, het Nuldernauw en de A28 ligt ten noordoosten van Arkemheen het recreatiegebied Strand Nulde. Deze zone is zeer intensief in gebruik voor diverse vormen van dag- en verblijfsrecreatie. Ook vinden er evenementen plaats; kleine evenementen variërend van 20 tot 250 personen, middelgrote evenementen zoals beachvolleybal en bedrijfsfeesten en daarnaast ook enkele grote evenementen zoals Soul Survivor, Beach Tractor Pull en een circus (bron: RGV). In het gebied liggen verder een strand, camping, jachthaven, motel en parkeercapaciteit. De ligging van een deel van deze faciliteiten is weergegeven in figuur 5.1. Arkemheen is in de noordoostpunt verbonden met het recreatiegebied door een smalle weg. Deze weg is verboden voor gemotoriseerd verkeer en alleen toegankelijk voor wandelaars en fietsers.

Het aantal bezoekers aan strand Nulde bedraagt gemiddeld 200.000 per jaar (bron: RGV).

Aanlegplaats Stoomgemaal Hertog Reijnout
Ter hoogte van historisch stoomgemaal Hertog Reijnout ligt in het Nijkerkernauw een aanlegsteiger ten behoeve van vaarrecreanten die het historische stoomgemaal per boot willen bezoeken. Vanaf de aanlegsteiger is het een klein stuk wandelen over de Zeedijk naar het betreffende stoomgemaal.

Camping Nieuw Hulckesteijn
Camping Nieuw Hulckesteijn is een camping grenzend aan de jachthaven de Zuidwal. De camping is geopend van 1 april tot 1 oktober en heeft de beschikking over 370 vaste stacaravans en 8 toeristische standplaatsen. Voorzieningen zijn een speeltuin, zwembad, sport- en speelvelden, kantine/disco en kampwinkel. Ook zijn er aanlegsteigers voor boten.

Jachthaven de Zuidwal
De Jachthaven de Zuidwal is een verenigingshaven met 350 natte en droge ligplaatsen, botenopslag, botenhelling, brandstofverkooppunt, horeca/clubgebouw, sanitair, etc. De jachthaven is met name in gebruik in de maanden mei-oktober. Het merendeel van de vaartuigen blijft op de randmeren. De Arkervaart wordt voor de recreatievaart als vrij onaantrekkelijk beoordeeld. Dit wordt o.a. veroorzaakt door de aanwezigheid van bruggen en sluizen en plaatselijk veel verkeer en industrie. Vooral voor zeiljachten is het viaduct over de Arkervaart een belangrijke hindernis (Bestemmingsplan buitengebied Nijkerk 2006). Het aantal recreatieve verkeersbewegingen op de Arkervaart bedraagt 500 per jaar (Niebeek, 2010).

Infrastructuur (wegen, fiets- en wandelpaden, A28)

Infrastructuur voor wegverkeer
Aan de zuidoostgrens van Arkemheen ligt de autosnelweg A28 (kaart 2.). Deze weg vervult een belangrijke functie in het landelijke hoofdwegennet. In het oostelijk deel van het gebied grenst de snelweg nagenoeg direct, alleen gescheiden door berm en bermsloot, aan Natura2000. Het westelijk deel van Arkemheen ligt op enige afstand van de A28. Voor deze rijksweg is het normale wegbeheer van toepassing met periodiek wegonderhoud, bermbeheer en bermslootbeheer.

De enige verbinding van het gebied met de A28 vormt de afslag 9 bij de N301. De overige wegen aan de rand van het Natura 2000 gebied hebben vooral een lokale functie. Ook voor deze wegen is een normaal weg- en bermbeheer van toepassing.

Infrastructuur t.b.v. scheepvaart
Ten noorden van Arkemheen liggen, als onderdeel van de Veluwerandmeren, het Nijkerkernauw en het Nuldernauw. Zowel het Nijkerkernauw als het Nuldernauw wordt door de commerciële scheepvaart gebruik als vaarroute. De vaargeul die gebruik wordt door de commerciële scheepvaart ligt op ongeveer 250-500 meter van de Zeedijk.

Tussen het Nuldernauw en Nijerkernauw ligt, buiten het Natura 2000 gebied, de Nijkerkersluis. Deze schutsluis wordt zowel door de commerciële als recreatieve scheepvaart gebruikt. Ten zuiden van de schutsluis ligt een werkhaven van RWS inclusief ligplaats voor wachtende schepen (zie figuur 5.3).

Bij de invaart van de Arkervaart ligt de Vedderkade (figuur 5.1). Dit is een aanleggelegenheid voor zowel de beroeps- als de recreatievaart. De aanleggelegenheid is in beheer bij de gemeente Nijkerk.

Overige Infrastructuur
Op circa een kilometer afstand ten westen van het Natura 2000 gebied bevindt zich een hoogspanningsleiding.

Wonen, al of niet met agrarische nevenactiviteiten

Binnen Arkemheen (maar buiten de begrenzing)
In het definitieve aanwijzingsbesluit van september 2009 zijn de woonbestemmingen op de plankaart buiten de begrenzing gelaten. In Arkemheen liggen verschillende gronden die in het bestemmingsplan buitengebied van de gemeenten Nijkerk en Putten zijn bestemd voor wonen, al of niet in combinatie met agrarische nevenactiviteiten. Deze woonbestemmingen zijn op de kaart in kaart 3. aangegeven.

Bij een aantal woningen, bijvoorbeeld grenzend aan de woonboerderij de Ark, ligt ook een zone met intensieve veehouderij. Deze zonering is als zodanig op de kaart in figuur 5.3 aangegeven en wordt hier samengenomen met de functie wonen. De functie intensieve veehouderij moet worden beschouwd als een niet-grondgebonden agrarisch bedrijf voor het houden van vee, waarbij dit houden van vee geheel of nagenoeg geheel plaatsvindt in gebouwen. Deze gebouwen (stallen) staan vaak naast de woning. Bij enkele agrarische bedrijven in het gebied is geen sprake meer van een volwaardige melkveehouderij, maar hoogstens van een neventak. Het gaat hier dan om agrarische nevenactiviteiten, zoals het houden van hobbydieren.

Naast wonen zijn er ook locaties met een "beroep aan huis". Op de Arlersteeg 31 zit een detacheringsbureau.

Buiten Arkemheen
Ten zuiden van Arkemheen ligt Nijkerk (figuur 3), een stad met ongeveer 26.000 inwoners. De noordrand van de bebouwde kom van Nijkerk bestaat grotendeels uit bedrijventerrein (zie onder). De bebouwde kom is verbonden met het Natura 2000 gebied via de N301 en de lokale weg richting Nekkeveld.

Op ongeveer 2 km ten westen van Arkemheen ligt het dorp Bunschoten-Spakenburg (niet op kaart) met ongeveer 19.000 inwoners. Deze woonconcentratie is via de Bunschoterweg verbonden met het Natura 2000 gebied.

Op ca. 3 km afstand begint de stad Amersfoort met ca 150.000 inwoners (niet op kaart). Voor de bewoners in het noord-oosten van de stad is Arkemheen uitloopgebied.

Aan de rand van het Natura 2000 gebied liggen verspreid vrijstaande woningen, boerderijen en agrarische bedrijven.

Bedrijventerreinen
Aan de noordrand van Nijkerk, deels ingeklemd tussen de woonbebouwing van Nijkerk en de A28 ligt een aantal aaneengesloten bedrijventerreinen (zie voor ligging kaart 3). Het gaat hier om de terreinen Smidspol, Arkervaart 90, Arkervaart West, Arkervaart Oost, Watergoor, De Driehoek, De Flier, en Watergoor 2000.
In totaal beslaan de verschillende terreinen een bruto oppervlakte van ongeveer 190 ha. De bedrijven die op het park liggen kunnen worden gerekend tot categorie 1 tot 4 (licht tot matig milieuhinderlijke activiteiten) (bronnen: gemeente Nijkerk, gemeente Putten en Provincie Gelderland).

Op ongeveer 1 km ten westen van Arkemheen liggen, tegen Spakenburg en Bunschoten aan, de bedrijventerreinen Zuidwenk, De Kronkels Haarbrug en Haarbrug-Noord. De Kronkels is meer dan 35 jaar oud en een traditioneel terrein dat vooral ruimte biedt aan bedrijven die actief zijn in de bouw, metaalnijverheid, transport en logistiek. Op het bedrijventerrein Zuidwenk dat dateert uit de jaren 70, bevinden zich vooral visverwerkende bedrijven en bakkerijen. In totaal gaat het om meer dan 500 ondernemingen, met bijna 8.000 arbeidsplaatsen (www.provincie-utrecht.nl).

Vliegen (oefenen blushelikopters)

In 2002 zijn door het Ministerie van Defensie en de Provincies Utrecht, Flevoland en Gelderland afspraken gemaakt om het Nijkerkernauw te gebruiken als oefengebied voor blushelikopters (zie voor ligging van het oefengebied kaart 3). Het gaat hier om het trainen met zogenaamde 'firebuckets', dit zijn watercontainers die in het Nijkerkernauw worden bijgevuld en vervolgens per helikopter naar de brandhaard worden getransporteerd.

Afgesproken is om in deze omgeving alleen het Nijkerkernauw als oefengebied te gebruiken. Ook wordt het gebied zo veel mogelijk vanuit het zuidwesten benaderd. Dit betekent dat in het kader van de oefeningen niet boven Arkemheen wordt gevlogen. Verder is afgesproken dat van oktober t/m maart niet wordt geoefend, dit vanwege de watervogels in het Nijkerkernauw. Het Nijkerkernauw kan wel in tijden van calamiteiten binnen deze periode worden gebruikt om 'firebuckets' af te vullen.

Beheer van sloten en dijken buiten Natura 2000

Ook rondom het Natura 2000 gebied worden sloten geschoond en gebaggerd. Een andere belangrijke vorm van beheer is het beheer van de dijk langs de Delta Schuitenbeek en het Nijkerkernauw. Hierbij worden ook schapen ingezet voor de begrazing en onkruid wordt incidenteel met chemicaliën bestreden.

Water

Waterontrekking / Waterwinning

Langdurige en grootschalige wateronttrekking buiten Arkemheen vindt op dit ogenblik alleen plaats bij het Vitens pompstation 'De Holk' aan de Bunschoterweg ten zuiden van Arkemheen. De Holk levert het drinkwater van Nijkerk tot aan de regio Barneveld. Omdat een deel van het drinkwater uit Flevoland wordt betrokken, is de onttrekking bij de Holk de laatste jaren gehalveerd. In 2007 is ongeveer 3,5 miljoen m3 water opgepompt. Omdat door de Provincie 10 miljoen m3 is vergund (al voor peildatum van 1 oktober 2005), gaan we bij de effectbeschrijving uit van deze laatste waarde. Het plan is om deze vergunningcapaciteit de komende tijd terug te brengen naar 7 miljoen m3 (bron: Provincie Gelderland en Vitens).

Waterzuivering

Op het bedrijventerrein aan de Arkervaart ten noorden van Nijkerk, ligt de Waterzuiveringsinstallatie van Nijkerk (in werking voor peildatum 1 oktober 2005; figuur 5.3). Het Waterschap Vallei & Eem bouwt sinds juni 2007 op deze waterzuivering een discontinue zandfilter. Het zandfilter, dat in de loop van 2008 in werking is getreden, heeft als doel om het fosfaat en zwevende stof uit het effluent te verwijderen. Naar verwachting zal de waterkwaliteit in de Arkervaart hierdoor sterk verbeteren (bron: Waterschap Vallei & Eem).

Beheer en schadebestrijding
Buiten het Natura 2000 begrenzing gebied Arkemheen gelden, buiten de vigerende regelgeving, geen beperkingen voor reguliere jacht en schadebestrijding.

Windmolens Eemmeerdijk
Langs de Eemmeerdijk in de gemeente Zeewolde heeft de Nuon een windmolenpark bestaande uit 19 windmolens.

5.3 Categorieën van geïnventariseerde activiteiten

In de volgende paragraaf wordt voor de verschillende activiteiten beoordeeld onder welke van de hierna te onderscheiden categorieën ze kunnen worden geschaard. Er worden zes categorieën onderscheiden. Bij het bepalen van de toepasselijke categorie is primair beoordeeld of de betreffende activiteit negatieve effecten heeft voor het behalen van de Natura 2000 doelen. Van bepaalde activiteiten zijn geen negatieve of juist positieve effecten te verwachten voor het Natura 2000-gebied. Indien een activiteit negatieve effecten kan hebben voor het gebied, rijst de vraag of de activiteit mogelijk gevolgen heeft voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Luidt het antwoord ontkennend, dan is er sprake van negatieve effecten. Luidt het antwoord bevestigend, dan is er sprake van mogelijk significante effecten. Vervolgens is beoordeeld of de verwachte significante effecten kunnen worden ondervangen middels het treffen van maatregelen. Indien dit niet mogelijk is, zullen voorwaarden gesteld moeten worden aan de uitoefening van de betreffende activiteit, teneinde de gestelde doelen te kunnen behalen. Indien het projecten betreft is in dat geval sprake van vergunningplicht en zal in een vergunningprocedure moeten worden bepaald of en zo ja welke voorwaarden nodig zijn. Indien het een handeling betreft is er geen vergunningplicht en wordt in dit beheerplan aangegeven aan welke voorwaarden de handeling moet voldoen. Gezien het verschil in vergunningplicht wordt onderscheiden tussen ‘projecten’ en ‘andere handelingen’. Tot slot is van activiteiten met een (beperkt) negatief effect beoordeeld of deze in cumulatie met andere projecten/handelingen tot significante effecten leiden.

5.3.1 Terminologie

Alvorens de verschillende categorieën worden beschreven zal eerst een aantal termen, dat in het kader van de categorie-indeling van belang is, kort worden toegelicht.

Wat is vergunningplichtig?
In de Natuurbeschermingswet 1998 staat dat voor projecten of andere handelingen een vergunningplicht geldt als deze een negatief effect kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied (Nbw 1998; art. 19d, lid 1).

Wat is een project?
Het is van belang om vast te stellen wat moet worden verstaan onder ‘project’. Daarbij wordt uitgegaan van de definitie in de MER-richtlijn (art. 1 lid 2). Onder een project wordt verstaan:
- Uitvoering van bouwwerken of de totstandkoming van installaties of werken;
- Andere ingrepen in natuurlijk milieu of landschap, inclusief ontginning.

Zodra er sprake is van een fysieke ingreep, is er sprake van een project. Het gaat daarbij om iets nieuws of een intensivering van een bestaande activiteit waarbij een fysieke ingreep plaatsvindt. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de bouw van een stal bij een bestaande veehouderij of een wijziging van het huisvestingssysteem.

Wat is een andere handeling?
Anders dan bij een project, vindt er in het geval van een andere handeling géén fysieke ingreep plaats. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een toename van het verkeer dat over een weg rijdt, zonder dat het wegtracé wordt gewijzigd, de openstelling van een bestaande, verharde weg en het wijzigen van het veebestand in bestaande stallen .

5.3.2 Categorie-indeling

De volgende categorieën van geinventariseerde activiteiten kunnen worden onderscheiden:

0 Activiteiten met geen of positieve effecten
Hieronder vallen alle activiteiten waarvan negatieve effecten voor het Natura 2000-gebied bij voorbaat kunnen worden uitgesloten of waarvan louter positieve effecten te verwachten zijn voor het gebied. Deze activiteiten zijn niet-vergunningplichtig.

1 Handelingen met mogelijk negatieve effecten
Onder deze categorie vallen alle handelingen waarvan negatieve effecten voor het Natura 2000-gebied te verwachten zijn. Hierbij gaat het om negatieve effecten die geen gevaar vormen voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied en waarvoor in dit beheerplan niet in het treffen van maatregelen is voorzien. Deze activiteiten zijn niet-vergunningplichtig.

2 Handelingen met mogelijk significant negatieve effecten
Hierbij gaat het om handelingen met dusdanig negatieve effecten, dat niet kan worden uitgesloten dat hierdoor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied in het gedrang komt. Tegenover de significant negatieve effecten van deze handelingen staan echter de positieve effecten van de maatregelen die zullen worden getroffen dan wel de positieve effecten die het gevolg zijn van de voorwaarden waaronder de activiteit moet worden uitgevoerd. Deze activiteiten zijn niet-vergunningplichtig.

3 Projecten zonder significant negatieve effecten
Onder deze categorie vallen projecten met negatieve effecten, die het halen van de instandhoudingsdoelstellingen echter niet bedreigen en waarvoor in dit beheerplan niet in het treffen van maatregelen is voorzien. Deze projecten zijn niet-vergunningplichtig.

4 Projecten zonder significant negatieve effecten mits maatregelen worden uitgevoerd
Hierbij gaat het om projecten waarvan significant negatieve effecten niet bij voorbaat kunnen worden uitgesloten. Indien echter de in dit beheerplan voorziene maatregelen worden uitgevoerd, waardoor de staat van instandhouding verbetert, kunnen significant negatieve effecten wél worden uitgesloten. Dit betreft situaties waarbij de voorziene maatregelen de effecten van de betreffende projecten volledig opheffen. Deze projecten zijn vrijgesteld van de vergunningplicht.

5 Projecten met mogelijk significant negatieve effecten

Onder deze categorie vallen projecten waarvan significant negatieve effecten niet kunnen worden uitgesloten. Niet bij voorbaat noch na het treffen van de in dit beheerplan voorziene maatregelen. De specifieke gevolgen van deze projecten voor de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied en de eventuele mogelijkheid om significant negatieve effecten te mitigeren dan wel compenseren, zullen in het kader van de vergunningverlening moeten worden onderzocht. Deze projecten zijn vergunningplichtig.

5.4 Beoordeling en indeling van geïnventariseerde activiteiten

5.4.1 Inleiding en uitgangspunten

In deze paragraaf worden de activiteiten, zoals beschreven in paragraaf 7.2, getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen en de verstoringsgevoeligheid ervan. Aan de hand van deze toets kan worden beoordeeld welke activiteiten strijdig zijn met de instandhoudingsdoelstellingen voor Arkemheen.Dit gebeurt in een aantal stappen.

1. Tabel 1. Geeft een overzicht van de mogelijke verstoringscomponenten in Arkemheen als gevolg van bestaand gebruik. De verschillende verstoringscomponenten zijn in de volgende paragraaf 5.2 verder toegelicht.
2. In de paragrafen 5.3 en 5.4 vindt de confrontatie (effectbeschrijving) plaats van het bestaande gebruik in en rond Arkemheen met de instandhoudingsdoelen.
3. Op basis van de uitkomsten van de confrontatie wordt in deze stap nagegaan welke vormen van bestaand gebruik vrijgesteld worden van vergunningplicht in het kader van de Natuurbe-schermingswet, al dan niet na het nemen van mitigerende maatregelen. Hierbij moet worden benadrukt dat de vergunningplicht alleen geldt voor activiteiten die gevolgen hebben voor Natura 2000 soorten en Algemene doelen.

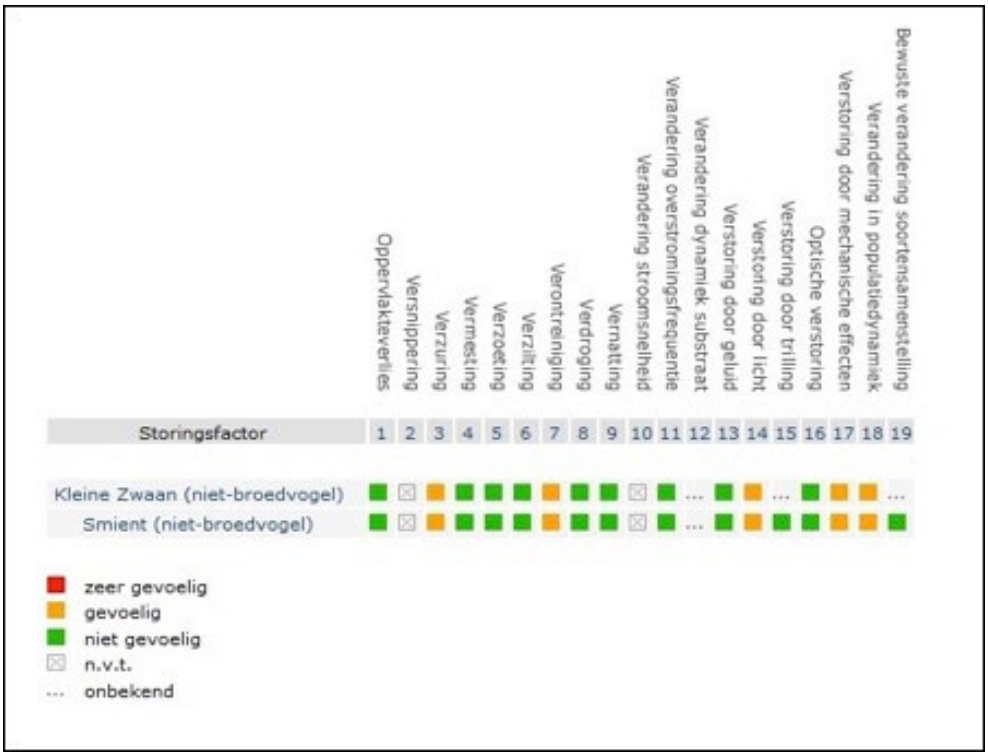
Zoals hierboven gesteld wordt het bestaand gebruik getoetst aan de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000 soorten). Ook wordt er getoetst aan de zogenaamde Algemene doelen zoals verwoord in het aanwijzingsbesluit van het Natura 2000 gebied Arkemheen. Het gaat hier dan vooral om het doel ‘Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten’.

5.4.2 Effectbeoordeling binnen Natura 2000

In deze paragraaf wordt een beschrijving gegeven van mogelijke effecten van het bestaand gebruik en beheer in Arkemheen. Hierbij is gekozen voor de aanpak waarbij elke activiteit afzonderlijke wordt beoordeeld in de volgorde die ook in hoofdstuk 5 is gehanteerd.

Bij de het vaststellen van mogelijke effecten is onder andere gebruik gemaakt van de kennis over de verwachte verstoringscomponenten en storingsgevoeligheid van de soorten uit de effectenindicator (zie tabel 1). De effecten en de daaruit voortvloeiende beoordeling met betrekking tot vergunningplicht in de zin van de Natuurbeschermingswet ‘98, zijn voor elke vorm van bestaand gebruik samengevat in tekstkaders.

Naast de effecten op de Natura 2000-instandhoudingsdoelen zijn ook de effecten op de weidevogels opgenomen. Deze effecten worden niet beoordeeld in het kader van de Natuurbeschermingswet maar in andere kaders. Waar in het navolgende wordt gesproken over vergunningplicht betreft dit dus alleen de Natuurbeschermingswet en de Natura-2000-doelen. Dat neemt niet weg dat activiteiten die nadelig zijn voor weidevogels in ander kader vergunningplichtig kunnen zijn (bijv. Bestemmingsplan of Flora en Faunawet). Dat is in dit document niet verder uitgewerkt.

Tabel 1 gevoeligheden per soort (bron: effectenindicator ministerie van EZ)

In de effectenindicator (Tabel 1) is aangegeven dat de soorten niet gevoelig zijn voor optische verstoring. Voor met name de Kleine zwaan en in mindere mate ook de Smient is er wel degelijk sprake van verstoring door optische verstoring.

Recreatief gebruik

Dagrecreatieve voorzieningen (stoomgemalen en bezoekerscentrum)
In Arkemheen zijn twee dagrecreatieve voorzieningen aanwezig, namelijk het stoomgemaal Hertog Reijnout (met bezoekerscentrum) en het Putter stoomgemaal.

- **Stoomgemaal Hertog Reijnout**

Het stoomgemaal Hertog Reijnout, met daarin een bezoekerscentrum, trekt jaarlijks 12.000-15.000 bezoekers. Er is een duidelijke trend naar hogere bezoekersaantallen.
Omdat de voorziening tussen 1 oktober en 1 april gesloten is, zijn er geen negatieve effecten te verwachten op de Kleine zwaan, die vanaf oktober tot maart in Arkemheen verblijft.
De Smient zit ook in april nog massaal op de Wiel, maar deze soort heeft weinig tot geen last van de bezoekers van het centrum. Uitbreiding van de openingstijd kan van negatieve invloed zijn op de instandhoudingsdoelen.

Voor weidevogels zijn de activiteiten rond het stoomgemaal, met name in de broedtijd (maart-juli), wel verstorend.

Conclusie Hertog Reijnoutgemaal

Het stoomgemaal Hertog Reijnout heeft geen negatieve effecten op de Natura 2000 soorten Kleine zwaan en Smient
De laatste jaren wordt er een toename geconstateerd van activiteiten en evenementen in en rond het stoomgemaal Hertog Reijnout en het bezoekerscentrum. Deze activiteiten vinden in het zomerhalfjaar plaats. In het winterhalfjaar is het bezoekerscentrum en het stoomgemaal gesloten. Hierdoor zijn er geen effecten op de Natura 2000-waarden. Nieuwe activiteiten in het winterhalfjaar zijn niet opgenomen in de toets bestaand gebruik en zijn derhalve vergunningplichtig.

GNN-doelsoorten (weidevogels)

Activiteiten rondom het stoomgemaal en het bezoekerscentrum kan leiden tot verstoring van broedvogels. De activiteiten op en rondom het stoomgemaal worden daarom als negatief beoordeeld.

- **Putterstoomgemaal**

Het Putterstoomgemaal, gelegen in de Putterpolder, is alleen geopend op woensdagochtend. Dit gemaal trekt mede daarom veel minder bezoekers dan het stoomgemaal Hertog Reijnout. Ook is er geen sprake van het organiseren van dagactiviteiten rondom de voorziening. Omdat de verstorende werking beperkt is, worden er geen (significant) negatieve effecten verwacht op Kleine zwaan, Smient en weidevogels.

Conclusie Putterstoomgemaal

Het Putterstoomgemaal heeft geen negatieve effecten op de Natura 2000 soorten Kleine zwaan en Smient.

GNN-doelsoorten (weidevogels)

Het Putterstoomgemaal heeft geen negatieve effecten op de Natura 2000 soorten Kleine zwaan en Smient.

Verblijfsrecreatieve voorzieningen

In Arkemheen bevinden zich twee verblijfsrecreatieve voorzieningen: Camping Arlerstrand en Bed & Breakfast 'Groot Arler', beiden gelegen aan de Arlersteeg in de Putterpolder.

- **Bed & Breakfast Groot Arler**

Gezien de geringe omvang van het B&B adres Groot Arler (1 tweepersoonskamer) worden hier geen negatieve effecten verwacht.

- **Camping Arlerstrand**

Midden in de Putterpolder ligt camping Arlerstrand, een vakantiecomplex bestaande uit een recreatieplas, 7 recreatiewoningen en 151 vaste plaatsen voor stacaravans. In totaal is het complex enkele ha groot. De zwemplas is alleen toegankelijk voor campinggasten, waardoor het aantal bezoekers beperkt blijft.

Kleine zwaan en Smient

Voor watervogels, waaronder Kleine zwanen, wordt een verstoringsafstand tot bebouwing en opgaande begroeiing gehanteerd van 250 meter (Van der Hut 2007, zie ook bijlage 3). Omdat de camping Arlerstrand midden in de Putterpolder ligt, betekent dit dat een deel van de Putterpolder ongeschikt is als foerageergebied voor de Kleine zwaan.
De camping wordt in de winter nauwelijks gebruikt, waardoor verstoring van de Kleine zwaan en Smient door menselijke aanwezigheid beperkt is. Er zijn derhalve geen negatieve effecten te verwachten.

Weidevogels

Het broedseizoen van de meeste weidevogels duurt van maart tot eind juni. Het campingseizoen begint in april en duurt tot het najaar. Met betrekking tot activiteiten op de camping is er dus een overlap met het broedseizoen. Hier kunnen dus wel negatieve effecten optreden. Voor weidevogels wordt een verstoringsafstand tot bebouwing en opgaande begroeiing gehanteerd van 250 meter (Oosterveld & Altenburg 2005).

Conclusie verblijfsrecreatieve voorzieningen

Verblijfsrecreatieve voorzieningen in Arkemheen (B&B-Groot Arler en camping Arlerstrand) hebben geen significant negatieve effecten op de Natura 2000 soorten Kleine zwaan en Smient.

GNN-doelsoorten (weidevogels)

De verblijfsrecreatieve voorziening camping Arlerstrand heeft een verstorende invloed op weidevogels. In het oostelijke deel van de Putterpolder zijn er, naast verblijfsrecreatieve voorzieningen, diverse verstoringsbronnen aanwezig, die cumulatief zorgen voor een negatief effect op de weidevogelpopulatie. Camping Arlerstrand wordt daarom als negatief beoordeeld voor weidevogels.

Sportvisserij

In Arkemheen wordt ook sportvisserij beoefend. Sportvissen vindt voornamelijk plaats langs de grotere waterlopen, zoals de Wiel en de Arkervaart. Aan de Arkervaart worden viswedstrijden gehouden. Omdat gevist wordt vanaf de oever langs bestaande wegen en (fiets) paden, zijn hier nauwelijks of geen effecten van te verwachten. Ook het beperkte nachtvissen heeft geen effect op de instandhoudingsdoelen.

Ook wordt er gevist vanaf de dijk in de randmeren. Ook deze activiteit vindt plaats vanaf bestaande wegen en paden en buiten de begrenzing van Arkemheen. Ook hier zijn daarom geen effecten te verwachten. Het wadend vissen in Delta Schuitenbeek zal in het kader van het Natura 2000 beheerplan Veluwerandmeren getoetst worden.

Conclusie Sportvisserij

De activiteit sportvissen leidt niet tot negatieve effecten.

Infrastructuur ten behoeve van recreatie

Het gebruik van fiets- en wandelpaden door recreanten kan verstorend werken op de omgeving. De breedte van de verstoringscontour is afhankelijk van het aantal recreanten dat gebruik maakt van de betreffende infrastructuur, maar wordt algemeen op 100 meter gesteld.

Natura 2000 waarden
Wat betreft de Kleine zwaan en Smient zijn er slechts geringe effecten te verwachten van fietsers en wandelaars op deze soort. De reden is dat de meeste recreanten gebruik maken van de polder in de voorjaar- en de zomerperiode (maart-september), in de tijd dat er geen Kleine zwanen in het gebied voorkomen.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Als gevolg van menselijke aanwezigheid op de fiets- en wandelpaden, zijn er in het broedseizoen (maart-juli) verstorende effecten te verwachten op weidevogels. De recreatieroute in de Putterpolder op de Zeedijk wordt daarom als negatief beoordeeld.

Conclusie infrastructuur t.b.v. recreatie

Fietsen en wandelen hebben slechts geringe effecten op de Kleine zwaan en Smient.

GNN doelsoorten (weidevogels)

Fietsen en wandelen hebben door verstoring negatieve effecten op weidevogels. In de Nijkerkerpolder zijn deze effecten beperkt. In het oostelijk deel van de Putterpolder zijn er, naast wandelen en fietsen, diverse verstoringsbronnen aanwezig. Het gebruik van de fietsroute op de Zeedijk in de Putterpolder wordt als negatief beoordeeld.

Infrastructuur

Wegverkeer

Algemeen
Het wegverkeer binnen het Natura 2000 gebied heeft een verstorende werking op vogels in het gebied als gevolg van beweging en geluid. De verstorende werking is afhankelijk van de intensiteit waarmee de wegen worden gebruikt, waarbij de verstoringcontouren variëren van 100 tot 150 meter.

Het beheer en onderhoud van de snelweg en bijbehorende bermen leidt niet tot verstoring van de doelsoorten. De verstoringseffecten van beheer en onderhoud aan de lokale wegen zijn gering.

Natura 2000 waarden
In Arkemheen liggen drukke en minder drukke wegen. De minder drukke wegen zijn Nekkeveld, Arkerweg, Arkersluisweg, Arkemheense pad en Middelbeekweg. De Berencamperweg (N301), Arlersteeg en Bontepoort zijn drukker met verkeer. Door de verstorende werking zijn de graslandgebieden binnen de verstoringscontouren (kaart 2) van deze wegen minder geschikt voor foeragerende Kleine zwanen. Uit draagkrachtberekeningen (zie factsheet Kleine zwaan) komt echter naar voren, dat er nog voldoende ongestoord grasland is waar de zwanen kunnen foerageren. Een significant negatief effect als gevolg van het wegverkeer wordt daarom niet verwacht. Wel is er sprake van enige verstoring.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Ook zijn de gebieden in de omgeving van de drukkere wegen minder geschikt als broedgebied voor weidevogels. Er zijn echter geen aanwijzingen dat de staat van instandhouding van de weidevogels in gevaar komt als gevolg van verstoring door het wegverkeer.

Uitzondering vormt de Arlersteeg in de Putterpolder. Uit de verstoringscontourenkaart van kaart 2 komt naar voren dat verstorende effecten het grootst zijn in het oostelijk deel van de Putterpolder; hier komen door diverse vormen van bestaand gebruik (zoals de genoemde Arlersteeg, fietsroute langs Zeedijk, camping Arlerstrand en de A28), verschillende verstoringscontouren bij elkaar. Door het nemen van verkeersremmende maatregelen kunnen deze negatieve effecten worden verzacht. Vooralsnog wordt het gebruik van de Arlersteeg in de Putterpolder door wegverkeer als negatief beoordeeld.

Verder wordt de Arkersluisweg, gelegen evenwijdig aan de Arkervaart, veelvuldig gebruikt door sluipverkeer richting de bedrijventerreinen ten noorden van Nijkerk. Omdat in het oostelijk deel van de Nijkerkerpolder hoge weidevogelwaarden liggen en er hier regelmatig weidevogels worden doodgereden, is dit een ongewenste situatie. De Arkersluisweg wordt daarom als negatief beoordeeld. Door het nemen van verkeersremmende maatregelen kunnen deze negatieve effecten worden verzacht.

Scheepvaartverkeer
De Arkervaart wordt vanwege de sluis gemeden door recreatievaart. De vaart wordt met name gebruikt door commerciële scheepvaart. Door het beperkte gebruik van de Arkervaart en het gegeven dat de vaart tamelijk breed is, zijn er geringe effecten te verwachten op Kleine zwanen en weidevogels die aan weerszijden van de vaart respectievelijk foerageren en broeden.

Van de andere infrastructurele werken die verband houden met scheepvaart, zoals de schutsluis en de Veddderkade, zijn geen negatieve effecten te verwachten. Deze werken liggen op ruime afstand van Arkemheen. Ook heeft het gebruik van de schutsluis en de Vederkade geen relatie met het Natura 2000 gebied Arkemheen.

Overige infrastructuur
Gezien de afstand, heeft de hoogspanningsleiding geen effect op de natuurwaarden in het Natura 2000 gebied.

Conclusie infrastructuur

Er zijn negatieve effecten van wegverkeer op de verstoringsgevoelige Kleine zwaan. Omdat er nog voldoende ongestoord foerageergebied overblijft, is er geen sprake van een significant negatief effect op deze soort. De effecten op Smienten zijn vanwege de verspreiding van de Smient in het gebied zeer gering.
Er zijn met betrekking tot het scheepvaartverkeer geen effecten te verwachten op Natura 2000 soorten. Ook het beheer en onderhoud heeft naar verwachting geen effect op de instandhoudingsdoelen.

GNN doelen (weidevogels)

In het oostelijk deel van de Putterpolder zijn er, naast wandelen en fietsen, diverse verstoringsbronnen aanwezig, die wellicht zorgen voor een aantasting van de wezenlijke waarden van het gebied (rust voor broedende weidevogels). Hier kunnen met betrekking tot het wegverkeer wellicht mitigerende maatregelen worden genomen om de omvang van de verstoring te verkleinen. Vooralsnog wordt het wegverkeer in het oostelijk deel van de Putterpolder als negatief beschouwd.
Verder wordt de sluiproute over de Arkersluisweg als negatief beoordeeld. Ook hier zijn maatregelen noodzakelijk.

Vliegen met helikopters

Natura 2000 waarden
In Arkemheen wordt met militaire helikopters gevlogen op een minimale hoogte van 50 meter. Het vliegen met helikopters op deze hoogte kan vooral bij Kleine zwanen, die zeer gevoelig zijn voor geluid en beweging, leiden tot verstoring. Verstoring van Kleine zwaan leidt vaak tot opvliegen van grote groepen, waardoor de efficiëntie van foerageren voor deze dieren afneemt. In welke mate deze vorm van verstoring optreedt, is afhankelijk van de frequentie van overvliegen. De effecten door vliegen worden als reëel ingeschat, mede door het gegeven dat helikopters in korte tijd grote oppervlakten in het gebied kunnen verstoren. Deze activiteit wordt daarom als negatief beoordeeld.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Wat betreft weidevogels is de inschatting dat overvliegende helikopters een verstorend effect zullen hebben. Omdat broedende weidevogels wat minder verstoringsgevoelig zijn dan Kleine zwanen (zie bijlage 3 voor details over verstoring van vogels). Omdat overvliegende helikopters evenwel in korte tijd grote oppervlakten weidevogelgebied kunnen verstoren, wordt voor weidevogels deze activiteit als negatief beoordeeld.

Conclusie vliegen met helikopters

Het vliegen met helikopters boven Arkemheen heeft tot gevolg dat grote oppervlakten foerageergebied van Kleine zwanen worden verstoord. Er is dus duidelijk sprake van een negatief effect.

GNN doelsoorten (weidevogels)

Omdat broedende weidevogels minder verstoringsgevoelig zijn dan Kleine zwanen, is de kans op negatieve effecten op deze diergroep kleiner. Toch kan hiervan gedurende het broedseizoen sprake zijn, omdat bij overvliegende helikopters een groot deel van het gebied wordt verstoord. De activiteit wordt daarom als negatief beoordeeld.

Landbouwkundig gebruik

Algemeen
Het landbouwkundig gebruik in Arkemheen wordt hieronder opgesplitst in acht verschillende activiteiten. De meeste percelen in Arkemheen vallen onder één of andere vorm van agrarisch natuurbeheer of zijn in bezit van Staatsbosbeheer. Daarnaast waren er in 2009 ongeveer 60 meestal kleine percelen, die niet onder een subsidieregeling vielen en die niet in bezit waren van Staatsbosbeheer.

1) Rollen en slepen (met nestbescherming)
De gangbare bewerking van grasland bestaat uit rollen en slepen.

Natura 2000 waarden
Voor de Natura 2000 soort Kleine zwaan en Smient worden geen negatieve effecten verwacht, omdat deze activiteit wordt uitgevoerd in het zomerhalfjaar, dat is de periode dat de soort niet in het gebied aanwezig is.

GNN doelsoorten(weidevogels)
Voor weidevogels ligt dit anders. Als de activiteit plaatsvindt in de broedtijd en er wordt geen nestbescherming toegepast, dan kunnen legsels van weidevogels verloren gaan. In dat geval wordt de activiteit rollen en slepen als negatief beoordeeld.

2) Egaliseren in combinatie met graslandvernieuwing
Egaliseren wordt vaak uitgevoerd in combinatie met graslandvernieuwing en heeft als resultaat, dat de structuurrijkdom van de vegetatie afneemt. Het egaliseren van percelen en opnieuw inzaaien vindt op zeer beperkte schaal plaats in het beheergebied van Arkemheen.

Natura 2000 waarden
Het verbeteren van het grasland kan enig positief effect hebben op met name Kleine zwanen omdat hierdoor de voedingswaarde van het grasland toeneemt. Voor de Smient is het effect niet bekend. Deze activiteit wordt daarom voor Kleine zwaan en Smient als neutraal beoordeeld.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Structuurrijk grasland is van groot belang voor de kuikens van weidevogels Hier vinden de jonge dieren de grootste concentratie insecten, die van groot belang zijn als voedselbron voor de jonge dieren. Het egaliseren van de bodem in combinatie met graslandvernieuwing heeft tot gevolg dat de structuurrijkdom verdwijnt, zodat de waarde van het perceel voor weidevogels afneemt (Oosterveld en Altenburg 2005). De activiteit egaliseren wordt daarom als duidelijk negatief beoordeeld.

3) Afvlakken percelen
Het weer bol of vlak leggen van holle percelen is geen vorm van bestaand gebruik maar een incidenteel project dat als zodanig in het kader van de Nb-wet vergunningplichtig is. Voor wat betreft weidevogels moet worden verwezen naar het bestemmingsplan.

4) Maaien (met of zonder nestbescherming en/of uitgestelde maaidatum)

Natura 2000 waarden
Voor de Kleine zwaan is er een positief effect te verwachten van maaien, omdat graslanden zonder maaien op den duur verruigen en niet langer geschikt zijn voor deze watervogel als foerageergebied.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Voor weidevogels geldt dat er alleen negatieve effecten van maaien zijn te verwachten indien deze activiteit plaatsvindt in de broedtijd. Nestbescherming kan voorkomen dat nesten verloren gaan, maar als het nest al is uitgekomen, kunnen er kuikens sneuvelen. Door uitgesteld maaien toe te passen kunnen dergelijke negatieve effecten worden voorkomen.

De negatieve effecten van maaien op weidevogels kunnen verder beperkt worden door niet 's nachts te maaien, door percelen langzaam van binnen naar buiten te maaien en door het aanbrengen van maaitrappen (Vogelbescherming Nederland 2008).

In het reservaatgebied wordt mozaïekbeheer toegepast met uitgesteld maaien, zodat de activiteit maaien in dit deel van Arkemheen als neutraal wordt beoordeeld.

5) Beweiden (met of zonder nestbescherming)
In Arkemheen wordt grasland vanaf het moment dat de grond droog genoeg is (meestal begin mei), hier en daar beweid met jongvee, 'droge' koeien en schapen. Het gaat slechts om een beperkt deel van de percelen. Ook vindt in Arkemheen steeds meer beweiding plaats met schapen. Deze activiteit vindt jaarrond plaats.

Natura 2000 waarden
Voor de Kleine zwaan kan beweiding door koeien als neutraal worden beoordeeld, omdat de soort in de periode na mei al uit het gebied is verdwenen.

De laatste jaren is er steeds meer de tendens dat percelen ook in de wintermaanden worden begraasd door schapen. Dit betekent concurrentie voor pleisterende zwanen. Vooralsnog wordt het beweiden met schapen als negatief beoordeeld.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Voor weidevogels geldt dat er negatieve effecten van beweiden te verwachten zijn als de activiteit plaatsvindt in de broedtijd. Hoe meer dieren rondlopen in een perceel, des te meer kans op vertrapping van nesten. De beweiding met koeien in de broedtijd wordt daarom als neutraal beoordeeld.

De indruk is dat vooral de laatste jaren de beweiding met schapen toeneemt en dat dit een sterk negatief effect heeft op de overleving van nesten van weidevogels, ook op percelen met nestbescherming (bron: WetlandWacht). De activiteit schapen houden wordt vooralsnog als negatief beoordeeld.

6) Bemesten (met drijfmest of vaste mest)

Natura 2000 waarden
Voor de Kleine zwaan en Smient kunnen er negatieve effecten optreden als er niet of te weinig bemest wordt. Dit is vooral het geval in de reservaatgebieden van Staatsbosbeheer. Het negatieve effect kan optreden, omdat graslanden zonder of met te weinig bemesting op den duur verschralen (voedingswaarde gras neemt af) en niet langer geschikt zijn als foerageergebied voor de Kleine zwaan. Het is de vraag of hierdoor een significant negatief effect optreedt, omdat berekeningen laten zien dat de graslanden binnen Arkemheen waarschijnlijk voldoende draagkracht hebben voor de gewenste populatie Kleine zwanen (zie factsheet Kleine zwaan in bijlage 2 voor draagkrachtberekening). De activiteit bemesting, of het ontbreken van voldoende bemesting, wordt daarom voor het reservaatgebied als neutraal beoordeeld.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Voor de meeste weidevogels is het een goede zaak als een perceel (matig) wordt bemest. Vaste mest verdient hierbij de voorkeur, omdat daar veel organisch materiaal in zit, dat veel regenwormen aantrekt en veel stro, dat weidevogels gebruiken om hun nest mee aan te kleden. Als er geen vaste mest voorhanden is, verdient bemesting met drijfmest de voorkeur boven geen bemesting (Oosterveld 2006).
Bemesting, zeker het toedienen van drijfmest, is in de broedtijd zeer schadelijk voor de weidevogels. In dat geval gaan veel nesten en kuikens verloren. Het toedienen van (drijf) mest in de broedtijd (maart – juli) wordt daarom als negatief beoordeeld.

7) Maïsteelt
In Arkemheen wordt momenteel op 4,6 hectare maïs verbouwd. Het betreft de volgende percelen: kadastraal Putten I1685, I1686 en I227.

Algemene Natura 2000 doelen
Het telen van maïs tast de natuurlijke kenmerken van het gebied en vooral de openheid van het gebied aan. Op grond hiervan is uitbreiding van het areaal maïs in het gebied ongewenst. Dit komt overeen met het beleid op grond van de Nota Belvedere en het Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland.

Natura 2000 soorten
Voor de Kleine zwaan en Smient is maïsteelt negatief omdat hierdoor het perceel ongeschikt wordt als foerageergebied. Nieuwe activiteiten worden daarom voor de periode van het beheerplan niet meer toegestaan. Het bestaande oppervlak mag niet groter worden.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Maïspercelen zijn aantrekkelijk voor Kievit en Scholekster om op te broeden. Ook Grutto en Tureluur willen nog wel eens broeden op maïspercelen, als deze in het voorjaar lang ongebruikt blijven. De meer kritische soorten weidevogels mijden over het algemeen maïspercelen. De activiteit wordt daarom als negatief beoordeeld.

8) Paardenhouderij met paardenbakken
In Arkemheen worden op enkele plaatsen hobbymatig paarden gehouden met paardenbakken.
De aanwezigheid van paardenbakken bij paardenhouderijen vindt slechts op kleine schaal plaats, zodat de huidige activiteiten geen effecten hebben op Kleine zwaan en weidevogels.

9) Overige agrarische activiteiten
Onder overige agrarische activiteiten wordt verstaan: het uitvoeren van activiteiten op en rond de boerderij, zoals het planten of verwijderen van erfbeplanting (bomen), het aan- en afvoeren van vee, mest, veevoer, melk etc. en opslag van brandstoffen en bestrijdingsmiddelen. Omdat er nog maar een paar actieve melkveehouderijen in Arkemheen liggen, zijn hier geen significant negatieve effecten op zowel de Natura 2000 waarden als weidevogels te verwachten.

De afstanden tussen de boerenbedrijven en de percelen in Arkemheen variëren van 1 tot 10 km. Dit heeft tot gevolg dat er verkeersbewegingen plaatsvinden van landbouwwerktuigen in en rond het Natura 2000 gebied (voor bemesten, maaien, veetransport, etc.). Omdat deze activiteit in verhouding tot het reguliere wegverkeer slechts op bescheiden schaal plaatsvindt, wordt deze activiteit hier als neutraal beoordeeld.

Conclusie en vergunningplicht landbouwkundig gebruik

Geen negatieve effecten :

- Rollen en slepen
- Maaien
- Beweiden door vee*
- Bemesten
- Paardenhouderij/bestaande paardenbakken (hobbymatig)

* Schapenbegrazing gedurende de wintermaanden betekent concurrentie voor de pleisterende Kleine zwanen, hoewel de omvang van de problematiek niet bekend is. Dit is een kennislacune, waar gedurende de looptijd van het beheerplan onderzoek naar moet worden gedaan. De activiteit beweiden met schapen wordt daarom negatief beoordeeld.

GNN Doelsoorten (weidevogels)

Geen effecten

- Rollen en slepen (buiten broedtijd)
- Maaien (buiten broedtijd)
- Beweiden door koeien (buiten broedtijd)
- Bemesten (buiten broedtijd)
- Paardenhouderij / bestaande paardenbakken (hobbymatig)

Negatieve effecten
- Maïsteelt
- Rollen en slepen (binnen broedtijd)
- Maaien (binnen broedtijd)
- Bemesten (binnen broedtijd)
- Nieuwe paardenbak (hobbymatig)

Baggeren en schonen van waterlopen

Natura 2000 waarden
Kleine zwaan / Smient
Door het gebruik van machines in het najaar ten behoeve van schonen en baggeren, is er wellicht sprake van een zeer lokale en tijdelijke verstoring van Kleine zwanen en Smienten in het gebied. Vanwege het beperkte en het tijdelijke karakter van deze activiteit en het gegeven dat in de maand oktober het aantal Kleine zwanen zeer beperkt is, zijn er geen significant negatieve effecten te verwachten.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Een groot deel van de bagger- en schoningswerkzaamheden vindt buiten het broedseizoen plaats. Er zijn dan geen negatieve effecten te verwachten op broedende weidevogels.

Conclusie baggeren en schonen (en verwijderen exotische planten)

Er zijn geen negatieve effecten op de Natura 2000 instandhoudingsdoelen.

GNN doelsoorten (weidevogels)

Bij het uitvoeren van schoningswerkzaamheden in de periode juni-half juli wordt gehandeld conform de vereisten die de Flora- en faunawet hieraan stelt, Het schonen en het uitvoeren van baggerwerkzaamheden in het najaar heeft geen negatieve effecten op weidevogels tot gevolg.

Wateronttrekkingen

In Arkemheen vindt slechts op één locatie wateronttrekking plaats. Het gaat hier om een locatie bij de camping Arlerstrand, met een jaarlijkse beperkte onttrekking van ongeveer 4.500 m3 water. Hier zijn geen effecten van te verwachten op de lokale hydrologie.

Conclusie wateronttrekking

De huidige wateronttrekkingen in het Natura 2000 gebied zijn zo beperkt dat er geen effecten zijn te verwachten op lokale hydrologie.

Waterbeheer

Ingestelde peilen

Natura 2000 waarden
Het huidig peilbeheer zorgt ervoor dat er in Arkemheen weliswaar gras van voldoende kwaliteit aanwezig is maar dat er nauwelijks plas/dras situaties zijn te vinden. Voor de Kleine zwaan en de Smient zijn plas-drasplekken, onder ander om te drinken, belangrijk. Bovenstaande afwegende wordt het huidig peilbeheer voor Kleine zwaan en Smient als licht negatief beoordeeld.

GNN doelsoorten (weidevogels)
De actuele grondwaterstand in Arkemheen is voldoende voor minder kritische weidevogels (Kievit, Scholekster) alhoewel ook voor deze soorten het ontbreken van voldoende plas/dras als negatief kan worden beoordeeld. Voor de kritische soorten (grutto, tureluur, zomertaling etc.) is het peil, met name in het voorjaar, overal te laag en mist het noodzakelijke plas-dras. Voor weidevogels wordt het peilbeheer als negatief beoordeeld.

Conclusie ingestelde waterpeilen

De huidig ingestelde peilen worden voor de Kleine zwaan en Smient als voor verbetering vatbaar beoordeeld maar hebben geen significant effect.

GNN doelen (weidevogels)

De peilen zijn overal te laag en worden dan ook negatief beoordeeld.

Inlaten gebiedsvreemd water t.b.v. peilbeheer
In Arkemheen wordt jaarlijks in de zomermaanden gebiedsvreemd water ingelaten, met als doel om het water in de sloten op peil te houden (zie boven). Het water is voornamelijk afkomstig van het Nijkerkenauw. Verder wordt in perioden van hoge waterstanden in de Arkevaart water uit deze waterloop afgelaten in Arkemheen. Dit vindt slechts zeer sporadisch plaats, gemiddeld één keer in de tien jaar.
Met betrekking tot effecten op de Natura 2000 waarden in Arkemheen kan het volgende worden vastgesteld:

Kleine zwaan
Er zijn van het inlaten van water geen effecten te verwachten op de Kleine zwaan.

Weidevogels
Met het inlaten van gebiedsvreemd water in de polder wordt voorkomen dat grondwaterstanden in de zomermaanden te diep uitzakken, waardoor het gebied verdroogd en ongeschikt wordt als foerageergebied voor weidevogels. Het inlaten van gebiedsvreemd water wordt voor weidevogels daarom als positief beoordeeld.

Conclusie

Met betrekking tot het inlaten van eutroof gebiedsvreemd water in Arkemheen zijn er voor de doelsoorten geen negatieve effecten te verwachten.

GNN doelsoorten (weidevogels)

Door het inlaten van gebiedsvreemd water, wordt in perioden van droogte voorkomen dat grondwaterpeilen te ver uitzakken, waardoor de polder verdroogt en ongeschikt wordt voor foeragerende weidevogels. Het inlaten van gebiedsvreemd water wordt daarom als positief beoordeeld.

Beheer en schadebestrijding

Uitgangspunten
In Arkemheen vindt in grote delen van het gebied beheer en schadebestrijding plaats. Bij bestrijding van schadelijke soorten kan verstoring optreden van de Natura2000-doelsoorten. Bij onderstaande beoordeling vormen de wettelijke mogelijkheden die er zijn om schade te bestrijden het uitgangspunt.
Jacht is, op grond van artikel 45 Flora- en faunawet, in het gebied niet toegestaan.

Kleine zwaan en Smient
Uit de toets komt naar voren dat verstoring van Kleine zwanen en Smient vooral optreed als gevolg van gebruik van het geweer. Dit leidt mogelijk tot significante effecten. Deze effecten kunnen worden voorkomen door het gebruik van het geweer uit te beperken voor de periode dat de Kleine zwaan en Smient aanwezig zijn (15 oktober tot 1 maart).

Van het doden van Muskusratten en Beverratten met klemmen, fuiken en/of vangkooien zijn geen significante effecten te verwachten. Het gebruik van geweer en het gebruik van quads bij de bestrijding van Muskus- en Beverratten heeft een ernstig verstorende effect. Gebruik van geweer en quads dienen te worden voorkomen.

Weidevogels
Uit de toets komt naar voren dat het gebruik van jachtvogels negatieve effecten heeft op weidevogels. Het uitvoeren van deze activiteiten is ongewenst in het weidevogelgebied.

Bij de muskusrattenbestrijding is het gebruik van quads een ongewenste ontwikkeling. Dit leidt tot extra verstoring en mogelijk het platrijden van nesten. Ook deze activiteit wordt negatief beoordeeld.

Conclusies Schadebestrijding en beheer

Bestrijding van schadelijke soorten, met de wettelijk toegestane middelen en methoden, leidt buiten de winterperiode (1 maart tot 15 oktober) niet tot significant nadelige effecten. Het gebruik van het geweer in de winterperiode kan leiden tot significant nadelige effecten. Het gebruik van quads in de winterperiode heeft eveneens significante effecten.

GNN doelsoorten (weidevogels)

Het gebruik van jachtvogels bij beheer en schadebestrijding heeft een negatief effect op weidevogels. Deze jachttechniek wordt daarom in Arkemheen niet vergund. Ook het gebruik van quads en vergelijkbare vervoermiddelen door muskusrattenbestrijders in het broedseizoen van weidevogels heeft negatieve effecten op deze groep van vogels. Het gebruik van deze middelen bij de muskusratbestrijding wordt daarom ook niet meer toegestaan.

Ganzen flappen

Natura 2000 waarden
In Arkemheen wordt ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek ganzen geringd. De ganzen worden met netten gevangen. De activiteit vindt in de wintermaanden bijna

dagelijks plaats. Door deze activiteit worden groepen Kleine zwanen regelmatig verstoord en moet dan ook negatief worden beoordeeld.

GNN doelsoorten (weidevogels)
De activiteit ganzen flappen vindt plaats buiten het broedseizoen van weidevogels, zodat hier geen effecten zijn te verwachten.

Conclusie Ganzen flappen

De activiteit ganzenflappen leidt tot verstoring van Kleine zwanen.

Bebording

Vooral langs de A28 zijn een aantal hoge reclameborden geplaatst. Het betreft hier borden die vaststaan in de grond en borden geplaatst op een verplaatsbaar platform. De aanwezigheid van deze borden heeft tot gevolg dat het open karakter van het gebied wordt aangetast. Hiermee is er een knelpunt met de algemene Natura 2000 doelen.

Vanuit de weidevogels kan worden gesteld dat de aanwezigheid van hoogopgaande elementen in het landschap de wezenlijke waarden van de GNN aantasten. Ook kunnen de borden een aantrekkende werking hebben op roofvogels en kraaien die predateren op weidevogels en die de borden gebruiken als uitvalsplaats.

Conclusie bebording

De aanwezigheid van bebording heeft een negatief effect op algemene Natura 2000 doelen (openheid landschap).

Opgaande beplanting

De aanwezigheid van opgaande beplanting op erven is tamelijk beperkt en de effecten hiervan zijn verwaarloosbaar. Beplanting in het open gebied kan wel leiden tot aantasting van de openheid en negatieve effecten op Kleine zwaan en weidevogels. Ook heeft opgaande beplanting een aantrekkende werking hebben op roofvogels en kraaien die predateren op weidevogels.

Conclusie opgaande beplanting

De aanwezigheid van de bestaande opgaande beplanting heeft een gering effect op Kleine zwaan en weidevogels.

5.4.3 Effectbeoordeling buiten Natura 2000

Recreatief gebruik

Dagrecreatieve voorzieningen
Vlak buiten Arkemheen liggen twee dagrecreatieve voorzieningen: Nieuw Hulckesteijn en Strand Nulde. Nieuw Hulckesteijn bestaat uit enkele zandstranden en ligweiden aan het Nijkerkernauw en wordt jaarlijks bezocht door ca. 35.000 bezoekers, vooral in de zomermaanden. Recreatiegebied Strand Nulde, gelegen aan het Nuldernauw, grenst aan de noordoostpunt van Arkemheen. Het aantal bezoekers hier bedraagt ongeveer 200.000/ jaar (bron: RGV)

Natura 2000 waarden
Omdat de voorzieningen in de wintermaanden niet veel bezoekers trekken, worden voor de Kleine zwaan en Smient geen negatieve effecten verwacht.

GNN-doelsoorten (weidevogels)
Voor de GNN-doelsoorten weidevogels geldt dat in de broedtijd van maart t/m juni de voorzieningen veel bezoekers trekken. De activiteiten vinden echter vooral buitendijks plaats waardoor de weidevogels weinig hinder ondervinden.

Verblijfsrecreatieve voorzieningen
In recreatiegebied Nieuw Hulckesteijn bevinden zich twee verblijfsrecreatieve voorzieningen: Camping Nieuw Hulckesteijn en Jachthaven de Zuidwal.

Van zowel de camping als de jachthaven worden geen negatieve effecten verwacht op de Natura 2000 soorten Smient en Kleine zwaan. Hiervoor gelden dezelfde argumenten als hierboven gehanteerd bij de dagercreatieve voorzieningen.

Voor de weidevogels geldt in grote lijnen dezelfde argumentatie zoals hierboven gehanteerd bij de dagrecreatieve voorzieningen.

Conclusie dag- en verblijfsrecreatie

Voor de Natura 2000 soorten Kleine zwaan en Smient worden geen significante negatieve effecten verwacht van de dagrecreatieve en verblijfsrecreatieve voorzieningen Nieuw Hulckesteijn en Strand Nulde

GNN doelsoorten(weidevogels)

Voor de GNN-doelsoorten weidevogels geldt dat de dagrecreatieve en verblijfsrecreatieve voorzieningen Nieuw Hulckesteijn en Strand Nulde geen significante negatieve effecten hebben op de wezenlijke waarde van Arkemheen.

Waterrecreatie Nijkerkernauw en Nuldernauw

Natura 2000 waarden
De Kleine zwanen en Smienten uit Arkemheen slapen op het Eemmeer, Nijkerkernauw, Nuldernauw/Wolderwijd en Veluwemeer (Koffijberg et al. 1997). Er is dus een directe relatie tussen Arkemheen en de Veluwerandmeren. Activiteiten op de randmeren met negatieve effecten voor Kleine Zwaan en Smient hebben direct gevolg voor de instandhoudingsdoelen in Arkemheen.
De waterrecreatie op de randmeren wordt getoetst in het kader van het beheerplan IJsselmeer en Veluwerandmeren.

GNN doelsoorten (weidevogels)
De weidevogels die broeden in Arkemheen hebben nauwelijks of geen ecologische relatie met het Nijkerkernauw en Nuldernauw. Verstoring van weidevogels als gevolg van vaarrecreatie is daarom niet aan de orde. De weidevogels in Arkemheen foerageren wel in de buitendijkse Delta Schuitenbeek in het Nuldernauw. Dit gebied wordt echter niet bezocht door recreatievaart, zodat hier geen effecten zijn te verwachten.

Conclusie waterrecreatie

Wat betreft de Kleine zwaan en Smient is er een directe ecologische relatie tussen Arkemheen en het Nijkerkernauw en Nuldernauw. Door waterrecreatie op het Nuldernauw is er mogelijk een negatief effect op slaap- en foerageerplaatsen van Kleine zwanen. De effecten worden beoordeeld in het beheerplabn IJsselmeer-Veluwerandmeren.

GNN doelsoorten (weidevogels)

Omdat er wat betreft weidevogels nauwelijks een ecologische relatie is tussen het Nijkerkernauw/ Nuldernauw en Arkemheen, zijn er geen effecten te verwachten op de wezenlijke waarden van de GNN in Arkemheen.

Infrastructuur

Wegverkeer
De meest drukke wegen in de omgeving van Arkemheen liggen aan de rand van het gebied. Het gaat dan om de Bunschoterweg en de A28 (zie figuur 5.2). De verstorende werking is afhankelijk van de intensiteit waarmee deze wegen worden gebruikt, maar kan variëren van 100 tot 300 meter.

Natura 2000 waarden
Door de verstorende werking zijn de graslandgebieden binnen de verstoringscontouren (kaart 2) van bovengenoemde wegen minder geschikt voor foeragerende Kleine zwanen. Uit draagkracht-berekeningen komt echter naar voren, dat er nog voldoende ongestoord grasland is waar de zwanen kunnen foerageren. Een significant negatief effect als gevolg van het wegverkeer wordt daarom niet verwacht. Wel is er sprake van enige verstoring.

GNN doelsoorten (weidevogels)
De delen van Arkemheen die binnen de verstoringscontouren van bovengenoemde wegen vallen zijn minder geschikt voor broedende weidevogels. Negatieve effecten kunnen vooral optreden langs de A28 ter hoogte van de Putterpolder; uit de verstoringscontourenkaart van kaart 2. komt naar voren dat verstorende effecten hier het grootst zijn, omdat op deze plaats diverse vormen van bestaand gebruik samenkomen, zoals de fietsroute langs de Zeedijk, camping Arlerstrand, de Arlersteeg, de A28 en verschillende woningen. Gezien de aanwezigheid van een flink aantal verstoringbronnen in dit deel van de Putterpolder, is er hier mogelijke sprake van een aantasting van broedmogelijkheden van weidevogels.

Scheepvaart
Op het Nijkernauw en Nuldernauw ligt een betonde vaarroute voor commercieel scheepvaartverkeer. De vaarroute ligt op enkele honderden meters van het Natura 2000 gebied. Evenwijdig aan de vaarroute ligt de Zeedijk, die Arkemheen afschermt van het scheepvaartverkeer. Negatieve effecten op natuurwaarden in de polder als gevolg van geluid en/of lichtuitstraling door schepen zijn daarom niet te verwachten.

Conclusie infrastructuur buiten Arkemheen

Er zijn negatieve effecten van wegverkeer op Kleine zwaan en Smient. Omdat er nog voldoende ongestoord foerageergebied overblijft, is er geen sprake van een significant negatief effect op deze soort. De scheepvaart op de randmeren heeft geen negatief effect. .

GNN doelsoorten (weidevogels)

In het oostelijk deel van de Putterpolder zijn er, naast wandelen en fietsen, diverse verstoringsbronnen aanwezig, die wellicht zorgen voor een aantasting van de wezenlijke waarden van het gebied. Hier kunnen met betrekking tot het wegverkeer mitigerende maatregelen worden genomen om de omvang van de verstoring te verkleinen. Met name het wegverkeer in het oostelijk deel van de Putterpolder wordt als negatief beoordeeld.

Wonen, al of niet met agrarische nevenactiviteit

Binnen Arkemheen maar buiten de begrenzing

In Arkemheen ligt een beperkt aantal woningen eventueel met een bedrijf aan huis. Alle woningen zijn buiten de begrenzing gelaten. De meeste woningen liggen aan de rand van het gebied of langs een weg. Hierdoor is het effect van versnippering en silhouetwerking tamelijk beperkt. De belangrijkste verstoring treed naar verwachting op door huisdieren als hond en kat. Erven van huizen kunnen ook dekking bieden aan predatoren als kraai, wezel en hermelijn. Hier hebben met name de weidevogels last van. Verstoring van Kleine zwaan en Smient maar vooral van weidevogels is dus aanwezig.

Natura 2000 waarden
Van de Kleine zwaan is bekend dat de soort gevoelig is voor verstoring door menselijke aanwezigheid en silhouetwerking. Voor de soort wordt een verstoringsafstand voor bebouwing van 200 tot 250 meter gehanteerd. Omdat de woningen langs de rand van het Natura 2000 gebied liggen of direct langs een weg, die al verstorend werkt, is het

cumulatieve effect van deze vorm verstoring op de Kleine zwaan tamelijk beperkt. Het effect van huisdieren ligt naar verwachting ook grotendeels in deze zelfde zone. Kleine Zwaan en Smient zijn hier ook maar beperkt gevoelig voor. Omdat er voldoende alternatief onverstoord grasland aanwezig is in Arkemheen, is de verstoring niet significant.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Ook weidevogels zijn gevoelig voor verstoring door woningen, vooral Grutto en Veldleeuwerik. Voor gebouwen wordt een verstoringsafstand gehanteerd van 250 meter. In de Nijkerkerpolder ligt een aantal woningen langs de rand van het gebied, aan de Zeedijk en bij Nekkeveld.

In de Putterpolder ligt een aantal woningen langs de Arlersteeg. Elk op zich zullen deze woningen niet leiden tot een aantasting van de wezenlijke waarden van de Putterpolder omdat de verstoringscontour van elke woning op zich beperkt is. Gecombineerd met andere verstoringsbronnen (camping Arlerstrand, wegverkeer Arlersteeg, recreatieverkeer Zeedijk en de snelweg A28) kunnen deze vormen van bestaand gebruik leiden tot een aantasting van de wezenlijke waarden van dit deel van de Putterpolder. Hier kunnen wellicht mitigerende maatregelen worden genomen om de omvang van de verstoring te verkleinen. Het aspect wonen in de Putterpolder wordt vooralsnog als negatief beoordeeld.

Conclusie wonen - Binnen Arkemheen, maar buiten de begrenzing

Er zijn beperkte negatieve effecten van wonen en beroep aan huis op de verstoringsgevoelige Kleine zwaan en Smient. Omdat er nog voldoende ongestoord foerageergebied overblijft, is er geen sprake van een significant negatief effect op deze soorten.

GNN doelsoorten (weidevogels)

Voor weidevogels geldt dat individuele woningen een negatief effect hebben. Dit geldt met name wanneer er sprake is van huisdieren als katten en honden en het erf veel dekking biedt aan andere predatoren. In het oostelijk deel van de Putterpolder kunnen in combinatie met andere vormen van bestaand gebruik de wezenlijke waarden van de GNN worden aangetast. Hier kunnen wellicht mitigerende maatregelen worden genomen om de omvang van de verstoring te verkleinen. Vooralsnog wordt wonen als bestaand gebruik als negatief beoordeeld.

Buiten Arkemheen
Gezien de afstand tussen Arkemheen en de woonkernen van Nijkerk, Bunschoten-Spakenburg en Amersfoort, zijn er geen directe verstorende effecten te verwachten. Wel zullen door autonome- en geplande ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving, bijvoorbeeld de aanleg van wijk Vathorst ten noorden van Amersfoort, het aantal recreanten in Arkemheen toenemen. Deze toename zal zich vooral manifesteren binnen de dagrecreatieve voorzieningen en de wandel- en fietspaden in het gebied. De effecten van deze voorzieningen op de natuurwaarden binnen Arkemheen, zijn al in voorgaande paragrafen aan bod gekomen. Hieruit kwam naar voren dat van deze voorzieningen, wat betreft de huidige situatie, er geen significant negatieve effecten zijn te verwachten.
Een substantiële toename van het recreatief gebruik zal met name voor de weidevogels een serieus probleem kunnen worden.

Conclusie wonen – Buiten Arkemheen

Er zijn geen negatieve effecten van wonen op Natura 2000 waarden en weidevogels.

Bedrijventerreinen

De bedrijventerreinen ten noorden van Nijkerk en bij Spakenburg en Bunschoten liggen op geruime afstand van Arkemheen. Verder ligt het bedrijventerrein bij Nijkerk ten zuiden van de snelweg A28, waarvan al een grote verstorende werking uitgaat. Een extra verstoring van het bedrijventerrein op Arkemheen wordt daarom niet verwacht, zodat deze vorm van gebruik als neutraal wordt beoordeeld.

Conclusie bedrijventerreinen

Van de bedrijventerreinen in de omgeving zijn geen effecten te verwachten.

Vliegen (oefenen blushelikopters)

Natura 2000 waarden
Het oefenen met blushelikopters in het Nijkerkernauw vindt plaats in de maanden april tot oktober. Dat is de periode dat er geen Kleine zwanen in Arkemheen en het Nijkerkernauw aanwezig zijn. Effecten op Kleine zwanen door verstoring zijn daarom niet te verwachten, zodat deze activiteit al neutraal wordt beoordeeld.
Overige vormen van vliegen (laag vliegen, ULV's, luchtballonnen) kunnen wèl zeer verstorend uitpakken maar deze zijn niet als bestaand gebruik geïnventariseerd.

GNN doelsoorten (weidevogels)
Het oefenen met blushelikopters vindt alleen plaats boven het Nijkerkernauw in de maanden april tot oktober. Hierbij is afgesproken dat de helikopters het oefengebied vanuit het zuidwesten benaderen en niet boven Arkemheen vliegen. Effecten op broedende weidevogels in het voorjaar en de vroege zomer zijn daarom niet te verwachten. Met betrekking tot weidevogels wordt deze activiteit daarom als neutraal beoordeeld.

Conclusie vliegen

Omdat het oefenen met blushelikopters plaatsvindt buiten de periode dat de Kleine zwaan in het Nijkerkernauw en Arkemheen voorkomt, zijn hier geen effecten te verwachten.

GNN doelsoorten (weidevogels)

Het oefenen met blushelikopters vindt alleen plaats boven het Nijkerkernauw. Effecten op broedende weidevogels in Arkemheen zijn daarom nauwelijks te verwachten.

Beheer van sloten en dijken buiten Natura 2000

Evenals het baggeren en schonen van sloten binnen het Natura 2000 gebied is er ook buiten het Natura 2000 gebied geen sprake van een mogelijk significant effect op de instandhoudingsdoelen. Dit geldt ook voor de bestrijding van exotische planten als de Grote waternavel. De Grote waternavel zorgt in steeds meer watergangen voor grote problemen in het gebied van Waterschap Vallei & Eem. De plant groeit bij warm weer heel snel in de voedselrijke Nederlandse wateren. Sommige watergangen groeien binnen de kortste keren helemaal dicht. De planten belemmeren daardoor de waterafvoer. Ook verdringt de grote waternavel de inheemse vegetatie en de daarvan afhankelijke dieren.
Het gebruik van de gifspuit op de dijk heeft geen effect op het Natura 2000 gebied Arkemheen. Wel moet voorkomen worden dat chemicaliën in het water van de Veluwerandmeren door verneveling of uitspoeling.
Begrazing door schapen op de dijk tast de doelen in het Natura 2000 gebied Arkemheen niet aan. Ook hier geldt dat voorkomen moet worden dat de schapen de rietoevers van het Natura 2000 gebied Veluwerandmeren betreden (rietoevers Delta Schuitenbeek).

Conclusie Beheer van sloten en dijken buiten het gebied

Er zijn buiten het Natura 2000 gebied geen effecten te verwachten op natuurwaarden in Arkemheen.

Water

Waterwinning / Wateronttrekking
Grootschalige wateronttrekking buiten het Natura 2000 gebied vindt plaats bij het Vitens pompstation 'De Holk' (figuur 5.3). Het gaat om ongeveer 3,3 miljoen m3 water. Het water wordt gewonnen in het tweede watervoerende pakket, op een diepte van maximaal 160 meter. Volgens de informatie van Vitens gaat het hier om de winning van 'gespannen' water, dat wil zeggen dat er geen uitwisseling is met het eerste watervoerende pakket. Effecten van de waterwinning op het grondwaterpeil in Arkemheen en hiermee op grondwaterafhankelijke natuurwaarden, zijn daarom niet te verwachten (zie ook factsheet 'Vitens Visie Duurzame Winningen De Holk, 2 oktober 2007').

Waterzuivering
Op het bedrijventerrein aan de Arkervaart ten noorden van Nijkerk, ligt de Waterzuiveringsinstallatie van Nijkerk (in werking voor peildatum 1 oktober 2005; figuur 5.3). Het Waterschap Vallei & Eem bouwt sinds juni 2007 op deze waterzuivering een discontinue zandfilter. Het zandfilter, dat in de loop van 2008 in werking is getreden, heeft als doel om het fosfaat en zwevende stof uit het effluent te verwijderen. Naar verwachting zal de waterkwaliteit in de Arkervaart hierdoor sterk verbeteren (bron: Waterschap Vallei & Eem). Dit heeft een positief effect op de instandhoudingsdoelen.

Conclusie waterwinning

Er zijn als gevolg van voornoemde watermaatregelen buiten het Natura 2000 gebied geen effecten te verwachten op natuurwaarden in Arkemheen.

Schadebestrijding en beheer

De effecten van het vangen en doden van dieren (conform de bepalingen uit de Flora- en faunawet) buiten de begrenzing van het Natura 2000 gebied heeft geen effecten op de instandhoudingsdoelen binnen het gebied.

Conclusie Schadebestrijding en beheer

Er zijn als gevolg van voornoemde maatregelen buiten het Natura 2000 gebied geen effecten te verwachten op natuurwaarden in Arkemheen.

Windmolens Eemmeerdijk

Het windmolenpark Eemmeerdijk ligt op ruim drie kilometer ten noordwesten van Arkemheen. Ook is er geen ecologische relatie tussen Arkemheen en het gebied ten noordoosten van de windmolens. Effecten op alle Natura 2000- en GNN-waarden zijn daarom uit te sluiten.

Conclusie Windmolens Eemmeerdijk

Er zijn geen effecten te verwachten van het windmolenpark op het Natura 2000 gebied Arkemheen.

Bijlage 6

BIJLAGE 6. NULMETING EN LOPENDE MONITORING (ARKEMHEEN)

In deze bijlage wordt op basis van de beschikbare informatie aangegeven wat de uitgangssituatie van de instandhoudingsdoelen en de provinciale weidevogeldoelen is aan het begin van de beheerplanperiode. Ook wordt per instandhoudingsdoel en weidevogeldoel globaal aangegeven wat de belangrijkste nu lopende monitoringprogramma's zijn.

Vogelrichtlijnsoorten, niet-broedvogels

De onderstaande beschrijving van de uitgangssituatie is gebaseerd op de factsheets voor Gelderse niet-broedvogelsoorten (Bureau Waardenburg 2008), de Nationale Database Flora en Fauna (juni 2013), het NEM meetnet watervogels (Sovon/CBS), de NEM Kwaliteitsrapportage over 2011 (CBS 2012) en de profielen voor vogelrichtlijnsoorten (LNV 2008).

A037 Kleine Zwaan

Voorkomen en leefgebied

Kleine zwanen arriveren in Arkemheen vanaf half oktober en blijven tot maart. De maxima worden bereikt in de maanden december, januari en februari. Het seizoengemiddelde[1] was over de periode van 1999/2000 t/m 2003/2004 gemiddeld 190 exemplaren. Het seizoensmaximum[2] was, berekend over de periode 2002/2003 t/m 2005/2006, gemiddeld 806 exemplaren (factsheets).

In 2013 is in opdracht van de Provincie Gelderland door DLG uitgezocht welke waarnemingen van de Kleine zwaan aanwezig zijn in de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF; peildatum juni 2013). Dit geeft een indicatief (niet volledig) beeld van de mate van voorkomen van deze soort in het Natura 2000 gebied Arkemheen. Het betreft hier in totaal 568 waarnemingen van de Kleine zwaan vanaf 1 januari 2000. Let wel: het aantal waarnemingen zegt niets over het aantal exemplaren, maar geeft slechts een algemene indruk van de mate van aanwezigheid van de soort in het Natura 2000 gebied.

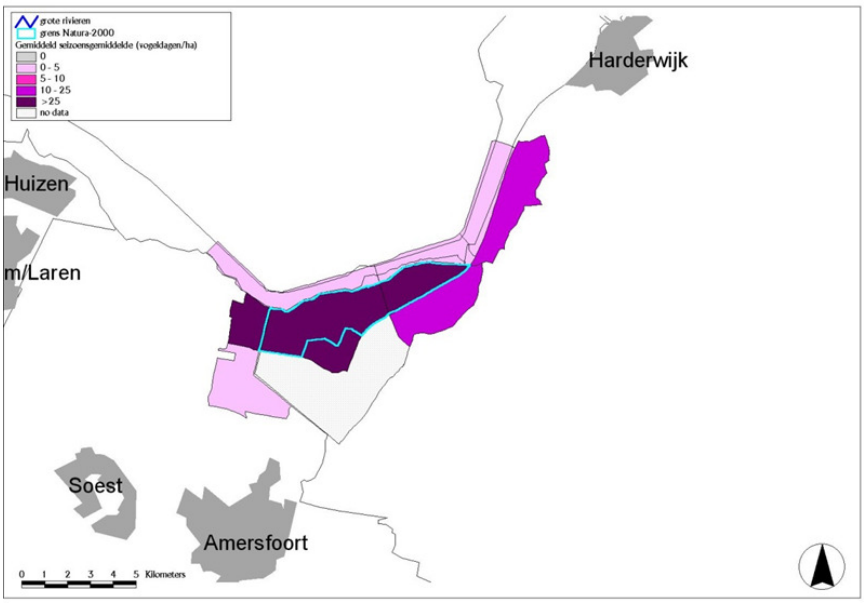
NDFF waarnemingen Arkemheen van vogelrichtlijnsoort A037 Kleine Zwaan vanaf 1-1-2000 (peildatum 1 juni 2013)		
Soort	*Soortengroep*	*Aantal maal waargenomen binnen Natura 2000 gebied*
Kleine Zwaan	Vogels	568

De grootste aantallen Kleine zwanen zijn binnen Arkemheen aanwezig in het westelijke deel rond Nekkeveld en in de daaraan grenzende gebieden. In het gebied ten westen van Nijkerk, buiten het Natura 2000 gebied, worden ook relatief hoge aantallen Kleine zwanen waargenomen. Opvallend is de relatief lage dichtheid in het Staatsbosbeheer-gebied in de Nijkerkerpolder.

De Kleine zwaan gebruikt Arkemheen voornamelijk om te foerageren. Slapen en drinken doen ze, vanwege het ontbreken van plas/dras in het gebied, op de nabijgelegen randmeren Nijkerkernauw en Eemmeer en in de bredere sloten. In het begin van het winterseizoen wordt op de randmeren ook gefoerageerd op waterplanten (vooral kranswieren en fonteinkruiden). Wanneer deze voedselbron opraakt, wordt overgeschakeld op grasland in de achterliggende polders.

[1] Seizoensgemiddelde: gemiddelde aantal maandelijks getelde exemplaren over alle 12 maanden van het seizoen (van juli tot en met juni).
[2] Seizoensmaximum: hoogste aantal maandelijks getelde exemplaren voor het seizoen (van juli tot en met juni).

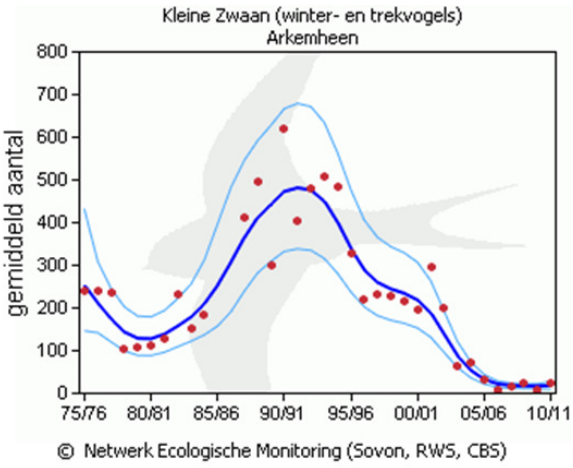
Kleine zwanen prefereren in het Natura 2000 gebied Arkemheen voor hun dagelijkse voedselbehoefte natte graslanden met een hoge voedingswaarde. Hierdoor wordt de beschikbaarheid van geschikt leefgebied hier in belangrijke mate bepaald door het aanwezige cultuurgrasland.

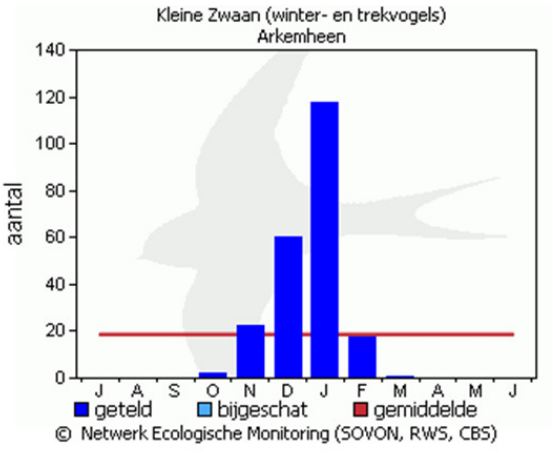
Verspreiding van Kleine zwanen in Natura 2000 gebied Arkemheen en omgeving (op basis van aantal vogeldagen per hectare per jaar over de periode 1998/1999–2005/2006; bron: factsheets)

Trend

Na een toename tussen 1980 en 1990, is er sinds de jaren 90 sprake van een sterke afname van het aantal Kleine zwanen dat gebruikt maakt van Arkemheen. Het seizoensgemiddelde is afgenomen van circa 500 exemplaren in 1992, tot 20 exemplaren over de periode sinds 2006/2007 (zie figuur). Er is voor Arkemheen over deze periode sprake van een significante afname van >5% per jaar. Dit is ook landelijk het geval. (bron: NEM, website Sovon 2013).

Trend seizoensgemidelde over periode 1975/76-2010/2011

Meerjarig seizoensgemiddelde over 2006/2007-2010/2011

Lopende monitoring

Binnen het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) levert het meetnet watervogels de basisgegevens voor de monitoring van de Kleine zwaan in Arkemheen. Het betreft een meetnet dat zich richt op aantalsmonitoring. Het is gebaseerd op het jaarlijks uitvoeren van maandelijkse integrale tellingen. Door de uitgebreidheid van het meetprogramma, levert het meetnet ook een goed beeld van de

verspreiding van de soort in Arkemheen (bron: Meetprogramma's voor flora en fauna. Kwaliteitsrapportage NEM over 2011, CBS 2012).

De niet-broedvogels vallen buiten de SNL-monitoring van soorten. Bij de SNL-monitoring worden in Arkemheen echter wel gegevens verzameld over het leefgebied van de Kleine Zwaan.

De monitoring die uit het bovengenoemde NEM-meetnet voortkomt, levert het gewenste inzicht in verspreiding en aantalstrend voor de Kleine zwaan in Arkemheen. Het is wel van belang dat de continuïteit hiervan goed wordt geborgd.

Nulmeting, trend en lopende monitoring Kleine zwaan (A037; niet-broedvogel)		
	Aantal	***Verspreiding***
Nulmeting	190 expl. over 1999/2000-2003/2004; < 50 sinds 2005/2006 (seizoensgemiddelden)	Verspreid over hele gebied, zwaartepunt in westelijke deel rond Nekkeveld.
Trend	Tussen 1980 en 1990 positief. Sinds jaren negentig negatief: significante afname populatieomvang van > 5% per jaar.	Waarnemingen blijven verspreid over gebied, maar dichtheid neemt af door afname aantallen.
Monitoring pro-gramma's	NEM aantalsmonitoring watervogels (coördinatie: SOVON, in opdracht van Ministerie van EZ).	NEM aantalsmonitoring watervogels (coördinatie: SOVON, in opdracht van Ministerie van EZ).

A050 Smient

Voorkomen en leefgebied

Smienten verblijven in Arkemheen van september tot april, met de hoogste aantallen in maart. Ook in de maanden oktober, november en februari zijn de aantallen Smienten in Arkemheen hoog. Het seizoensgemiddelde was over de periode 1999/2000-2003/2004 circa 600 exemplaren, over de periode 2006/07-2010/11 circa 1100 exemplaren. Het seizoensmaximum was over 1999/2000-2003/2004 circa 2600, over 2006/07-2010/11 circa 5400 exemplaren.

In 2013 is in opdracht van de Provincie Gelderland door DLG uitgezocht welke waarnemingen van de Smient aanwezig zijn in de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF; peildatum juni 2013). Dit geeft een indicatief (niet volledig) beeld van de mate van voorkomen van deze soort in het Natura 2000 gebied Arkemheen. Het betreft hier in totaal 1011 waarnemingen van de Smient vanaf 1 januari 2000. Let wel: het aantal waarnemingen zegt niets over het aantal exemplaren, maar geeft slechts een algemene indruk van de mate van aanwezigheid van de soort in het Natura 2000 gebied.

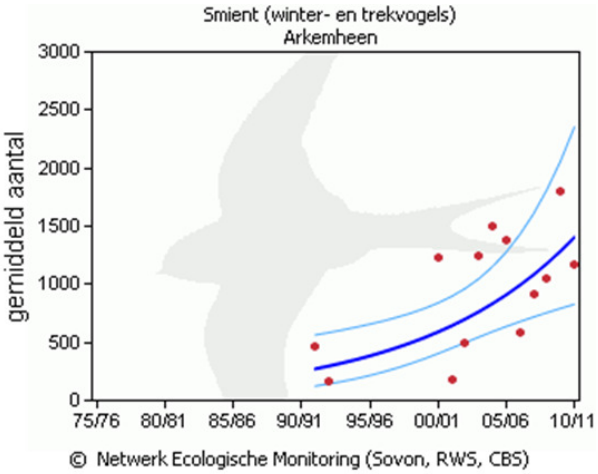
NDFF waarnemingen Arkemheen van vogelrichtlijnsoort A050 Smient vanaf 1-1-2000 (peildatum 1 juni 2013)		
Soort	*Soortengroep*	*Aantal maal waargenomen binnen Natura 2000 gebied*
Smient	Vogels	1011

De Smient komt verspreid voor over het Natura 2000 gebied, maar het meest op de gronden langs de Wiel en in de Staatsbosbeheergebieden in de Putterpolder. De aangrenzende Veluwerandmeren behoren tot de belangrijke rustgebieden voor de Smient in Nederland. Met name Delta Schuitenbeek is van groot belang voor deze soort.

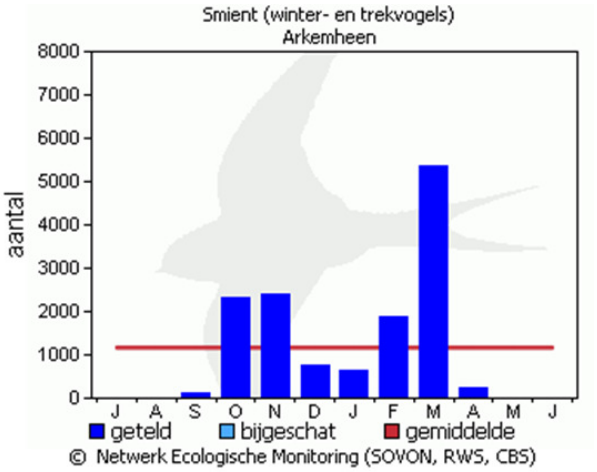
De Smient gebruikt Arkemheen voornamelijk als foerageergebied. Smienten foerageren in open landschappen, met een voorkeur voor drassig of gedeeltelijk overstroomd terrein. Omdat Smienten zachte grassoorten met een hoog eiwitgehalte prefereren, maakt de soort vooral gebruik van relatief extensief geëxploiteerde cultuurgraslanden.

Trend

Sinds de jaren negentig is in Arkemheen sprake van een toename van het aantal aanwezige Smienten. Het seizoensgemiddelde is toegenomen van circa 250 exemplaren in begin jaren 90 tot circa 1100 exemplaren over de periode 2006/07-2010/11. Er is voor Arkemheen over deze periode sprake van een significante toename (van <5% per jaar). Landelijk is dit anders. Hier is over de periode 2000-2010 sprake van een significante afname van de gemiddelde aantallen (van <5% per jaar; bron: NEM, website Sovon 2013).

Trend seizoensgemidelde over periode 1991/92-2010/2011

Meerjarig seizoensgemiddelde over 2006/2007-2010/2011

Lopende monitoring
Binnen het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) levert het meetnet watervogels de basisgegevens voor de monitoring van de Smient in Arkemheen. Het betreft een meetnet dat zich richt op aantalsmonitoring. Het is gebaseerd op het jaarlijks uitvoeren van maandelijkse integrale tellingen. Door de uitgebreidheid van het meetprogramma, levert het meetnet ook een goed beeld van de verspreiding van de soort in Arkemheen (bron: Meetprogramma's voor flora en fauna. Kwaliteitsrapportage NEM over 2011, CBS 2012).

De niet-broedvogels vallen buiten de SNL-monitoring van soorten. Bij de SNL-monitoring worden in Arkemheen echter wel gegevens verzameld over het leefgebied van de Smient.

De monitoring die uit het bovengenoemde NEM-meetnet voortkomt, levert het gewenste inzicht in verspreiding en aantalstrend voor de Smient in Arkemheen. Het is wel van belang dat de continuïteit hiervan goed wordt geborgd.

Nulmeting, trend en lopende monitoring Smient (A050; niet-broedvogel)		
	Aantal	***Verspreiding***
Nulmeting	600 expl. over 1999/2000-2003/04; 1100 expl over 2005/06-2010/11 (seizoensgemiddelden)	Verspreid over gebied, zwaartepunt langs de Wiel en in Putterpolder.
Trend	Sinds begin jaren negentig positief: significante toename populatieomvang van < 5% per jaar.	Waarnemingen blijven verspreid over gebied, maar dichtheid neemt toe door toename aantallen.
Monitoring pro-gramma's	NEM aantalsmonitoring watervogels (coördinatie: SOVON, in opdracht van Ministerie van EZ).	NEM aantalsmonitoring watervogels (coördinatie: SOVON, in opdracht van Ministerie van EZ).

Weidevogelsoorten, broedvogels

De onderstaande beschrijving van de uitgangssituatie is gebaseerd op de factsheets voor weidevogels in Arkemheen (Altenburg & Wymenga 2009), de beschikbare ecologische basisgegevens over het gebied en de NEM Kwaliteitsrapportage over 2011 (CBS 2012). Voor het bepalen van aantallen, verspreiding en trend zijn vooral de gebiedsdekkende inventarisaties van weidevogels in 2005 en 2009 gebruikt (van Diermen & van Manen 2010), aangevuld met gegevens uit deelgebieden binnen Arkemheen uit andere jaren (zie bronnenlijst).

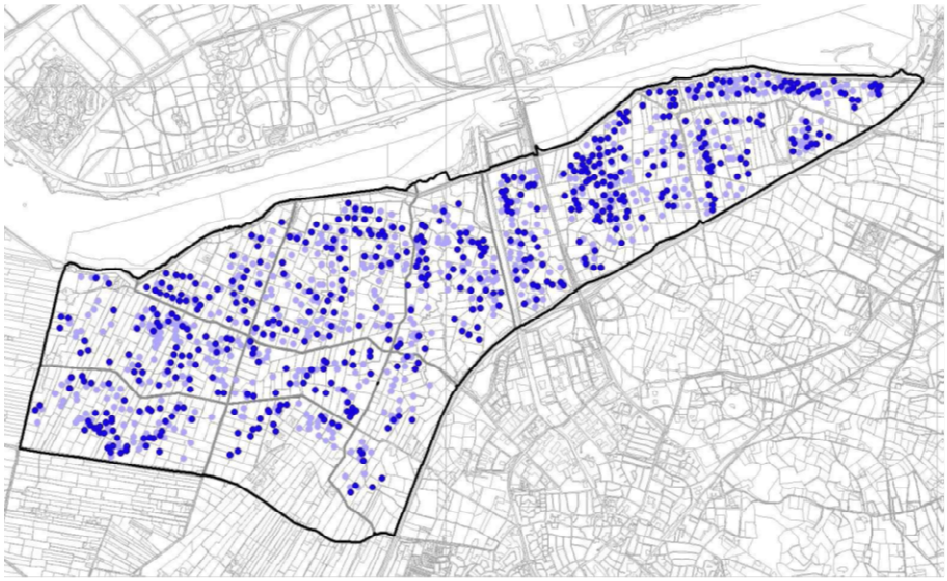
Grutto

Voorkomen en leefgebied

De Grutto broedt in vochtige, matig intensief gebruikte graslanden, waarbij kruidenrijke, licht bemeste en laat gemaaide hooilanden de voorkeur hebben. Bovengenoemde biotoop is in Arkemheen nog op grote schaal aanwezig. Grutto's hebben ook een grote voorkeur voor een open landschap, zonder bebouwing of wegen. Dit open landschap is in Arkemheen volop aanwezig. Ook is de grondwaterstand in veel delen van het gebied tamelijk gunstig voor de soort en is het gebied. De graslanden van Arkemheen bieden volwassen Grutto's voedsel in de vorm van regenwormen en emelten, terwijl kuikens er foerageren op insecten in lang gras. Vanwege verstoring is de dichtheid aan broedende Grutto's lager in de buurt van wegen en fietspaden. De Grutto's profiteren in Arkemheen van de nabijgelegen Delta Schuitenbeek, waar ze prima voedsel kunnen vinden (Altenburg & Wymenga 2009).

Het aantal Grutto-broedparen in Arkemheen ligt in de periode 2005-2010 rond de 600 (668 in 2005, 536 in 2009). Dit is iets minder dan 1,5% van de landelijke broedpopulatie, die geschat wordt op 41.000 tot 46.000 broedparen (in 2011, Teunissen & van Paassen 2013). De gemiddelde dichtheid in Arkemheen is 35 tot 40 broedparen per 100 ha. Dit is in vergelijking met andere goede weidevogelgebieden in Nederland vrij hoog, iets boven het gemiddelde. (Van Manen & Van Diermen 2006; Van Diermen en van Manen 2010).

In onderstaande figuur staan de Grutto-broedparen in Arkemheen weergegeven in de jaren 2005 en 2009. Hieruit blijkt dat deze soort verspreid over vrijwel het gehele Natura 2000 gebied broedt.

Verspreiding broedparen van Grutto in Arkemheen in 2005 (lichtblauw) en 2009 (donkerblauw; Van Diermen en Van Manen 2010)

Trend

Uit de beschikbare metingen blijkt dat het aantal broedparen van de Grutto in Arkemheen van 1992 tot 2006 nagenoeg stabiel is gebleven. Dit in tegenstelling tot de landelijke trend, die over dezelfde periode een halvering van de populatieomvang laat zien (Teunissen & Van Paassen 2013). Na 2006 is het aantal Grutto's in Arkemheen iets afgenomen. De vergelijking tussen de aantallen uit 2005 en 2009 (resp. 668 en 536 broedparen) illustreert dit. De populatieomvang lijkt sinds 2007 wel weer stabiel.

Lopende monitoring

Binnen het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) leveren het weidevogelmeetnet en het broedvogelmeetnet basisgegevens voor de monitoring van de Grutto in Arkemheen. Dit zijn meetnetten die zich richten op aantalsmonitoring via het jaarlijks uitvoeren van broedvogelinventarisaties in telgebieden (BMP-plots). De inventarisaties worden momenteel uitgevoerd door Sovon, in opdracht van Provincie Gelderland en van Staatsbosbeheer. Doordat deze inventarisaties het Natura 2000 gebied grotendeels afdekken, leveren ze ook een goed beeld van de verspreiding van de Grutto in Arkemheen (CBS 2012; Van Manen 2013; De Boer & Slaterus 2012).

Bovengenoemde inventarisaties worden ook gebruikt bij de SNL-monitoring voor de beheerpakketten N13.01 (Vochtig weidevogelgrasland) en A 01.01 (Weidevogels). Binnen het natuurbeheerpakket N13.01 dient ten minste eens in de 6 jaar vlakdekkend het aantal Grutto-broedparen gekarteerd te worden. Voor het agrarisch-natuurbeheerpakket A01.01 wordt de SNL-monitoringmethodiek momenteel uitgewerkt. Hier worden ook inventarisaties uitgevoerd door Agrarische Natuurverenigingen. Naast gegevens over broedparen, worden er bij de SNL-monitoring ook gegevens verzameld over het leefgebied van de soort (abiotiek en ruimtelijke condities).

De monitoring die uit de bovengenoemde NEM-meetnetten voortkomt, levert het gewenste inzicht in verspreiding en aantalstrend voor de Grutto in Arkemheen. Het is wel van belang dat de continuïteit hiervan goed wordt geborgd, in combinatie met een goede afstemming op de monitoring in het kader van SNL-N (N 13.01) en SNL-A (A 01.01).

Nulmeting, trend en lopende monitoring Grutto (broedvogel)

	Aantal	***Verspreiding***
Nulmeting	Ca. 600 broedparen (668 in 2005, 536 in 2009)	Verspreid over vrijwel gehele gebied.
Trend	Van 1992 tot 2006 stabiel. Na 2006 iets lager aantal, maar wel weer gestabiliseerd.	Stabiel. Waarnemingen blijven verspreid over vrijwel gehele gebied.
Monitoring pro-gramma's	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).

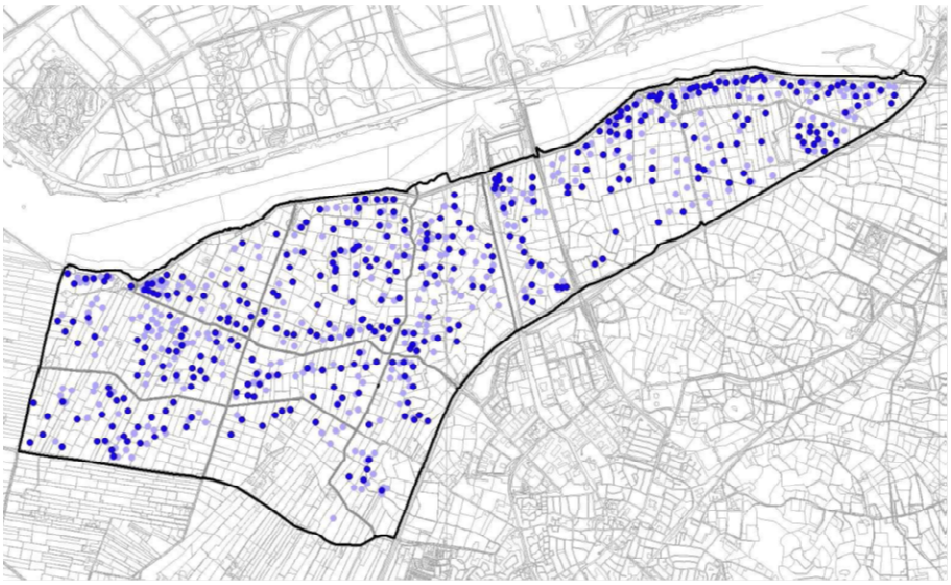
Tureluur

Voorkomen en leefgebied

De Tureluur broedt in Arkemheen op vochtige en structuurrijke weidegronden met slikkige sloten in de omgeving. In de broedtijd worden hier vooral insecten en kleine, in de sloten levende waterdieren gegeten. De Tureluurs profiteren van het open landschap in Arkemheen en van de nabijgelegen Delta Schuitenbeek, waar ze prima voedsel kunnen vinden (Altenburg & Wymenga 2009).

Het aantal broedparen van de Tureluur in Arkemheen ligt in de periode 2005-2010 rond 370 (365 in 2005, 372 in 2009). Dit is ongeveer 2% van de landelijke broedpopulatie, die geschat wordt op 16.000 tot 20.000 broedparen (in 2011, Teunissen & van Paassen 2013). De gemiddelde dichtheid in Arkemheen is ongeveer 20 tot 25 broedparen per 100 ha (23 in 2005). Dit is hoog in vergelijking met andere Nederlandse gebieden, waar de dichtheid meestal niet boven de 10 broedparen per 100 ha uitkomt (Van Manen & Van Diermen 2006; Van Diermen en van Manen 2010).

In onderstaande figuur staan de Tureluur-broedparen in Arkemheen weergegeven in de jaren 2005 en 2009. Hieruit blijkt dat deze soort verspreid over het merendeel van het Natura 2000 gebied broedt.

Verspreiding broedparen van Tureluur in Arkemheen in 2005 (lichtblauw) en 2009 (donkerblauw; Van Diermen en Van Manen 2010).

Trend

Uit de beschikbare metingen blijkt dat de het aantal broedparen van de Tureluur in Arkemheen sinds 1992 is toegenomen (van 209 in 1992 naar 372 in 2009). Dit is anders dan de landelijke ontwikkeling, die over deze periode een min of meer gelijk gebleven populatieomvang laat zien (Teunissen & Van Paassen 2013). De laatste jaren lijkt het aantal broedparen in Arkemheen ten opzichte van 2009 wel weer iets te zijn afgenomen (Van Manen 2013; De Boer & Slaterus 2012).

Lopende monitoring

Binnen het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) leveren het weidevogelmeetnet en het broedvogelmeetnet basisgegevens voor de monitoring van de Tureluur in Arkemheen. Dit zijn meetnetten die zich richten op aantalsmonitoring via het jaarlijks uitvoeren van broedvogelinventarisaties in telgebieden (BMP-plots). De inventarisaties worden momenteel uitgevoerd door Sovon, in opdracht van Provincie Gelderland en van Staatsbosbeheer. Doordat deze inventarisaties het Natura 2000 gebied grotendeels afdekken, leveren ze ook een goed beeld van de verspreiding van de Tureluur in Arkemheen (CBS 2012; Van Manen 2013; De Boer & Slaterus 2012).

Bovengenoemde inventarisaties worden ook gebruikt bij de SNL-monitoring voor de beheerpakketen N13.01 (Vochtig weidevogelgrasland) en A 01.01 (Weidevogels). Binnen het natuurbeheerpakket N13.01 dient ten minste eens in de 6 jaar vlakdekkend het aantal broedparen van Tureluur gekarteerd te worden. Voor het agrarisch-natuurbeheerpakket A01.01 wordt de SNL-monitoringmethodiek momenteel uitgewerkt. Hier worden ook inventarisaties uitgevoerd door Agrarische Natuurverenigingen. Naast gegevens over broedparen, worden er bij de SNL-monitoring ook gegevens verzameld over het leefgebied van de soort (abiotiek en ruimtelijke condities).

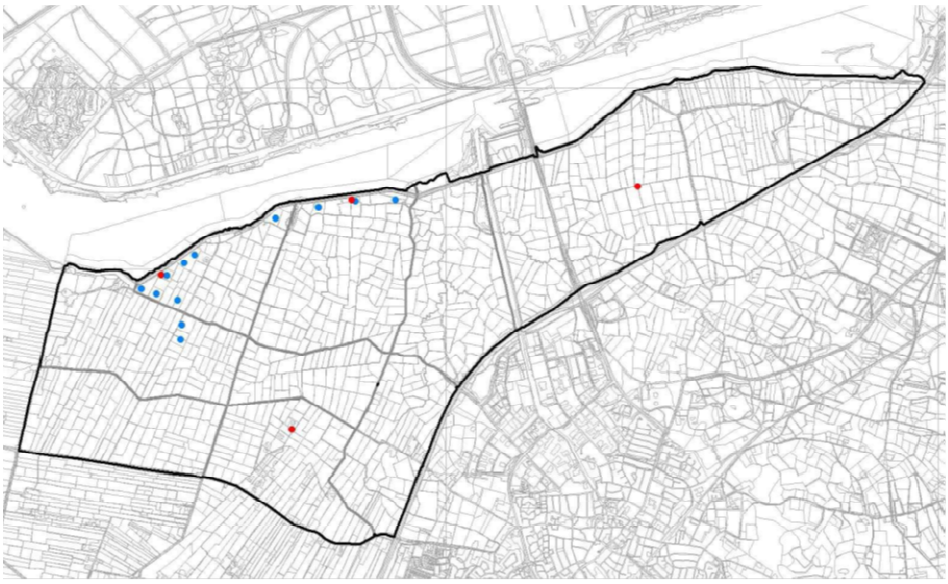
De monitoring die uit de bovengenoemde NEM-meetnetten voortkomt, levert het gewenste inzicht in verspreiding en aantalstrend voor de Tureluur in Arkemheen. Het is wel van belang dat de continuïteit hiervan goed wordt geborgd, in combinatie met een goede afstemming op de monitoring in het kader van SNL-N (N 13.01) en SNL-A (A 01.01).

Nulmeting, trend en lopende monitoring Tureluur (broedvogel)		
	Aantal	***Verspreiding***
Nulmeting	Ca. 370 broedparen (365 in 2005, 372 in 2009).	Verspreid over merendeel gebied.
Trend	Positief sinds 1992; toename aantal broedparen van 209 (1992) naar 372 (2009), recent mogelijk enige afname.	Stabiel. Waarnemingen blijven verspreid over merendeel gebied, maar dichtheid toegenomen door toename aantallen.
Monitoring pro-gramma's	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).

Watersnip

Voorkomen en leefgebied

De Watersnip broedt in zeer natte graslanden, vooral op veengronden. De soort broedt ook op enigszins vergraste, natte en gemaaide rietlanden (Altenburg & Wymenga 2009). Dit soort rietlanden komt in Arkemheen voor langs de zeedijk van het Nijkerkernauw. De verspreiding van de soort beperkt zicht momenteel voornamelijk tot deze locaties, gelegen in het reservaatgebied van Staatsbosbeheer in de Nijkerkerpolder (zie onderstaande figuur). Het aantal broedparen van de Watersnip in Arkemheen is in de periode 2005-2010 gemiddeld 8 (12 in 2005, 4 in 2009; Van Manen & Van Diermen 2006; Van Diermen en van Manen 2010).

Verspreiding broedparen van Watersnip in Arkemheen in 2005 (blauw) en 2009 (rood; Van Diermen en Van Manen 2010).

Trend

In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw was de Watersnip een talrijke broedvogel in Arkemheen, met waarschijnlijk rond de 200 broedparen. Daarna nam het aantal snel af naar circa 10 broedparen in de jaren negentig. Na een lichte toename van het aantal broedparen in de periode van 2000 t/m 2005, is dit aantal sindsdien verder afgenomen, waarschijnlijk tot circa 5 broedparen (Van Manen & Van Diermen 2006; Van Diermen en van Manen 2010). Ook landelijk is de soort sterk afgenomen, en uit veel gebieden verdwenen als broedvogel.

De sterke achteruitgang van de Watersnip in Arkemheen hangt samen met ontwatering. Hierdoor ontbreken nu in een groot deel van het gebied de voor deze soort gunstige hoge grondwaterstanden (0-40 cm onder maaiveld). De Watersnip is uit een groot deel van Arkemheen verdwenen als broedvogel; de soort broedt vrijwel niet meer in de Putterpolder.

Lopende monitoring

Binnen het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) leveren het weidevogelmeetnet en het broedvogelmeetnet basisgegevens voor de monitoring van de Watersnip in Arkemheen. Dit zijn meetnetten die zich richten op aantalsmonitoring via het jaarlijks uitvoeren van broedvogelinventarisaties in telgebieden (BMP-plots). De inventarisaties worden momenteel uitgevoerd door Sovon, in opdracht van Provincie Gelderland en van Staatsbosbeheer. Doordat deze inventarisaties het Natura 2000 gebied grotendeels afdekken, leveren ze ook een goed beeld van de verspreiding van de Watersnip in Arkemheen (CBS 2012; Van Manen 2013; De Boer & Slaterus 2012).

Bovengenoemde inventarisaties worden ook gebruikt bij de SNL-monitoring voor de beheerpakketen N13.01 (Vochtig weidevogelgrasland) en A 01.01 (Weidevogels). Binnen het natuurbeheerpakket N13.01 dient ten minste eens in de 6 jaar vlakdekkend het aantal broedparen van de Watersnip gekarteerd te worden. Voor het agrarisch-natuurbeheerpakket A01.01 wordt de SNL-monitoringmethodiek momenteel uitgewerkt. Hier worden ook inventarisaties uitgevoerd door Agrarische Natuurverenigingen. Naast gegevens over broedparen, worden er bij de SNL-monitoring ook gegevens verzameld over het leefgebied van de soort (abiotiek en ruimtelijke condities).

De monitoring die uit de bovengenoemde NEM-meetnetten voortkomt, levert het gewenste inzicht in verspreiding en aantalstrend voor de Watersnip in Arkemheen. Het is wel van belang dat de continuïteit hiervan goed wordt geborgd, in combinatie met een goede afstemming op de monitoring in het kader van SNL-N (N 13.01) en SNL-A (A 01.01).

Nulmeting, trend en lopende monitoring Watersnip (broedvogel)		
	Aantal	***Verspreiding***
Nulmeting	Ca. 8 broedparen (12 in 2005, 8 in 2009).	Vrijwel alleen langs zeedijk van Nijkerkernauw in Nijkerkerpolder.
Trend	Negatief. Van ca. 200 broedparen in jaren 1950/'60, tot ca 10 in jaren '90. In 2000-2005 ca. 10-15 broedparen, sindsdien afname tot ca. 5 broedparen.	Negatief. Uit grote delen van Natura 2000 gebied verdwenen (nm uit Putterpolder).
Monitoring pro-gramma's	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).

Veldleeuwerik

Voorkomen en leefgebied

De Veldleeuwerik is in Arkemheen een broedvogel van open, extensief beheerd (cultuur)grasland zonder bebouwing, wegen of bomen, met een lage begroeiing en met een extensief maairegime (Altenburg & Wymenga 2009). Het aantal broedparen van de Veldleeuwerik in Arkemheen is in de periode 2005-2010 ongeveer 90 (102 in 2005, 80 in 2009). Dit is slechts ca. 0,2% van de landelijke broedpopulatie, die geschat wordt op 35.000 tot 49.000 broedparen (in 2011, Teunissen & van Paassen 2013).

In onderstaande figuur staan de broedparen van de Veldleeuwerik in Arkemheen weergegeven in de jaren 2005 en 2009. Hieruit blijkt dat deze soort voorkomt in een groot deel van de Nijkerkerpolder, maar ontbreekt in het merendeel van de Putterpolder.

Verspreiding broedparen van Veldleeuwerik in Arkemheen in 2005 (blauw) en 2009 (rood; Van Diermen en Van Manen 2010).

Trend

De Veldleeuwerik is een talrijke broedvogel geweest in Arkemheen, met circa 350 broedparen in 1985. Daarna is het aantal sterk gedaald, tot 102 broedparen in 2005 en 80 broedparen in 2009. De afname is het grootst in de Putterpolder, ten oosten van de Arkervaart. In 1992 werd in dit deel nog 31% van de populatie in Arkemheen vastgesteld, terwijl dit percentage in 2005 nog slechts 11% bedroeg (Van Manen & Van Diermen 2006; Van Diermen en van Manen 2010). De soort is ook landelijk sterk afgenomen. Rond 2000 was het aantal broedparen in Nederland nog ongeveer 10% van het aantal in midden jaren ’70 (Altenburg & Wymenga 2009).

Lopende monitoring

Binnen het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) leveren het weidevogelmeetnet en het broedvogelmeetnet basisgegevens voor de monitoring van de Veldleeuwerik in Arkemheen. Dit zijn meetnetten die zich richten op aantalsmonitoring via het jaarlijks uitvoeren van broedvogelinventarisaties in telgebieden (BMP-plots). De inventarisaties worden momenteel uitgevoerd door Sovon, in opdracht van Provincie Gelderland en van Staatsbosbeheer. Doordat deze inventarisaties het Natura 2000 gebied grotendeels afdekken, leveren ze ook een goed beeld van de verspreiding van de Veldleeuwerik in Arkemheen (CBS 2012; Van Manen 2013; De Boer & Slaterus 2012).

Bovengenoemde inventarisaties worden ook gebruikt bij de SNL-monitoring voor de beheerpakketen N13.01 (Vochtig weidevogelgrasland) en A 01.01 (Weidevogels). Binnen het natuurbeheerpakket N13.01 dient ten minste eens in de 6 jaar vlakdekkend het aantal broedparen van de Veldleeuwerik gekarteerd te worden. Voor het agrarisch-natuurbeheerpakket A01.01 wordt de SNL-monitoringmethodiek momenteel uitgewerkt. Hier worden ook inventarisaties uitgevoerd door Agrarische Natuurverenigingen. Naast gegevens over broedparen, worden er bij de SNL-monitoring ook gegevens verzameld over het leefgebied van de soort (abiotiek en ruimtelijke condities).

De monitoring die uit de bovengenoemde NEM-meetnetten voortkomt, levert het gewenste inzicht in verspreiding en aantalstrend voor de Veldleeuwerik in Arkemheen. Het is wel van belang dat de continuïteit hiervan goed wordt geborgd, in combinatie met een goede afstemming op de monitoring in het kader van SNL-N (N 13.01) en SNL-A (A 01.01).

Nulmeting, trend en lopende monitoring Veldleeuwerik (broedvogel)		
	Aantal	***Verspreiding***
Nulmeting	Ca. 90 broedparen (102 in 2005, 80 in 2009).	Groot deel van Nijkerkerpolder en klein deel van Putterpolder.
Trend	Negatief. Van ca. 350 broedparen in 1985 tot ca. 90 in 2005-2010.	Negatief. In Putterpolder uit delen van Natura 2000 gebied verdwenen.
Monitoring pro-gramma's	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).

Slobeend

Voorkomen en leefgebied
De Slobeend is in Arkemheen een broedvogel van graslanden met hoge grondwaterstanden en voedselrijk ondiep stilstaand water, in open, extensief beheerde gebieden zonder bebouwing, wegen of bomen (Altenburg & Wymenga 2009).

Het aantal broedparen van de Slobeend in Arkemheen is sinds begin jaren ’90 gemiddeld ongeveer 40 tot 50, met vrij grote fluctuaties tussen de jaren (48 in 2005, 33 in 2009). De soort broedt verspreid over het hele gebied langs sloten en vaarten, met een dichtheid van ongeveer 3 paren per 100 ha (zie onderstaande figuur). Dit is vergeleken met andere goede weidevogelgebieden een relatief lage dichtheid (Van Manen & Van Diermen 2006; Van Diermen en van Manen 2010).

Verspreiding broedparen van Slobeend in Arkemheen in 2005 (blauw) en 2009 (rood; Van Diermen en Van Manen 2010)

Trend
Het aantal broedparen van de Slobeend is in de jaren tachtig van de vorige eeuw in Arkemheen sterk afgenomen. Daarna, sinds circa 1990, is dit min of meer stabiel op een gemiddeld niveau van tegen de 50 broedparen (Van Manen & Van Diermen 2006; Van Diermen en van Manen 2010). Ook in de rest van Nederland weet de Slobeend zich redelijk te handhaven. In regulier beheerde graslanden is wel sprake van achteruitgang, maar in weidevogelreservaten zijn de aantallen vrij stabiel en de soort neemt in aantal toe in nieuwe, natte natuurontwikkelingsgebieden (Altenburg & Wymenga 2009).

Lopende monitoring
Binnen het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) leveren het weidevogelmeetnet en het broedvogelmeetnet basisgegevens voor de monitoring van de Slobeend in Arkemheen. Dit zijn meetnetten die zich richten op aantalsmonitoring via het jaarlijks uitvoeren van broedvogelinventarisaties in telgebieden (BMP-plots). De inventarisaties worden momenteel uitgevoerd door Sovon, in opdracht van Provincie Gelderland en van Staatsbosbeheer. Doordat deze inventarisaties het Natura 2000 gebied grotendeels afdekken, leveren ze ook een goed beeld van de verspreiding van de Slobeend in Arkemheen (CBS 2012; Van Manen 2013; De Boer & Slaterus 2012).

Bovengenoemde inventarisaties worden ook gebruikt bij de SNL-monitoring voor de beheerpakketten N13.01 (Vochtig weidevogelgrasland) en A 01.01 (Weidevogels). Binnen het natuurbeheerpakket N13.01 dient ten minste eens in de 6 jaar vlakdekkend het aantal broedparen van de Slobeend

gekarteerd te worden. Voor het agrarisch-natuurbeheerpakket A01.01 wordt de SNL-monitoringmethodiek momenteel uitgewerkt. Hier worden ook inventarisaties uitgevoerd door Agrarische Natuurverenigingen. Naast gegevens over broedparen, worden er bij de SNL-monitoring ook gegevens verzameld over het leefgebied van de soort (abiotiek en ruimtelijke condities).

De monitoring die uit de bovengenoemde NEM-meetnetten voortkomt, levert het gewenste inzicht in verspreiding en aantalstrend voor de Slobeend in Arkemheen. Het is wel van belang dat de continuïteit hiervan goed wordt geborgd, in combinatie met een goede afstemming op de monitoring in het kader van SNL-N (N 13.01) en SNL-A (A 01.01).

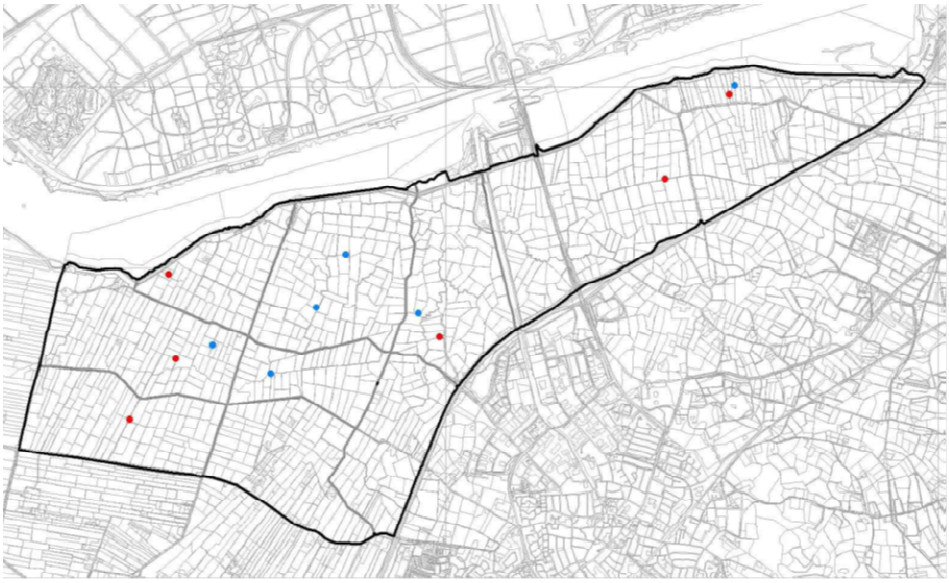
Nulmeting, trend en lopende monitoring Slobeend (broedvogel)		
	Aantal	***Verspreiding***
Nulmeting	Gemiddeld ca. 40-50 broedparen (48 in 2005, 33 in 2009).	Verspreid over het hele gebied langs sloten en vaarten.
Trend	Afgenomen in jaren ’80. Sinds circa 1990 min of meer stabiel, wel vrij grote fluctuaties tussen jaren.	Min of meer stabiel, wel vrij grote fluctuaties tussen jaren.
Monitoring pro-gramma’s	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).

Zomertaling

Voorkomen en leefgebied

De Zomertaling is één van de meest kritische soorten weidevogels. De soort is in Arkemheen een broedvogel van extensief beheerde graslanden met hoge grondwaterstanden. De soort broed langs rustige en beschutte, ondiepe sloten met drijvende vegetatie en een weelderige oeverbegroeiing. Voor de Zomertaling geschikte locaties bevinden zich in open, extensief beheerde gebieden zonder bebouwing, wegen of bomen (Altenburg & Wymenga 2009).

Het aantal broedparen van de Zomertaling in Arkemheen is in de periode 2005-2010 gemiddeld 6. (6 in 2005, ook 6 in 2009). De soort broedt verspreid over het gebied, het meest in of vlakbij het terrein van Staatsbosbeheer in de Nijkerkerpolder (Van Manen & Van Diermen 2006; Van Diermen en van Manen 2010). Zie ook onderstaande figuur.

Verspreiding broedparen van Zomertaling in Arkemheen in 2005 (blauw) en 2009 (rood; Van Diermen en Van Manen 2010)

Trend

Rond 1970 was de Zomertaling een vrij algemene broedvogel in Arkemheen, met in totaal ruim 100 broedparen. Daarna is dit aantal snel afgenomen. In 1992 broedden nog 27 paren in het gebied, in 2005 en 2009 nog maar 6. In de Putterpolder is de Zomertaling bijna verdwenen als broedvogel; in 2005 werd daar slechts 1 broedgeval vastgesteld, in 2009 waren dit er 2 (Van Manen & Van Diermen 2006; Van Diermen en van Manen 2010). Ook in de rest van Nederland is het aantal broedgevallen van de Zomertaling sterk afgenomen. Dit komt vooral door afname van geschikt broedbiotoop, maar uitdroging in de Sahel-zone, waar de soort overwintert, draagt eveneens bij aan de achteruitgang (Altenburg & Wymenga 2009).

Lopende monitoring

Binnen het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) leveren het weidevogelmeetnet en het broedvogelmeetnet basisgegevens voor de monitoring van de Zomertaling in Arkemheen. Dit zijn meetnetten die zich richten op aantalsmonitoring via het jaarlijks uitvoeren van broedvogelinventarisaties in telgebieden (BMP-plots). De inventarisaties worden momenteel uitgevoerd door Sovon, in opdracht van Provincie Gelderland en van Staatsbosbeheer. Doordat deze inventarisaties het Natura 2000 gebied grotendeels afdekken, leveren ze ook een goed beeld van de verspreiding van de Zomertaling in Arkemheen (CBS 2012; Van Manen 2013; De Boer & Slaterus 2012).

Bovengenoemde inventarisaties worden ook gebruikt bij de SNL-monitoring voor de beheerpakketen N13.01 (Vochtig weidevogelgrasland) en A 01.01 (Weidevogels). Binnen het natuurbeheerpakket N13.01 dient ten minste eens in de 6 jaar vlakdekkend het aantal broedparen van de Zomertaling gekarteerd te worden. Voor het agrarisch-natuurbeheerpakket A01.01 wordt de SNL-monitoringmethodiek momenteel uitgewerkt. Hier worden ook inventarisaties uitgevoerd door Agrarische Natuurverenigingen. Naast gegevens over broedparen, worden er bij de SNL-monitoring ook gegevens verzameld over het leefgebied van de soort (abiotiek en ruimtelijke condities).

De monitoring die uit de bovengenoemde NEM-meetnetten voortkomt, levert het gewenste inzicht in verspreiding en aantalstrend voor de Zomertaling in Arkemheen. Het is wel van belang dat de continuïteit hiervan goed wordt geborgd, in combinatie met een goede afstemming op de monitoring in het kader van SNL-N (N 13.01) en SNL-A (A 01.01).

Nulmeting, trend en lopende monitoring Zomertaling (broedvogel)

	Aantal	***Verspreiding***
Nulmeting	Ca. 6 broedparen (6 in 2005, ook 6 in 2009).	Verspreid over het gebied, voornamelijk in Nijkerkerpolder.
Trend	Negatief. Van ruim 100 broedparen in 1970, tot 27 in 1992 en 6 in 2005-2010.	Negatief. Uit delen van Natura 2000 gebied verdwenen (nm in Putterpolder).
Monitoring pro-gramma's	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).	NEM aantalsmonitoring weidevogels en broedvogels (coördinatie: Sovon, in opdracht van Ministerie van EZ). SNL-monitoring, beheertype Vochtig weidevogelgrasland N13.01: inventarisatie broedvogels (eens in 6 jaar); beheertype A01.01 Weidevogels: nader te bepalen (coördinatie: Provincie Gelderland).

Bronnen

Altenburg & Wymenga 2009. Factsheets weidevogels Arkemheen, in opdracht van Provincie Gelderland.

Boer, V. de & R. Slaterus 2012. Weidevogels binnen het provinciale meetnet in Gelderland in 2012. Sovon, Nijmegen. Rapport 2012/48, in opdracht van Provincie Gelderland.

CBS, 2012. Meetprogramma's voor flora en fauna. Kwaliteitsrapportage NEM over 2011.

Diermen, J. van & W. van Manen, 2010. Weidevogelkartering te Arkemheen in 2009. Sovon/Provincie Gelderland, conceptrapportage.

IPO, 2012. Index Natuur en Landschap, Natuurkwaliteit en monitoring. Toelichting op het systeem van kwaliteitsklassen en handreiking bij de monitoring. Taakgroep Natuurkwaliteit en monitoring SNL, werkversie 16 april 2012.

IPO, 2012. Kwaliteitsklassen en monitoring van de beheertypen. Taakgroep Natuurkwaliteit en Monitoring SNL, april 2012 (januari 2013 gepubliceerd).

Lensink, R., R.C. Fijn, C. Heunks 2008. Niet-broedvogels in de Natura 2000-gebieden langs Rijn, Waal, IJssel, Nederrijn en in Arkemheen (Factsheets niet-broedvogels). Bureau Waardenburg bv, Culemborg, in opdracht van Provincie Gelderland.

Manen, W. van 2013. Broedvogels van Arkemheen in 2012. Sovon, Nijmegen. Rapport 2013/07, in opdracht van Staatsbosbeheer.

Manen, W. van & J. van Diermen 2006. Broedvogels van Arkemheen in 2005. Sovon, Beek-Ubbergen. Inventarisatierapport 2006/05.

Ministerie van LNV 2008. Profielen habitattypen en soorten.

Nationale Database Flora en Fauna, 2013. Basisgegevens per juni 2013.

Provincie Gelderland 2010. Natura 2000. Concept-ontwerp beheerplan Arkemheen, oktober 2010.

Teunissen, W. & A. van Paassen 2013. Weidevogelbalans 2013. Sovon/Landschapsbeheer Nederland.

Provincie Gelderland
Markt 11
6811 CG Arnhem
Postbus 9090
6800 GX Arnhem
T (026) 359 99 99
provincieloket@gelderland.nl
www.gelderland.nl